

1. การละเล่นเป็นเครื่องแสดงออกถึงพุทธบูชา

การเล่นหลายชนิดมีเพื่อประกอบพิธีกรรมงานบุญงานกุศล ซึ่งเกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา เช่น เพลงแห่ناق ในอดีต ตำบลสทิงหม้อ เมื่อมีประเพณีบวชนาค จะมีการจัดขบวนแห่ناق ออกจากบ้านไปวัด ขณะที่แห่ناقมีกลองยาวนำหน้าขบวนแห่ناق และมีการร้องเพลงกล่อม นาคเพื่อเป็นการอบรมสั่งสอนเจ้านาคก่อนเข้าบรรพชาอุปสมบท ด้วยความเชื่อว่าเป็นขอพร จากเทพยดา และเพื่อเตือนนาคให้ซาบซึ้งในรสของพระธรรม ในปัจจุบัน ตำบลสทิงหม้อไม่มี ใครสามารถเล่นเพลงกล่อมนาคได้ จึงมีแต่เพียงการเล่าขานสืบต่อ ๆ มา

2. การละเล่นเป็นภาพสะท้อนสังคมการดำรงชีวิต

เพลงร้องเรือ หรือ เพลงกล่อมเด็ก เป็นเพลงที่มีเจตนามุ่งให้เด็กนอนหลับเร็วและ สนิท การร้องจึงไม่เน้นเนื้อหาสาระมากแต่เป็นการแสดงความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ ดังนั้น เพลงกล่อมเด็กจึงเป็นเสมือนบริบทเชื่อมโยงระหว่างวัฒนธรรมกับสังคม โดยมีสตรีเป็นสื่อสร้าง สรรค์อารมณ์และสาร์ตตะแห่งบทเพลง ในปัจจุบันสตรียุคใหม่ในตำบลสทิงหม้อไม่นิยมร้อง เพลงกล่อมลูกแบบพื้นบ้าน ทำให้เพลงร้องเรือหมดความนิยมไปจากชุมชน เพลงร้องเรือในชุม ชนที่พบมีเนื้อหาเกี่ยวกับสภาพสังคม เหตุการณ์ในสังคม เน้นให้ผู้ร่วมฟังรับรู้มากกว่าให้ทารก ฟัง เนื้อหาสาระเป็นเรื่องราวในสังคม เช่น

เยียก¹หมาเหอ เยียกมาโดยโดย กินข้าวเสียหมาเหอ กินแล้วไปเยียก²แลน
แลนเหอหมันแล่นขึ้นตันไหนด³ พาหมายิกแลน⁴แล่นขึ้นตันเหอไหนด
เจ็ดชั้น เทียม⁵ได้ฟัวไทยผีนไหนผีนนั้น นอนสาดเจ็ดชั้น โลกสาวชาวเรินดิน⁶
อา เหอ เอ้อ เหอ ลูกสาวเหอ ลูกสาวบ้านดิน เทียม⁶ได้ฟัวจินนอนสาด⁷
(แนม มณีรักษ์ : สัมภาษณ์)

1 เยียก = เรียก

2 ยิก = ไล่

3 ตันไหนด = ตันดาล

4 แลน = ตัวตะกวด

5 เรินดิน = บ้านทางทิศเหนือ

6 เทียม = ตั้งแต่

7 สาด = เสื่อ

หนังตะลุง นับเป็นมหรสพเก่าแก่ของชาวไทย ในตำบลสทิงหม้อนิยมดูหนังตะลุงเป็นอย่างมาก งานเทศกาลต่าง ๆ มีผู้จัดจ้างนำหนังตะลุงมาเล่นภายในหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ หนัง (จีน อรรถโฆษณ) ซึ่งเป็นภูมิปัญญาในตำบลสทิงหม้อก็ได้รับชนหมากการเชิญให้ไปเล่นหนังตะลุงเพื่อแก้บนหรือประกอบพิธีกรรมจำเป็นต้องมีการให้ชนหมากที่ประกอบด้วย ชัน ดอกไม้ รูปเทียน และเงินก้านแล้วแต่เจ้าป่าให้ ให้แสดงอยู่เป็นประจำตลอดปี แม้ในปัจจุบันการเล่นหนังตะลุงจะลดจำนวนลงแต่ก็ยังคงเป็นที่ยอมรับว่า มหรสพที่ชุมชนชอบมากที่สุดคือ หนังตะลุง การลดจำนวนการว่าจ้างไปเล่น เพราะชุมชนไม่มีเงินว่าจ้าง หนังตะลุงแสดงคืนหนึ่งแต่เดิมราคา 1,000 – 2,000 บาท แต่ปัจจุบันหนังจีนแสดงเองจะรับ 5,000 – 6,000 บาท ถ้าแสดงที่อื่นจะได้ราคา 8,000 – 15,000 บาท ด้วยเศรษฐกิจค่าครองชีพมากขึ้นประกอบกับการพัฒนาหนังตะลุงที่ดั้งเดิมไม่มีการใช้เครื่องขยายเสียง และวงดนตรีสดริงที่ใช้หนักดนตรีหลายคน เมื่อเข้าสู่ยุคการพัฒนาเศรษฐกิจและเทคโนโลยี ทำให้รูปแบบหนังตะลุงพัฒนาตามยุคสมัยมีการใช้เครื่องขยายเสียง นำเครื่องดนตรีพื้นบ้านมาผสมกับ กลองชุด จอหนังและตัวหนังมีขนาดใหญ่ขึ้นเพื่อให้ผู้ชมที่อยู่ไกล ๆ มองเห็นชัดขึ้น เหล่านี้เป็นปัจจัยให้ราคาชนหมากเพิ่มมากขึ้น อย่างไรก็ตามการแสดงหนังก็ยังเป็นที่นิยมของชุมชนอย่างไม่ขาด หนังตะลุงนิยมเล่นในชุมชนหลายโอกาส เช่น งานประเพณี ประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ งานวันว่าง (สงกรานต์) งานแก้บนต่าง ๆ จากการแสดงงานต่าง ๆ นี้ ทำให้เห็นวัฒนธรรมวิถีชีวิตที่สอดแทรกอยู่กับการเล่นหนังตะลุงหลายประการ กล่าวคือ

หนังตะลุง เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการนำหนังสัตว์ที่ตายแล้วมาประดิษฐ์เป็นตัวต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือ สั่งสอนเยาวชนภายในท้องถิ่น ต่อมาถูกพัฒนา กลายเป็น การนำหนังมาแสดงเป็นมหรสพที่มีองค์ประกอบการแสดงหลายอย่างเข้าผสมผสานกัน ได้แก่ ศิลปะการแกะรูปหนัง การขีด การบรรเลงดนตรี วรรณกรรมบทหนังตะลุง หนังตะลุงจึงเป็นการรวมศิลปะหลายแขนงเข้าด้วยกันอย่างมีระบบองค์ความรู้ที่มุ่งเสริมสร้างคุณค่าทางจิตใจ การปลูกฝัง คุณงามความดี ให้แก่ผู้ชมในท้องถิ่น นับเป็นเรื่องยากของสังคมที่นิยมวัตถุ การสะท้อนภาพของชุมชนในหนังตะลุงเป็นเรื่องที่น่ายกย่องที่สืบทอดประเพณีต่อไป

2.1 ความเชื่อในเรื่องเทพเจ้าที่มุ่งส่งเสริมจิตใจให้มนุษย์ทำความดี มุ่งปฏิบัติชอบธรรมเพื่อให้เทพเจ้าพอใจ สะท้อนถึงอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์และฮินดูที่เข้ามาในดินแดนคาบสมุทรมลายูพร ในตำบลสทิงหม้อมีความเชื่อเรื่องเทพเจ้าซึ่งปรากฏจากรูปปั้นในวัดโลการาม มีการปั้นรูปพระพรหม พระนารายณ์ พญานาค หรือเรือชักพระที่นิยมสลักรูปพญานาคติด 2 ข้างลำเรือพระ แม้แต่การเล่นหนังตะลุงก็มีการภาศครูด้วยตัวหนังพระอิศวร และฤๅษี

2.2 หนังตะลุงเป็นเครื่องรับใช้ของชุมชนในการผ่อนคลาย ความตึงเครียด จากภาระการทำงานชุมชนได้มีโอกาสพบปะกันเนื่องจากได้มาชมหนังตะลุง เกิดการรวมกลุ่มชุมชนกัน และเป็นโอกาสให้มีการบอกข่าวแก่กันและกัน ด้วยเหตุนี้เองต่อมาหนังตะลุงจึงเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ประชาธิปไตย มีนักการเมืองในท้องถิ่นมักว่าจ้างหนังตะลุงเพื่อใช้ในการหาเสียง

ตลอดไปจนถึงการปะทะสังสรรค์ทางสังคมในการมาชมหนัง มีการค้าขายอาหาร น้ำ ขนม พ่อแม่ พาลูกมาดูหนังการแจ่งข้าวสารต่างๆของชาวบ้านที่มาดูหนังตะลุงด้วยกันภายในหมู่บ้าน

2.3 หนังตะลุงสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อในการทำดีได้ดีทำชั่วได้ชั่ว ความเพียรในการทำความดีถือว่าเป็นยอดของพระพุทธศาสนา ชุมชนสทิงหม้อโดยเฉพาะหมู่ 3 และ 4 ส่วนมากนับถือศาสนาพุทธ เรื่องราวของหนังตะลุงมักกล่าวสั่งสอนอบรมให้ทุกคนยึดหลักพระธรรมคำสั่งสอน หนังตะลุงจึงเป็นเครื่องมือขัดเกลาศีลธรรมภายในชุมชนได้ เช่น เรื่อง วงศ์อมรินทร์ ของหนังฉิ้น อรมุต กล่าวถึงตอนศรีอาคมและยักษ์นนทกาลเข้าไปแก้ปริศนาคำทายของเจ้าหญิงนิภาพ มีบทที่แสดงถึงหลักคำสั่งสอนไว้ดังนี้

นิภาพ : เราจะอภิเษกกับผู้ที่สามารถแก้ปัญหาของเราได้ ท่านทั้งสองมีปัญญาจงแก้ปัญหาต่อไปนี้ของเราเถิด "วัดอะไรที่ไม่มีพระ ละอะไรที่แสนยาก จากอะไรที่แสนเข็ญ เห็นอะไรที่น่ากลัว กลัวอะไรที่หนีไม่พ้น จนอะไรที่จนหนัก หนักอะไรที่หนักจริง"

ยักษ์นนทกาล : วัดที่ไม่มีพระคือวัดร้าง ละที่แสนยาก คือ ละอาการ จากที่แสนเข็ญ คือจากเมีย เห็นที่น่ากลัวคือ เห็นศัตรู กลัวที่หนีไม่พ้นคือ กลัวตาราง จนที่หนักคือ จนเงิน หนักที่จริง คือ หนักสิ่งที่เกินแรง

นิภาพ : คนที่ 2 เชิญซิ

ศรีอาคม : ปัญหาข้อแรก วัดอะไรที่ไม่มีพระ วัฏฏสงสาร เพราะต้องเวียนว่ายตายเกิด ละอะไรที่แสนยาก ละค้นหา จากอะไรที่แสนเข็ญ คือ จากความทุกข์ิต เห็นอะไรที่น่ากลัว เห็นมัจจุราช หรือความตาย เพราะทุกคนกลัวตาย กลัวอะไรที่หนีไม่พ้น กลัวเกิด แก่ เจ็บ ตาย จนอะไรที่จนหนัก จนความคิด จนปัญญา หนักอะไรที่หนักจริง หนักใจ โปรดพิจารณาคำตอบเถิด

(ฉิ้น อรมุต : วงศ์อมรินทร์)

2.4 การชมหนังตะลุง ทำให้เห็นถึงวัฒนธรรมการชมหนังตะลุงของชาวบ้านว่า ขณะที่ชมจะตั้งใจอย่างมีสติ มีสมาธิ มีระเบียบ ลักษณะการเล่นหนังตะลุง คือ การใช้ตัวหนังรูปต่าง ๆ แสดงหน้าจอให้เกิดเงา เคลื่อนไหวเลียนแบบท่าทางมนุษย์ ประกอบการพากย์ของนายหนัง สิ่งที่ปรากฏต่อสายตาผู้ชม คือ การเคลื่อนไหวของปากและแขนของตัวหนังที่เป็นเงาบนจอตลอดเวลาการแสดง 1 – 3 ชั่วโมง ซึ่งไม่อาจตรึงใจผู้ชมได้มากเท่ากับการพากย์ของนายหนัง โดยเฉพาะหนังฉิ้น อรมุต มีเสียงพากย์ทำนองท่วงถื่นใต้ที่มีลีลา จังหวะน้ำเสียง อันไพเราะประกอบกับ บทพากย์ ที่มีเนื้อหาสาระสอดแทรกธรรมะและอารมณ์อันตลกขบขัน จนเป็นที่ยกย่องในหมู่ศิลปินหนังตะลุงด้วยกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาล

ปัจจุบันได้ทอดพระเนตรการเล่นหนังตะลุง ฉิ้น อรมุต ณ พระตำหนักทักษิณราชธานีเวศน์ ในปี พ.ศ. 2517 ถึงกับทรงพระราชทานนามหนังฉิ้นว่า หนังอรรถโฆสิต แปลว่า คณะหนังตะลุงที่ประกาศความดี ในปี พ.ศ. 2532 สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติยกย่องให้เป็นศิลปินแห่งชาติ ดังนั้นจะเห็นได้ว่าฝีปากของหนังฉิ้นมีส่วนหนึ่งในการสร้างสรรค์สังคม สหทัย ชวบ้านเป็นผู้ฟังที่มีระเบียบในการชม มีสมาธิ ขณะที่หนังกำลังเล่นในงานทำบุญ เดือนสิบ หรืองานเทศกาลชักพระ ซึ่งนับว่าเป็นงานที่สนุกสนานรื่นเริง แต่เมื่อถึงเวลาชมหนังจะพบว่า ผู้ชมทุกคนที่นั่งที่พื้นดินอย่างเียบสงบพร้อมกับ การตั้งใจฟังอย่างมีสติ ในการพิจารณาความของบทหนัง บทหนังส่วนมากจะไม่เจรจาตรงไปตรงมาแต่เป็นการเจรจาที่สอดแทรกความหมายโดยนัยอยู่เกือบตลอดเรื่อง ดังนั้นผู้ชมต้องพิจารณาแปลความหมายจากบทหนังซึ่งเป็นกลวิธีในการสั่งสอนชุมชน

ยังจำได้ตอนเด็กไปดูหนังกับแม่ สาวแม่สอนบางทีก็ยกตัวอย่างมาจากหนังลุง
เช่น ออย่าขี่ไม้ เหมือนไ้อยุดทอง

(พัน ญานะกะโตะ : สัมภาษณ์)

หนังฉิ้นแก่สุดยอดฝีปากแล้ว บทแก้ดีมีคติสอนใจเป็นธรรมะส่วนมาก

(หนังสือประเสริฐ รักวงศ์ : สัมภาษณ์)

บทของหนังฉิ้นมักจะมีข้อคิดคติสอนใจในเนื้อหามากมาย เช่น เรื่องวงศ์ไพรวัน ตอนพระไชยณรงค์ รำพึงความทุกข์ที่พลาดรักจากนางเกษรา

ในโลกนี้มีอะไรจะเที่ยงแท้
ที่รักหนักก็มักหน่ายตามไม่ทัน
ที่สัญญาว่าไว้หมายจะแน
เพราะโลกเป็นอนิจจังสังขาร
ร้อนกับหนาวเศร้ากับโศกในโลกหมุน
ผิดหวังพลั้งรักจงหักใจ
ไม่หนักแน่นแก่สารปรมาณหมาย
เพราะร่างกายหมายเหมือนเรือโนโรคา

ย่อมเปลี่ยนแปลงหมุนดังดอกกังหัน
พลวันเวียนวนจนปัญญา
กลับเปลี่ยนแปลงพลิกพร้าปลายชีวหา
จะมัวมาครวญคร่ำอยู่ทำไม
จริงนะคุณมันคงไม่สงสัย
ว่าเป็นไปตามกรรมธรรมดา
อย่างรักใคร่พัวพันในตัณหา
ถึงเวลามอดม้วยไปด้วยกัน
(ฉิ้น อรมุต : วงศ์ไพรวัน)

3. การละเล่นเป็นพิธีกรรมของคนในชุมชน

การละเล่นบางชนิดมีความเกี่ยวพันกับศาสนาและความเชื่อเป็นพิธีกรรมส่วนหนึ่งในศาสนกิจของชุมชน หรือประกอบกิจประเพณีท้องถิ่น ตั้งแต่พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน พิธีกรรมเกี่ยวกับชีวิตและพิธีกรรมเกี่ยวกับชุมชน

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำมาหากิน เช่น การเล่นปีซัง โดยความเชื่อว่า การเป่าปีซังเพื่อบูชาพระแม่โพสพ

พิธีกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิต เช่น การบวชนาค มีการตีกลองยาวและคนขับเพลงแห่นาค ประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ มีการตีกลองยาวเพื่อให้แม่ม่วงทอง (ร่างทรง) ร่ายรำรื่นเริงหนังตะลุงเล่นเพื่อแก้บน

พิธีกรรมที่เกี่ยวกับชุมชน มีบทบาทสำคัญที่จะทำให้ชุมชนเกิดความรัก ความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เช่น การทำบุญชักพระเมื่อ ชุมชนลากเรือพระมาที่บ้านคุณยายแถมมณีรักษ์ ชุมชนจะร่วมแรง ร่วมใจกันสละเงินเพื่อว่าจ้างคณะหนังตะลุงฉิ้น ธรรมโมเชิต มาเล่นเป็นประจำทุกปี

4. การสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน

การละเล่นพื้นบ้านหลายชนิดนำรายได้มาสู่ผู้เล่นโดยเฉพาะการละเล่นของผู้ใหญ่ สำหรับการละเล่นของเด็กที่เกี่ยวกับอุปกรณ์การเล่น มีผู้ขายอุปกรณ์การเล่นหรือของเล่นกันภายในหมู่บ้าน แต่เป็นอุปกรณ์ที่บุคคลภายนอกตำบลเป็นผู้ผลิต และส่งสินค้ามาขายในตำบลเป็นของเล่นสมัยใหม่ เช่น ม้าพลาสติก ปืนฉีดน้ำ รถชนิดต่าง ๆ ที่จำลองมาจากของจริง หุ่นยนต์ อุปกรณ์สำหรับการละเล่นพื้นบ้านไม่มีใครผลิตและในชุมชนไม่มีการซื้อ - ขาย กัน

การละเล่นพื้นบ้านที่สามารถนำรายได้มาสู่ชุมชนได้หลายลักษณะ ดังนี้

4.1 การรับจ้างผลิตอุปกรณ์การเล่น ได้แก่ การประดิษฐ์อุปกรณ์ขายหรือการเลี้ยงสัตว์ที่ใช้ในการเล่น เช่น วัว ปลา เป็นการรับจ้างเลี้ยงกับการเลี้ยงเพื่อขาย พบในการเล่นต่าง ๆ ดังนี้

4.1.1 การประดิษฐ์วัวขาย โดยเฉพาะตระกูล มณีรักษ์ มีการขายวัวตามแต่จะมีผู้สั่งซื้อ ส่วนมากนิยมว่าควายขนาดใหญ่ตัวละประมาณ 500 - 1,000 บาท ลงทุนตัวละ 200 บาท (ถ้าวัวมีบุคคลภายนอกเข้ามาสั่งว่าได้ปีละ 5 - 10 ตัว) นับว่าเป็นอาชีพเสริมรายได้

4.1.2 การรับจ้างแกะรูปหนังตะลุงขาย มีทำขายกันในตระกูลอรมุต เป็นตัวตะลุงเพื่อใช้ในการเล่นหนัง มีบุคคลจากภายนอกมาว่าจ้างฉลุตามแต่จะสั่ง แบบของตัวหนังตัวหนึ่งขายได้ตัวละ 200 - 1,000 บาท โดยลงทุนฉลุตัวละประมาณ 100 - 300 บาทตามขนาดและรูปแบบตัวหนัง ฉลุปีหนึ่งมีรายได้จากหนังตะลุงประมาณ 10,000 บาท

4.1.3 การขายหม้อเครื่องปั้นดินเผา เพื่อนำไปเป็นของเล่นของเด็กประเภท รูปปั้น สัตว์ต่าง ๆ เช่น นกสม (กระปุกอมสินสะสมสัตว์ต่าง) เต่าและกระต่ายนมครก ภาชนะจำลองที่ใช้เล่นข้าวหอยเลี้ยง เมื่อถึงเทศกาลอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยมีการเล่นแข่งขัน หลับตาตีหม้อ แข่งทุนหม้อ ภายในชุมชนจะไปซื้อหม้อปั้นดินเผาจากบ้านป่าปี่มใจ เกษตร สุนทร มาใช้ประกอบการเล่นเพราะราคาถูก ประมาณลูกละ 15 - 40 บาท ตามขนาดเล็ก - ใหญ่ และรูปแบบ

4.1.4 การเลี้ยงปลากัดขาย มีการเลี้ยงปลากัดเพื่อส่งไปขายในเมืองสงขลา เป็นลักษณะการเลี้ยงเพื่อเป็นรายได้เสริมไม่ใช่อาชีพหลัก เช่น บ้านซูลี มีอาชีพรับจ้างติด กระຈกประตู่ หน้าต่าง และมีการเลี้ยงปลากัดขาย เฉลี่ยส่งตัวละ 5 - 10 บาท มีรายได้เสริม ประมาณปีละ 3000 บาท

4.1.5 การรับจ้างเลี้ยงวัวชน นิยมมากในหมู่ 5 โดยบุคคลภายนอกส่วนมาก จะเป็นนักการเมืองท้องถิ่น เช่น ส.จ. ส.ท. และบุคคลทั่วไปจ้างชาวสทิงหม้อเลี้ยงวัวชน มี รายได้เดือนละ 3,000 - 7,000 บาทต่อ 1 ตัว ตามแต่ขนาดและคุณภาพ คุณลักษณะของวัว ถ้าเป็นวัวชนฝีมือจัดว่าเป็นแชมป์ราคาจะสูง ผู้รับจ้างเลี้ยงต้องเอาใจใส่พิเศษและต้องเฝ้าตลอด ทั้งวัน โดยมีรายได้พิเศษเพิ่มขึ้น ถ้านำวัวไปแข่งขันชนะจะได้เปอร์เซ็นต์จากเจ้าของวัว เช่น ร้อยละ 5 - 10 % มีการเดิมพันวัวกันในราคาตั้งแต่ 10,000 - 1,000,000 บาท

4.2 การเล่นเพื่อเป็นรายได้ คือ การรับจ้างเล่นประกอบพิธีกรรมหรือเพื่อการบันเทิง ได้แก่

4.2.1 การรับจ้างเล่นหนังตะลุง กลองยาว ประกอบงานแก้บน ชักพระ ร่วม พิธีกรรมไหว้ต้นไม้ใหญ่ มีรายได้ไม่แน่นอน

คณะตะลุงคณะอรธโมชิน รับแสดงภายในตำบล 5,000 บาท ถ้า แสดงที่อื่นนอกตำบลราคาครั้งละ 7,000 - 15,000 บาท ใน 1 ปีเฉลี่ยเล่นหนังตะลุงรวม 50 ครั้ง

คณะกลองยาวแต่เดิมคณะกลองยาวธรรมโมชนธรับว่าจ้างเล่นภายใน หมู่บ้านอยู่เป็นประจำ เฉลี่ยรับว่าจ้างครั้งละ 1,500 - 3,000 บาท ภายในตำบล นิยมเล่นในงาน แต่งงาน งานประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ งานชักพระ เฉลี่ย 1 ปีเล่นประมาณ 150 ครั้ง ในปัจจุบันงานลดลงไม่มีใครว่าจ้างคณะกลองยาวจึงเลิกไป

4.2.2 การเล่นเพื่อการพนัน เป็นการเล่นกีฬาพื้นบ้าน ได้แก่ วัวชน ไก่ชน ปลากัด เป็นการเล่นที่มีการเดิมพัน ราคาเดิมพันไม่แน่นอน นิยมเล่นกันอยู่ทั่วไป ภายใน ตำบลมีบ่อนไก่ชนอยู่ในหมู่ 3 หมู่ 4 ชาวบ้านมักจะนำไก่มาเล่นกันในวันเสาร์เช้า สำหรับวัว ชนต้องออกไปเล่นนอกตำบล คือตำบลพะวง ตำบลชิงโค หรืออำเภอหาดใหญ่ อำเภอรัตภูมิ มีการเดิมพันกันไม่แน่นอนนิยมไปเล่นวันเสาร์ วันอาทิตย์

กระบวนการเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญา

กระบวนการถ่ายทอดการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาการเล่น มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเรื่องของประเพณีความเชื่อทางศาสนาด้วย กระบวนการถ่ายทอดภูมิปัญญา มีดังนี้

1. แหล่งกระบวนการเรียนรู้

การเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญาได้รับการถ่ายทอดจากแหล่งต่าง ๆ ดังนี้

1.1 การเรียนรู้จากบิดา มารดาพบในการเล่นของเด็กหลายชนิด เช่น ข้าวแกง หอยเลียง ไก่ขึ้นข้าง หมากขุม ลูกข่าง การเล่นเพลงร้องเรือ ว่าว เป็นการเรียนรู้ที่ทำให้เกิดระบบความสัมพันธ์ภายในครอบครัวในทางผ่อนคลายความตึงเครียดและการสอนระเบียบวินัย จริยธรรม

1.2 การเรียนรู้จากบรรพบุรุษ เป็นการเรียนรู้เพื่อการสืบทอดภูมิปัญญาที่มีคุณค่า มีการถ่ายทอดกันในกลุ่มเครือญาติ ได้แก่ การเล่นลิเก ซอ กลองยาว เพลงร้องเรือ ว่าว

1.3 การเรียนรู้ที่มาจากสถาบันการศึกษา เป็นลักษณะกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อการออกกำลังกายมักปรากฏในการเล่นของเด็ก เช่น แข่งทุนหม้อ เตย หมากขุม และการสอนการเล่นโดยเน้นเพื่อการดำรงรักษาศิลปวัฒนธรรมไทย เช่น กลองยาว โนรา นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของสมาชิกในโรงเรียนทำให้เด็กมีการเรียนรู้แลกเปลี่ยนการเล่นซึ่งกันและกัน เช่น ชัตราว เตย พระยาชิงเมือง เข้เผ่าไข้ เป็นต้น

1.4 การเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษาด้วยตนเอง ได้แก่ การเรียนรู้หาประสบการณ์ที่เกิดจากความสนใจจริงของภูมิปัญญา แล้วสังเกตจดจำข้อดีข้อเสียนำมาปรับปรุงด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการปฏิบัติ โดยมีการเชื่อมโยงความรู้ให้เข้ากับลักษณะของจารีตประเพณี เช่น การเล่นหนังตะลุงของฉิ่น อรมุต นอกจากนี้ยังมีการจดจำเลียนแบบมาจากศิลปินอื่น ๆ โดยนำมาปรับปรุงให้เป็นแบบเฉพาะตนศิลปินที่หนังฉิ่นเลียนแบบได้แก่ หนังก้น ทองหล่อ หนังจับ บ้านดีหลวง (ขุนลอยฟ้าโพยมหน)

2. กระบวนการถ่ายทอดความรู้

การถ่ายทอดความรู้ต้นแบบของผู้ทรงภูมิปัญญา เทคนิคการถ่ายทอดการเล่น ด้วยวิธีการต่าง ๆ ขึ้นอยู่กับลักษณะของกลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหาสาระ จากการศึกษาพบว่าการถ่ายทอดความรู้ด้านการเล่นเป็นการถ่ายทอดทักษะการปฏิบัติ โดยเฉพาะการเล่นของเด็กเป็นการถ่ายทอดแบบไม่เป็นทางการและเกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลา ลักษณะการถ่ายทอดส่วนมากมักต้องมีความสัมพันธ์กันมาก่อนในลักษณะต่าง ๆ เช่น ความสัมพันธ์ในครอบครัว เพื่อน ลักษณะการถ่ายทอดความรู้มีหลายวิธี ดังนี้

2.1 การสาธิตและบรรยาย เป็นวิธีการถ่ายทอดโดยการปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างและบรรยายไปพร้อม ๆ กัน การเรียนรู้เช่นนี้ ผู้สาธิตจะเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงเป็นต้นแบบของการเรียนรู้ได้ และผู้เรียนรู้ต้องมีความตั้งใจในการเรียน เพราะ เป็นการเรียนรู้แบบตามอัธยาศัย ไม่ได้อยู่ภายใต้ระบบการศึกษา ครูต้นแบบถ่ายทอดให้โดยไม่คิดค่าเล่าเรียนใด ๆ เช่น หนึ่งตะลุง ลิเก ซอ กลองยาว การรำพรานโนรา การละเล่นเหล่านี้ครูต้นแบบมักเป็นศิลปินที่มีการประกอบอาชีพด้านการละเล่นอยู่แล้ว เนื้อหาการถ่ายทอด จะเป็นวิธีการเล่น เทคนิคการนำเสนอแก่ผู้ชมการแสดง ส่วนการละเล่นของเด็กได้แก่ หมากขุม ว่าว ลูกข่าง ปี่ซัง ปี่อ้อ ครูต้นแบบที่สาธิตบรรยายส่วนใหญ่จะเป็นบิดามารดาเป็นผู้สอนให้ บางโอกาสได้รับความรู้เพิ่มเติมจากเพื่อน ๆ ด้วย

2.2 การเลียนแบบจากต้นแบบที่มีความสามารถโดยการสังเกต จดจำ แล้วนำมาปฏิบัติตาม การละเล่นของเด็กจะมีปรากฏในหลายชนิด เช่น เตย ดี หมากชิงเสา กำขัด พระยาชิงเมือง แก่ลักหยบ ชัดราว เป็นต้น การละเล่นของผู้ใหญ่ปรากฏมากที่สุดคือ เพลงร้องเรือ ต้นแบบการเรียนรู้พบมากคือ มารดา

2.3 การประดิษฐ์ขึ้นเอง เป็นความรู้ที่เกิดจากการทดลองปฏิบัติอุปกรณ์ประกอบการเล่นขึ้นเอง ทั้งนี้รูปแบบการประดิษฐ์มีทั้ง ประดิษฐ์ขึ้นโดยลำพังด้วยวิธีการง่าย ๆ เช่นการใช้ยางพาราปั่นม้วนเป็นลูกบอล การใช้ในตาลและลูกยางประดิษฐ์เป็นกังหัน นอกจากนี้ยังมีการร่วมกันประดิษฐ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนและภายในครอบครัว ได้แก่ ว่าว ตัวหนึ่งตะลุง การร่วมกันคิดแต่งบทเพลงมาลัย เพลงกล่อมทารก

จากการศึกษาพบว่า การถ่ายทอดความรู้ดังกล่าวมานี้ เป็นการให้ความรู้แบบตามอัธยาศัย ไม่ได้สอนกันตามระบบการศึกษาในห้องเรียน ดังนั้นจึงเป็นการถ่ายทอดตามความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย ไม่มีการควบคุมให้คงอยู่หรือสูญหาย ไม่มีหลักสูตรการถ่ายทอด เมื่อมีปัจจัยต่าง ๆ มากกระทบจึงส่งผลให้การละเล่นต่าง ๆ หดสิ้นไป

3. ความรู้ที่ได้จากต้นแบบหรือจากครูของผู้ทรงภูมิปัญญา

จากการศึกษาพบว่า ความรู้ด้านการละเล่นเป็นความรู้ของชุมชนในอดีต ความรู้ที่ถ่ายทอดได้รับการสังเคราะห์จนเป็นลักษณะการแสดงเฉพาะแต่ละชนิด ซึ่งมีความสัมพันธ์ผูกพันกับวิถีชีวิต แม้ความรู้บางอย่างจะได้รับมาจากต่างถิ่น แต่ได้มีการนำมาเล่นโดยปรับให้กลายเป็นความรู้เฉพาะท้องถิ่น ลักษณะความรู้ที่ปรากฏได้แก่

3.1 ความรู้ด้านการละเล่น เป็นการถ่ายทอดองค์ประกอบการละเล่น แต่ละชนิด เช่น วิธีการเล่น ผู้เล่น สถานที่ เพลงดนตรี กฎระเบียบในการเล่นได้แก่ การเล่นลิเก กลองยาว และการละเล่นของเด็กหลายชนิดเช่น หมากขุม ว่าว

3.2 ความรู้เกี่ยวกับพิธีกรรม ได้แก่ คาถาอาคมประกอบการเล่น การไหว้ครู และ

โอกาสที่ใช้ในการเล่นซึ่งมีความสัมพันธ์กับพิธีกรรมทางศาสนา เช่น งานวันสารทเดือนสิบมีการเล่นหนังตะลุง งานประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่มีการเล่นกลองยาว งานเข้าสู่หนัสดมีการเล่นซี้ละ

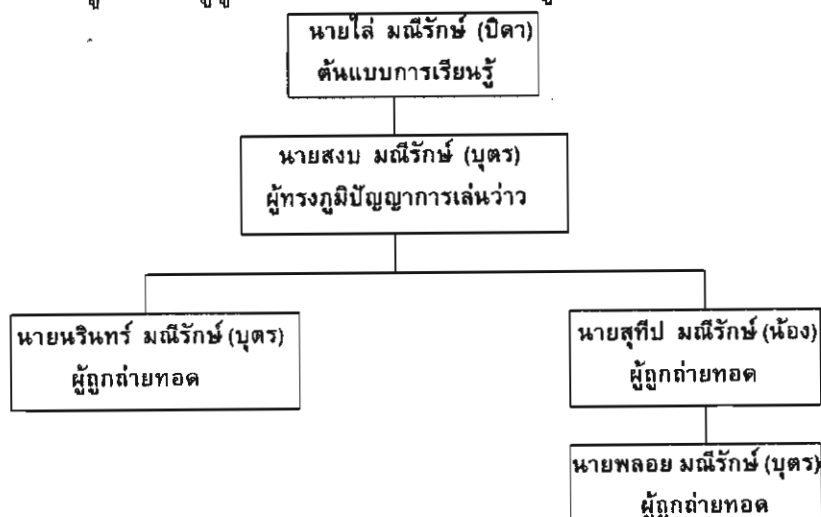
3.3 ความรู้ในการประยุกต์ใช้วัสดุพื้นบ้านในห้องถื่นมาประดิษฐ์เป็นของตนเอง เช่นการทำวาวโดยหาไม้ไผ่ที่มีอยู่ภายในหมู่บ้านมาทำเป็นโครงวาว การใช้แหล่งทรัพยากร ธรรมชาติในหมู่บ้านมาเป็นที่เล่น เช่น การเล่นมวยทะเล แข่งเรือเพรียว แข่งขึ้นตาล การนำประวัติเรื่องราวภายในหมู่บ้านมาแต่งเป็นบทร้อง ทำนองเพลงในการเล่นเพลงร้องเรือ เพลงมาลัย

3.4 ความรู้ด้านคุณค่าของการละเล่น ที่ถ่ายทอดให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น การสร้างความรักความสามัคคี การร่วมรื่นเริงสนุกสนานภายในหมู่บ้าน โดยใช้การเล่นเป็นสื่อชักนำ เช่นการแข่งขึ้นตาล ทูนมื้อ หลับตาตีหม้อและการเสริมสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้แก่เด็ก ๆ ได้รับรู้เพื่อไม่ให้เด็กหันไปหาสิ่งอบายมุข เช่น วา

4. การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ของผู้ทรงภูมิปัญญา

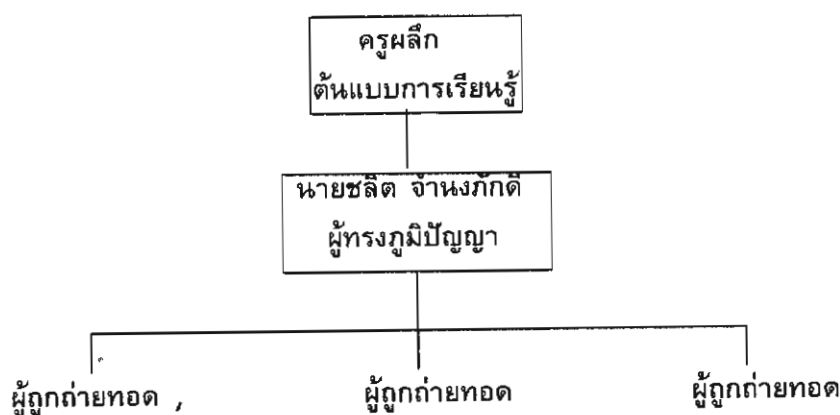
การสร้างเครือข่ายการเล่นพื้นบ้านเป็นเรียนรู้ของชุมชนในการนำความรู้มาเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบุคคลที่เป็นผู้กระจายความรู้ไปสู่บุคคลอื่น ๆ ในลักษณะกลุ่ม เครือข่ายการเล่นของเด็กเกิดจากการสร้างความสัมพันธ์ของเด็ก ๆ กันเองในชุมชน เป็นการเล่นที่เกิดขึ้นเมื่อใดก็ได้ตามแต่เด็กจะนึกสนุก ลักษณะการถ่ายทอดความรู้จึงเกิดขึ้นขณะที่เล่น การละเล่นของผู้ใหญ่มีเครือข่ายการเรียนรู้ที่ชัดเจนมีลักษณะ ดังนี้

4.1 เครือข่ายระดับปัจเจกบุคคล เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สนใจในเครือญาติภายในครอบครัวที่มีความผูกพันระหว่างพ่อแม่สู่ลูก หลาน โดยเฉพาะการเล่นวาว เช่นตระกูลมณีรักษ์ มีการให้ลูกหลานทุกคนฝึกทำวาวในระหว่างปิดภาคเรียนและเล่นกันภายในกลุ่มครอบครัว เอกลักษณ์เด่นของชุมชนคือการทำวาวควายติดแอก ซึ่งเป็นวาวที่มีเล่นกันมากที่สุดและนิยมมากในหมู่ 3 4 5 ผู้ถูกถ่ายทอดส่วนมากจะเป็นผู้ที่ความสนใจเป็นพิเศษ

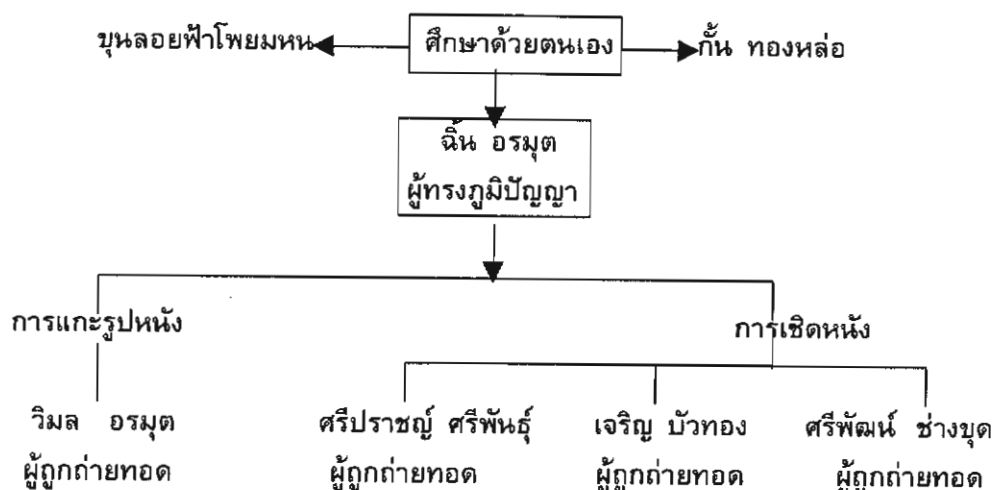
แผนผังเครือข่ายการเรียนรู้ระดับปัจเจกบุคคล

4.2 เครือข่ายระดับชุมชน เป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลที่อยู่ในชุมชนเดียวกัน โดยอยู่รับการถ่ายทอดมีความสนใจจึงยอมรับเข้าเป็นผู้รับการถ่ายทอดความรู้ ผู้ทรงภูมิปัญญาถ่ายทอดความรู้ให้โดยไม่คิดค่าใช้จ่ายใด ๆ มีการจัดตั้งเป็นกลุ่มผู้สนใจเฉพาะขึ้นสถานที่สอนไม่จำกัดแน่นอนขึ้นอยู่กับการณ์หมายบ้าง หรือเป็นบ้านของผู้ทรงภูมิปัญญาเองบ้าง และไม่จำกัดเวลาสอนแน่ชัด จึงเป็นการเรียนตามแต่โอกาสจะอำนวย เช่น วงกลองยาว ธรรมโฆษณ์ โดยผู้ทรงภูมิปัญญามีความสนใจเป็นพิเศษจึงเข้าไปสมัครเรียนจากผู้สูงอายุที่มีความสามารถเป็นพิเศษซึ่งอยู่ภายในหมู่บ้าน พร้อมกันนั้นยังมีการรวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มรับสมัครผู้สนใจทั่วไปตามอรัยาศัย วงกลองยาวธรรมโฆษณ์ เป็นวงดนตรีที่เกิดจากคุณชลิตจำนงภักดี มีอาชีพเป็นชาวนาเห็นว่าภายในหมู่บ้านมีงานที่ต้องใช้กลองยาวบ่อย ๆ เช่นบวชนาค ไหว้ต้นไม้ใหญ่ เทศกาลเดือนสิบ ลอยกระทง สงกรานต์ ในปีพ.ศ. 2513 จึงไปเรียนจากครูต้นแบบด้วยการจ้างครูจากที่อื่นมาสอนในราคา 2,000 บาท เมื่อเล่นเป็นแล้วจึงรวบรวมเพื่อนในหมู่บ้านเปิดสอนให้โดยไม่คิดเงิน บางคนสนใจมาเข้าร่วมวงเอง ปัจจุบันได้เลิกวงไปแล้วเนื่องจากไม่มีใครว่าจ้าง รวมเล่นกลองยาวมาเป็นเวลา 20 ปี

แผนผังเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชุมชน

หนึ่งตะลุงคณะฉิ้น ธรรมโฆษณ์ มีการถ่ายทอดเครือข่ายให้แก่บุคคลในชุมชนที่สนใจเป็นพิเศษ เป็นการสอนด้วยความสมัครใจที่มีการสร้างเครือข่ายผสมระหว่างระดับปัจเจกบุคคลกับระดับชุมชน เนื่องจากขณะที่สอนต้องถ่ายทอดความรู้เฉพาะด้านให้แก่แต่ละบุคคลแล้วจึงจะนำมารวมกลุ่มเป็นชุมชน โดยฉิ้น อรมุต มีตำแหน่งเป็นประธานกรรมการศิลปนิพนธ์ชุมชน

แผนผังเครือข่ายการเรียนรู้ระดับชุมชนและปัจเจกบุคคล

2.4 เครือข่ายระดับองค์กร เป็นหน่วยงานที่ให้ความสนใจการเล่นพื้นบ้านที่โดดเด่นในตำบลทั้งหมด จึงมักเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาไปเป็นวิทยากรบ้าง ไปเล่นบ้าง การเล่นที่เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ให้องค์กรได้แก่ การเล่นหนังตะลุงนายจิ้น ธรรมโฆษณ์ ด้วยความเป็นผู้ทำหนังที่มีความไพเราะ สดุดแทรกเนื้อหาที่ตลก ให้ธรรมสแฝงไว้ด้วยคุณค่าทางศีลธรรม และความเป็นศิลปินแห่งชาติ หนังจิ้นจึงได้รับการเชิญให้เป็นวิทยากรบรรยายและเล่นหนังให้แก่หน่วยงานต่าง ๆ ภายนอกชุมชน ได้แก่ สถาบันราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยทักษิณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ หาดใหญ่ วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง ศูนย์วัฒนธรรมแห่งชาติ

ปัจจัยการเล่น

การเล่นมีความผูกพันกับการดำเนินชีวิตของชุมชน นับเป็นกิจกรรมหนึ่งของชุมชน ในการสร้างความผูกพัน ความสนุกสนาน ความสามัคคีของบุคคลในชุมชน การเล่นจึงเป็นส่วนในการสร้างความสัมพันธ์ที่กลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับวัฒนธรรมของชุมชน เป็นเหตุ นำมาซึ่งความรักท้องถิ่นหรือการทอดทิ้งถิ่นฐานประการหนึ่งด้วย การที่ชุมชนมองเห็นในคุณค่าที่เป็นเอกลักษณ์ มีความรักและความภาคภูมิใจต่อการเล่นเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งให้การการเล่นยังดำรงอยู่ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยในการส่งเสริมเปลี่ยนแปลงคลี่คลายการเล่นในตำบล ดังนี้

ปัจจัยของการเสื่อมสูญ

การเล่นในตำบลสทิงหม้อ มีมากมายที่เสื่อมสูญ หรือกำลังหมดความสำคัญไปจากชุมชนสทิงหม้อ จากการประมวลความคิดชุมชนพอจะสรุปสาเหตุได้ ดังนี้

1. ระบบการศึกษา

ปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การเล่นพื้นบ้านในตำบลสทิงหม้อหลายชนิดหมดความสำคัญและนับเป็นผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โรงเรียนที่อยู่ภายในตำบลสทิงหม้อ ระดับประถมศึกษาได้แก่ โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ โรงเรียนวัดโลกราบ โรงเรียนวัดปอปราบ โรงเรียนวัดบัวหลวง ระดับประถมศึกษาถึงมัธยมศึกษาได้แก่ โรงเรียนวัดสถิตย์ชลธาร และโรงเรียนสงขลาวิทยาคม

ผลกระทบโดยตรง ได้แก่ การจัดหลักสูตรการเรียนการสอนทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา ไม่มีหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับ การเล่นพื้นบ้านทั้งของเด็กและผู้ใหญ่ ในระดับประถมศึกษาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเล่น คือ วิชา ส.ล.น. (สร้างเสริมลักษณะนิสัย) มีการเรียนกีฬาพื้นบ้านที่โรงเรียนสอน คือ การเล่นชอนหา เสือกินวัว ส่วนการเล่นพื้นบ้านมีการเรียนนาฏศิลป์สากล ภาคใต้เรียนประวัติความเป็นมาของการรำรองเง็ง การเรียนระดับมัธยมศึกษา วิชาที่มีเปิดไม่มีเนื้อหาใดที่สอดแทรกการเล่นพื้นบ้าน โรงเรียนสงขลาวิทยาคมเคยเปิดสอนรำโนราในคาบกิจกรรมแก่นักเรียนที่สนใจ แต่ในปัจจุบันไม่มีการสอนแล้ว เพราะผู้สอนเป็นได้ย้ายไปทำงานที่โรงเรียนอื่น ปัจจุบันจึงไม่มีผู้สอนเป็น สำหรับวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเล่น ได้แก่

ตารางที่ 12 แสดงวิชาเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเล่น

ระดับ	วิชา	กลุ่มวิชา	เนื้อหา
มัธยมต้น	พลศึกษา	บังคับเลือก	แบดมินตัน ปิงปอง ฟุตบอล ยืดหยุ่น (ยิมนาสติก) วิ่ง
	ศิลปะกับชีวิต	บังคับแกน	ประวัติความเป็นมา โขน ละคร ระบำ รำ ฟ้อน
	ศิลปะการละคร	เลือกพื้นฐานอาชีพ	ประวัติการละครสากล
	สังคีตนิยม	เลือกพื้นฐานอาชีพ	ประวัติความเป็นมาของดนตรีไทย ขับร้องเพลงไทย

จากหลักสูตรการเรียนการสอน ที่ไม่มีการสอดแทรกการเล่นพื้นบ้านประจำท้องถิ่น แต่มีการเรียนการสอนที่เป็นกีฬาสากล การละครสากล มากกว่าจะเรียนรู้กีฬาในท้องถิ่น หรือ การเล่นในท้องถิ่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้นักเรียนอาจจะหันเหความสนใจในท้องถิ่นของตนเอง

ผลกระทบโดยอ้อม ที่ทำให้การเล่นต่าง ๆ หมดความนิยมสาเหตจากการศึกษา ในระบบโรงเรียนเป็นปัจจัยส่งผลกระทบ โดยเฉพาะการเล่นของเด็ก นายบุญกิจ จูตจันทร์ คีษานีเทศก์สำนักงานการประถมอำเภอสิงหนครกล่าวถึงประเด็นสาเหตุของปัญหาส่วนหนึ่งว่า

โรงเรียนขาดผู้สนับสนุนเป็นวิทยากรสอนและงบประมาณเพื่อจัดเชิญวิทยากร มาสอนไม่มี ปัญหาที่สำคัญคือ โรงเรียนไม่มีนโยบายที่ชัดเจนในการส่งเสริม ภูมิปัญญาด้านการเล่นในท้องถิ่น

(บุญกิจ จูตจันทร์ : สัมภาษณ์)

นายหมัด เหมมันต์ โต๊ะบิลาศาสนามุสลิม หมู่ 2 กล่าวถึงสาเหตุการเสื่อมถอย การเล่นพื้นบ้านของเด็กว่า

สมัยก่อนเด็ก ๆ มีเวลาว่างเยอะ และของเล่นก็หาง่ายเอาในท้องถิ่นรอบตัวมาใช้ ประโยชน์ เดียวนี้เด็ก ๆ ต้องไปเรียนหนังสือในโรงเรียนพอมีความรู้ก็เล่นของเล่น ที่ทันสมัย ของในท้องถิ่นไม่เอาแล้ว มีของเล่นอย่างอื่นแทนพวกฟุตบอล ตะกร้อ

(หมัด เหมมันต์ : สัมภาษณ์)

คุณพิมพา มณีคุณ อาสาสมัครของหมู่บ้านด้านอนามัยและการสำรวจลูกหนี้ อาชีพค้า ขาย กล่าวถึงสภาพการเล่นในปัจจุบันเริ่มเสื่อมถอยว่า

เดิมโรงเรียนเล็กเรียนเร็ว 3 โมงครึ่ง (15.30 น.) เด็กกลับบ้านมีเวลาเล่นใน บ้านกับเพื่อนบ้าน เอาของในท้องถิ่นมาเล่น เดียวนี้เด็กเล็กเรียน 5 โมงเย็น (17.00 น.) กลับบ้านมีการบ้านมาก จึงเล่นกันในโรงเรียนเท่านั้น ในโรงเรียน ก็เล่นฟุตบอล วิ่งเล่น แต่ยั้งดีนะสมัยก่อนในโรงเรียนไม่มีเรียนโนรา เดียวนี้ใน โรงเรียนเขาเริ่มสอนโนราก็มี กลองยาวก็มี

(พิมพา มณีคุณ : สัมภาษณ์)

จากการที่ชุมชน แสดงทัศนะต่างๆ พอสรุปได้ว่า การศึกษาในระบบโรงเรียนภาค บังคับทำให้เด็ก ๆ ทุกคนต้องเข้ารับการศึกษา หลักสูตรตลอดจนนโยบายการบริหารโรงเรียน

ไม่มีการส่งเสริมการเล่นของท้องถิ่น ลักษณะการเล่นภายในโรงเรียนเป็นกีฬาสากลนิยม เช่น ฟุตบอล ตะกร้อ แบดมินตัน การเล่นกีฬาพื้นบ้านนิยมเล่นกันตามบ้านมากกว่าจะนำไปเล่นกันในโรงเรียน โดยเฉพาะเมื่อโรงเรียนให้นักเรียนออกมาจากบ้านเพื่อไปโรงเรียนแต่เช้า และเลิกเรียนเย็นทำให้เวลาของเด็กอยู่ในโรงเรียนมากกว่า อยู่ที่บ้าน จึงทำให้โอกาสที่จะเล่นแบบพื้นบ้านลดลงไป

สำหรับการละเล่นของผู้ใหญ่ขาดผู้สืบทอดเพราะภายในตำบลไม่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ดังนั้นชุมชนจึงส่งบุตรหลานไปเรียนที่อื่น เป็นเหตุให้ เด็กหนุ่มสาวออกจากหมู่บ้านเพื่อไปเล่าเรียนเช่น ที่สถาบันราชภัฏสงขลา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์วิทยาเขตหาดใหญ่และวิทยาเขตปัตตานี สถาบันเทคโนโลยีและอาชีวศึกษาสงขลา หรือการไปเรียนที่กรุงเทพฯ เป็นต้น เยาวชนเหล่านี้ไม่ได้นำการเล่นพื้นบ้านในชุมชนออกไปเผยแพร่แต่กลับไปปรับอารยธรรมต่างถิ่นเข้ามาในตำบลแทน

2. การพัฒนาเศรษฐกิจ

การพัฒนาเศรษฐกิจ เป็นการพัฒนาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนทุกด้าน การละเล่นพื้นบ้านค่อย ๆ ลดบทบาทในการรับใช้สังคมด้านพิธีกรรม กลายเป็นการเล่นเพื่อความบันเทิง เมื่อความเจริญทางเศรษฐกิจและสังคมมีมากขึ้นทำให้เกิดการบันเทิงรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย การละเล่นพื้นบ้านกลับเป็นของล้าสมัย จากการพัฒนาประเทศส่งผลกระทบต่อการเล่น ดังนี้

2.1 การเปลี่ยนแปลงอาชีพ ตำบลสทิงหม้อแต่ดั้งเดิมมีการประกอบอาชีพที่โดดเด่น คือ เป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยพาหนะทางน้ำ สินค้าที่มีชื่อเสียง คือ น้ำตาล (น้ำตาลแว่น น้ำตาลปี๊ป น้ำส้มโตนด น้ำผึ้งเหลว) นาข้าว การปั้นหม้อเครื่องปั้นดินเผา เมื่อโครงสร้างสังคมเปลี่ยนแปลงจึงมีการประกอบอาชีพรูปแบบใหม่ ๆ เกิดขึ้นเช่น การทำนาถุ้ง หรือการเดินทางออกจากบ้านเพื่อไปรับจ้างทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม เป็นเหตุให้ต้นตาลและนาข้าวที่เคยมีมากมายลดน้อยลงไป การเล่นที่เกี่ยวข้องก็หมดสิ้น เช่น การแข่งขันตาล ปีซัง ลูกหัน (บือบือ) ลิงลม การทูนหม้อ หลับตาตีหม้อ จากการละเล่นที่เคยดำรงอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน กลายเป็นการเล่นที่ถูกรื้อฟื้นเพื่อการอนุรักษ์ เช่น ในงานวันเด็ก งานวันกตัญญู ชุมชนนำการเล่นเหล่านี้มาแข่งขันกันเพื่อเป็นการอนุรักษ์ เมื่องานเลิกการเล่นก็หมดไปและไม่มีใครนำมาเล่นอีกจนกว่าจะถึงเทศกาลประจำตำบล สำหรับในชีวิตประจำวันเกิดการละเล่นชนิดใหม่ขึ้นมาแทน

แข่งตาลมีนานแล้ว ลุงอายุปีนี้ 71 พอจำได้ เขาก็มีการแข่งตาลกันมานาน เพราะตาลมีลู่ (มาก) ถ้าจะว่าไปลุงแข่งชนะเสมอ ถ้าคนอื่นขึ้น 10 ต้น

ลุงต้องไต่ 15 ต้น ขึ้นแล้วเก็บลูกโหนดด้วยนะ เตี้ยวันนี้บ่อกุ้งเพิ่มมากทำให้
ตาลตายไปมาก แข่งตาลก็ไม่มีแล้ว

(คล้าย หมานหมัด : สัมภาษณ์)

ต่อไปลูกหลานร้องเพลงร้องเรือไม่ได้ เพราะเขาคลอลูกแต่ต้องไปทำงานนอก
บ้าน ก็ฝากลูกให้ผู้เฒ่าผู้แก่เลี้ยง เขาไม่เคยร้องเพลงร้องเรือกล่อมเด็ก มีแต่ร้อง
เพลงลูกทุ่งแทน

(แนม มณีรักษ์ : สัมภาษณ์)

2.2 การเปลี่ยนแปลงเส้นทางคมนาคมภายในตำบล มีการสร้างถนนสาย 408
ตัดผ่านในตำบล ภายในหมู่บ้าน มีการถางป่า ถางต้นไม้ในชุมชน เช่น ไม้ ตาล มะม่วง ลูกไค้
มีการถมดินในนาข้าว คันนา และลำคลองเพื่อทำถนน ชุมชนที่เคยเดินทางเท้า ทางเรือ ทาง
ควาย กลายมาเป็นการใช้ยานพาหนะทำให้การติดต่อรวดเร็วขึ้น เหล่านี้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้
การเล่นเสื่อมสูญ เช่น พื้นที่เล่นว่าวลดลง การเล่นกลองยาว ลิเกในขบวนแห่หมดความสำคัญ

สมัยก่อนขบวนแห่เจ้าบ่าวเจ้าสาว ต้องเดินเท้าไปเป็นทางไกลมีขบวน
ลิเกบ้าง กลองยาวบ้างนำหน้าขบวนเพราะเดิมไม่มีรถ ถนนก็ไม่สะดวก
สบาย ต้องเดินกันไปไกล ๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่ายจึงมีร้องลิเก
บ้าง ตีกลองบ้าง ให้สนุกสนานระหว่างการเดินทาง

(สบ สามารถ : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ วัสดุทางธรรมชาติที่นำมาใช้เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นถูกทำลาย เช่น
ไม้ไผ่นำมาใช้ทำโครงว่าว ไม้ค้ำตาล โองปิ่นต้นตาล คาบตัวหนังตะลุง ราวชุดพรกหรือต้นลาน
ต้นมะม่วงหิมพานต์เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่นของเด็กใช้เป็นลูกเกยในการเล่น หมากเก็บ
ทอยหลุม ชุดพรก เข้เผ่าไข้ เป็นต้น

นอกจากนี้ทำให้เกิดรถยนต์ รถมอเตอร์ไซด์ใช้เป็นพาหนะในหมู่บ้าน การไถนาเริ่มใช้
รถไถ รถเก็บรวงข้าว ทำให้ไม่มีช้างใช้ทำไร่ ช้างที่ถูกปรับให้เป็นทางเดินรถ การเดินทางน้ำก็
หมดไป การแห่เรือชักพระทางน้ำต้องเปลี่ยนเป็นนำมาลากบนบก ชุมชนได้เดินทางออกนอก
หมู่บ้านและรับเอาของเล่นชนิดใหม่ ๆ เข้ามาขายเด็ก ของเล่นพื้นบ้านเริ่มหมดความนิยม

ดนตรีสมัยใหม่เข้ามาเล่นกับไฟฟ้าเสียงดังสนุกวัยรุ่นก็ชอบ ผู้ใหญ่ก็ชอบ
เคยใช้ลิเกในงานแต่งงานก็เลิกหมดไป หันมาใช้ดนตรีฝรั่งกัน

(เส้น แหละคำ : สัมภาษณ์)

เพลงมัลลย์ กลองยาว หมดความสำคัญลง เพราะมีไฟฟ้า มีเครื่องเสียงแล้วก็เอาดนตรีสากลมาเล่นแทน เทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา ชาวบ้านก็ดูทีวี ดูหนัง กลางแปลง ของเล่นบ้านๆ เด็กๆ ไม่สนใจ เวลาถึงงานวัด มีชิงช้าสวรรค์ รถชิงสาวน้อยตกน้ำ ยิ่งเป้า จ่ายเงินแล้วก็เล่นสนุกตื่นเต้น เด็กมันเห็นว่าทันสมัยกว่าเล่นของบ้าน ๆ ที่มีมาตั้งแต่โบราณ

(ชลิต จ่านงภักดี : สัมภาษณ์)

3. สภาพสังคม

สภาพเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การละเล่นต่าง ๆ เริ่มเสื่อมถอยเนื่องจากสภาพสังคมแต่ดั้งเดิมชุมชนอยู่กันแบบพึ่งพาอาศัยกัน เกิดระบบเครือข่ายการเรียนรู้แบบเครือญาติและระดับชุมชนเป็นส่วนมาก โดยการละเล่นพื้นบ้านเป็นเครื่องมือในการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน และการละเล่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมชุมชน

ปัจจุบันสภาพสังคมในชุมชนสทิงหม้อเปลี่ยนแปลงไปมีการดำรงชีวิตอยู่แบบการพึ่งตนเอง ลูกหลานต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวเริ่มห่างหาย ส่งผลให้การสืบทอดความรู้ภายในชุมชนหยุดชะงัก ดังนั้นการละเล่นต่าง ๆ ที่ถ่ายทอดจากพ่อแม่สู่ลูกหลานเริ่มสูญหายหรือลดลง โดยเฉพาะการละเล่นของเด็ก การร้องเพลงเรือ หมดความนิยม

การร้องเพลงแห่นาคหมดความนิยมลง แม้ว่าการบวชนาคยังมีอยู่แต่เนื่องจากผู้ร้องเพลงแห่นาคเริ่มหันมาทานเหล้าที่เข้าไปขายในหมู่บ้านจนเมามาย การร้องเพลงแห่นาคจึงกลายเป็นการร้องที่อยู่ในกลุ่มผู้ดื่มสุราจนมีเสียงเอะอะรบกวนผู้อื่นในที่สุด เจ้าอาวาสวัดต่าง ๆ จึงสั่งห้ามเล่นเพลงแห่นาค

การร้องเพลงมัลลย์ไม่มีใครร้องได้แล้ว เดิมเมื่อ 10 ปีที่ผ่านมายังมีผู้ร้องเพลงมัลลย์อยู่บ้างในงานศพแต่มีจำนวนน้อยลงมาก เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนแปลงไปผู้คนหันมานิยมเพลงจากเครื่องขยายเสียง เครื่องบันทึกเสียง ประกอบกับค่าครองชีพที่สูงขึ้น ความจำเป็นในการร้องเพลงมัลลย์เพื่อบำเพ็ญพิธีศพเริ่มลดความสำคัญลง ผู้ร้องเพลงมัลลย์จะไม่ได้รับค่าจ้างอะไร แต่เจ้าภาพต้องมีการจัดอาหารเลี้ยง ปัจจุบันเพลงมัลลย์จึงไม่มีผู้นำมาร้องอีกเลย

ปัจจัยที่ทำให้การละเล่นพื้นบ้านยังคงอยู่

การละเล่นพื้นบ้านในตำบลสทิงหม้อมีหลายชนิดยังเป็นที่นิยมอยู่ในปัจจุบัน ชุมชนยังมีการนำมาเล่นกันภายในตำบลตลอดจนผู้ทรงภูมิปัญญาก็ยังได้เล่นเผยแพร่ทั้งภายในและภายนอกจนมีส่วนในการสร้างชื่อเสียงให้กับชุมชนด้วย ปัจจัยที่เอื้อต่อการส่งเสริมการละเล่นได้แก่

1. ปัจจัยภายในชุมชน

องค์ประกอบสำคัญเป็นคุณลักษณะพิเศษที่ทำให้การเล่นพื้นบ้านในตำบลทิงหม้อ ยังดำรงอยู่ไม่เสื่อมสูญ ได้แก่

1.1 ทรัพยากรธรรมชาติ ที่เกี่ยวข้องกับการนำมาเป็นวัตถุดิบในการสร้างอุปกรณ์การเล่น คือ ต้นไม้ไผ่ เป็นต้นไม้ที่ขึ้นอยู่โดยทั่วไปทุกพื้นที่ในชุมชนแม้ว่าจะถูกตัดทิ้งไปบ้าง แต่ก็ยังมีอยู่อีกมากโดยเฉพาะในหมู่ 3, 4, 5 ทุกปีช่วงฤดูร้อนชุมชนจะตัดต้นไม้ไผ่มาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์การเล่นคือ ลิงลม แล้วป็นขึ้นต้นตาลสูง ๆ ติดลิงลมเพื่อให้เกิดเสียงเมื่อลมปะทะ นำมาประดิษฐ์เป็นโครงวาวชนิดต่าง ๆ โดยเฉพาะในหมู่ 3 บ้านทางควายใกล้บ้านคุณยายแนม มณีรักษ์ มีลานกว้างต้นไม้ยังมีอีกมาก คุณสุทิพย์ มณีรักษ์ จะเป็นผู้สอนเด็ก ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านให้มาหัดทำวาวและเป็นหัวหน้าชักชวนให้เด็ก ๆ เล่นวาว

ทุกปีเดือนธันวาคมผมจะให้เด็ก ๆ มาหัดทำวาว ผมสอนเอง ไม่อยากให้เด็ก ๆ ไปติดยาเสพติด ไม้ไผ่แถวนี้ลွย (มาก) ไปตัดเขาก็ไม่ต่างกัน

(สุทิพย์ มณีรักษ์ : สัมภาษณ์)

1.2 การประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้การเล่นยังคงอยู่ เนื่องจากภายในชุมชนประกอบอาชีพอยู่แล้วจึงทำให้เกิดการเล่นเพื่อส่งเสริมอาชีพ เช่น

- การปาดตาล เกิดการเล่นแข่งขึ้นตาล
- การปั้นเครื่องปั้นดินเผา เกิดการแข่งขันทูนหม้อ ดีหม้อ
- ชาวประมง เกิดการแข่งขันเรือเฟรียว

ในขณะเดียวกันการเล่นยังมีส่วนทำให้เกิดรายได้ เช่น วาว เกิดการรับจ้างประดิษฐ์วาว หนึ่งตะลุง เกิดการรับจ้างเล่นหนังในโอกาสต่าง ๆ วัวชน เกิดการรับจ้างเลี้ยงวัว กลองยาว เกิดการรับจ้างเล่นในงานเทศกาลต่าง ๆ

1.3 ขนบธรรมเนียมประเพณี ที่ชุมชนยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน เป็นปัจจัยให้การเล่นเพื่อพิธีกรรมยังคงอยู่ นับเป็นจิตวิญญาณของชุมชนที่แสดงความผูกพันชีวิตให้เข้ากับระเบียบประเพณีของสังคม นำมาซึ่งความเป็นเอกลักษณ์แห่งชุมชน เช่น

- ประเพณีชักพระมีการเล่นมหรสพสมโภชเรือชักพระ คือ โนรา หนึ่งตะลุง
- ประเพณีไหว้ต้นไม้มโห้ย มีการเล่นกลองยาว เจ้าภาพบางคนมีการจัดหาหนึ่งตะลุงมาเล่นการไหว้ต้นไม้มโห้ยตามบรรพบุรุษและการทำพิธีแก้บน
- การไหว้ทวดภควัม มีการนำหนึ่งตะลุงของหนึ่งแหมบุตรชายขนลอยฟ้าโพยม หนมาแสดงทุกปี

1.4 ภาวะผู้นำชุมชน ตำบลทิงหม้อมีผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ

มีส่วนช่วยเหลือส่งเสริมการเล่นพื้นบ้านให้คงอยู่ ผู้นำทางการมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ชุมชนเกิดสำนึกในความเป็นเจ้าของวัฒนธรรม โดยทุกปีเทศบาลตำบลสิงหนครจะมีการจัดงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม

นายกเทศมนตรีเทศบาลตำบลสิงหนคร คือ นายเสริมศักดิ์ จันทร์สว่าง เป็นบุคคลที่เกิดและโตอยู่ในตำบลทังหม้อ เป็นชาวมุสลิมแต่เป็นตัวอย่างของการสร้างความสมานฉันท์ระหว่างวัฒนธรรมพุทธและมุสลิม พร้อมกับพยายามจะส่งเสริมให้ประเพณีทำบุญญะมาดเมืองซึ่งหายสูญไปได้ 15 ปี กลับคืนมาใหม่ งานบุญดังกล่าวจะมีการส่งเสริมการเล่นพื้นบ้านอยู่ด้วย เป็นการเล่นเพื่อการบันเทิงมากกว่าการแข่งขัน

นอกจากนี้งานประเพณีวันที่ 11 – 13 เมษายนของทุกปี เทศบาลจัดงานวันกตัญญูมีการส่งเสริมประเพณีรดน้ำดำหัวผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นที่รู้จักกันดีของตำบลทังหม้อ และการจัดการแข่งขันกีฬาพื้นบ้านของท้องถิ่น คือ การแข่งท่งหม้อ หลับตาตีหม้อ แข่งว่าวประเภทต่าง ๆ มวยทะเล แข่งเรือเฟี้ยว แม้ในช่วง 8 ปี ที่ผ่านมากการแข่งขันเรือเฟี้ยวจะหายไปเนื่องจากค่าใช้จ่ายสูงมากแต่การเล่นต่าง ๆ ก็ยังรักษาสืบทอดอยู่และสามารถดูได้จากได้จากงานประเพณีประจำปี เช่น การแสดงหนังตะลุง โนรา

1.5 ผู้ทรงภูมิปัญญา ในตำบลทังหม้อมีผู้มีความรู้ความสามารถด้านการเล่นหลากหลาย ได้แก่

- เพลงพื้นบ้าน ได้แก่ เพลงร้องเรือ คือ นางแนม มณีรักษ์, นางเหียง พุ่มเจริญ นางเลียนห้อง สังข์แก้ว นางชะอ้อน หนูประกอบ และเพลงเรือ คือ นายหนูขาว สุวรรณพรรัตน์
- ดนตรีพื้นบ้าน ได้แก่ กลองยาว คือ นายชลิต จำนงภักดี, นายเส้น แหละดำ และซอฮู้ คือ นายเปลื้อง หนูประกอบ, นายจวน รัตนคุณ
- การแสดงพื้นบ้าน ได้แก่ หนังตะลุง คือ นายฉิ้น อรมุต, นายลาภ แก้วมณี, โนรารำพราน คือ นางผัน ญานะกะโต และลิเก คือ นายสบ สามารถ
- กีฬาพื้นบ้าน ได้แก่ ว่าว คือ นายสงบ มณีรักษ์, นายสมพร สุวรรณพรรัตน์ และการแข่งขันตาสคือ นายคล้อย หมานหมัด
- การเล่นของเด็กมีหลายชนิดผู้ทรงภูมิปัญญามีมากมาย เช่น นายจ้วน รัตนคุณ, นายสุฮิบ สาบวช, นายอุทัย สำราญศรี, นายควง พุ่มเจริญ, นายสุเมธ รอดนวล, นายกลิ่น เบ็ญจพันธ์, นายประยุทธ์ สุวรรณโณ, นายหนูขี้ม สุวรรณรัตน์

ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการเล่นพื้นบ้านในตำบลทังหม้อมีอยู่มากมายหลายแขนง ซึ่งผู้ทรงภูมิปัญญาเหล่านี้มีคุณลักษณะต่าง ๆ สรุปได้ดังนี้

1.5.1 การเป็นผู้มีจิตสำนึกในการรักษาท้องถิ่น โดยการตระหนักถึงคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การร่วมกันจัดงานเพื่อระลึกถึงความสำคัญของการเล่นที่มีต่อวิถีชีวิตในงานวันกตัญญูหรือวันว่าง ลูกหลานจะกลับเข้ามาในหมู่บ้านร่วมกันจัดงานส่งเสริมการเล่นให้สอดแทรกอยู่ในงาน การร่วมกันสนทนากลุ่มเพื่อช่วยกันบอกข้อมูลการเล่นด้วยความ

ภาคภูมิใจพร้อมกับแสดงความห่วงหาแนเสียตายที่เยาวชนสมัยใหม่จะเลยท้องถิ่นจากภาวะจำเป็นในการดำรงชีวิตของสังคมปัจจุบัน

ไม่ใช่เขาไม่รักท้องถิ่น แต่สมัยนี้เขาต้องไปเรียนนอกท้องถิ่น ไม่เห็นความเจริญกว่าในหมู่บ้าน พอเขาเรียนจบก็ออกไปทำงานต่างบ้าน ต่างเมือง ก็ไม่มีเวลามาช่วยเหลือหมู่บ้าน มันเป็นหน้าที่ของพวกเราที่ต้องรักษาไว้ให้เขาต่อไป พอเขามีกำลังความสามารถเขาก็จะได้ทำเอง

(พรทิพย์ จิตรานุกูล : สัมภาษณ์)

1.5.2 บทบาทของผู้ทรงภูมิปัญญา ทำหน้าที่เป็นผู้นำชุมชน เนื่องจากเป็นบุคคลที่ชุมชนให้ความยกย่องในความสามารถ เพื่อทำหน้าที่ช่วยเหลือชุมชนในด้านต่าง ๆ แม้กระนั้นก็ดีผู้ทรงภูมิปัญญาก็ยังความรู้สึก รัก ชื่นชมและมองเห็นคุณค่าของการละเล่นต่าง ๆ และพร้อมที่จะสนับสนุนการละเล่นพื้นบ้าน ผู้ทรงภูมิปัญญาต่าง ๆ ที่มีบทบาททางสังคม ได้แก่

ตารางที่13 แสดงบทบาททางสังคมของผู้ทรงภูมิปัญญา

ผู้ทรงภูมิปัญญา	ความสามารถ	ภาวะผู้นำ	ตำแหน่ง
นายฉิ้น อรมุต	หนังตะลุง	การศึกษา	ประธานกรรมการโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์
นายคล้อย หมานหมัด	แข่งขึ้นตาล	ศาสนา	ไวยาวัจกรวัดโลการาม
นายชะอ้อน หนูประกอบ	ซอฮู้	ศาสนา	มัคทายก
นายประยุทธ์ สุวรรณโณ	การละเล่นของเด็ก	การปกครอง	อาสาสมัครการเลือกตั้ง
นายจูเนียน หนูประเสริฐ	แข่งทูนหม้อ	การปกครอง	กรรมการสหกรณ์การเกษตรหมู่บ้าน ม.3
นางอุไรวรรณ หอมจันทร์	การละเล่นของเด็ก	การปกครอง	ประธานกลุ่มออมทรัพย์ม.5
นายบรรยงค์ โชติศิริ	การละเล่นของเด็ก	การปกครอง	ประธานชมรมผู้สูงอายุ
นายล้อม แก้วมณี	วัวชน ไก่ชน	การศึกษา	คณะกรรมการโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์
นายหมัด เหมันต์	หมากขุม	ศาสนา	โต๊ะบิล่า

1.5.3 ผู้ทรงภูมิปัญญาด้านการละเล่นส่วนมากมีอาชีพ ทำนา ทำสวนมะม่วง และ ขึ้นตาล ดังนั้นจึงมีเวลาว่างจากการประกอบอาชีพ ก็มักจะใช้เวลาว่างมาฝึกการละเล่นต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือนุชนบ้างหรือเป็นรายได้เสริมบ้าง เช่น การเล่นเพลงแห่นาค เพลงมอลาย กลองยาว ลิเก เป็นการละเล่นเพื่อช่วยเหลือนงานประเพณีต่าง ๆ มากกว่าจะมีรายได้ ในปัจจุบันบุคคลเหล่านี้เป็นผู้สูงอายุของชุมชนได้เลิกประกอบอาชีพทำนา ขึ้นตาล กันแล้วตลอดจนการละเล่นก็เลิกไป เมื่อมีเวลาว่างมักจะเข้าวัดช่วยเหลือกิจการในวัดหรือมักจะนั่งพูดคุยกันตามศาลาต่าง ๆ ภายในหมู่บ้าน ส่วนการละเล่นที่มีรายได้ เช่น หนังตะลุง ว้าว วัวชน ยังคงมีเล่นตามเทศกาลต่าง ๆ และยังคงนิยมอยู่

1.5.4 การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของโรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชน แม้จะไม่มีหลักสูตรในชั้นเรียน แต่นโยบายของโรงเรียนต่าง ๆ จะบรรจุการละเล่นพื้นบ้านบางชนิดไว้ในชั่วโมงกิจกรรมเพื่อเสริมทักษะและเป็นความรู้พิเศษให้นักเรียน สัปดาห์ละ 50 นาที นักเรียนส่วนมากที่เรียนจึงยังคงรู้จักการละเล่นที่เรียนในโรงเรียนได้แก่ โนรา หนังตะลุง ดนตรีไทย

2 ปัจจัยภายนอกชุมชน

ชุมชนตำบลสทิงหม้อ นับเป็นชุมชนโบราณมีศิลปวัฒนธรรมดั้งเดิม มีการรวมชุมชนของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมอย่างปรองดองกัน นับเป็นพลังท้องถิ่นที่ทำให้บุคคลภายนอกมองเห็นความสำคัญของชุมชนที่เป็นตัวอย่างของความกลมเกลียว มีผู้เข้ามาศึกษามากมายถึงการดำรงชีวิต การถ้อยทีถ้อยอาศัยและสำนึกของการเป็นเจ้าของร่วมกัน นอกจากนี้ในตำบลยังมีการประกอบอาชีพดั้งเดิมหลายชนิด เช่น การปั้นเครื่องปั้นดินเผา การปาดตาล เคียวตาล ประมงพื้นบ้าน ทำนาข้าว

ในปี พ.ศ. 2529 มีการสร้างสะพานติณสูลานนท์ซึ่งเป็นสะพานที่ยาวที่สุดในประเทศไทย เชื่อมทางติดต่อระหว่างอำเภอเมืองสงขลา ตำบลเกาะยอ ตำบลสทิงหม้อ ทำให้ราคาที่ดินของตำบลสทิงหม้อ ราคาขึ้นสูงมีคนรู้จักชาวสทิงหม้อมากขึ้น ในขณะเดียวกันก็มีอาชีพใหม่เกิดขึ้นภายในตำบล เช่น โรงงานอุตสาหกรรม คลังน้ำมันปิโตรเลียม โรงแรมหาดแก้วรีสอร์ทในตำบลชิงโค ซึ่งมีพื้นที่ติดกับตำบลสทิงหม้อ การทำนากุ้ง ปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เป็นผลให้องค์กรต่าง ๆ ภายนอกชุมชนรู้จักชาวสทิงหม้อ การผูกพันเชื่อมโยงวิถีชีวิตสู่ภายนอกจึงเกิดขึ้นมากมาย

ในด้านการละเล่นพื้นบ้านในตำบลสทิงหม้อที่เป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางคือ หนังตะลุงคณะอรธโมฆิต ผู้ใช้ชีวิตการเล่นหนังตะลุงมาตั้งแต่อายุ 14 ปี (พ.ศ. 2488) หนังฉิ่นได้มีโอกาสไปแสดงนอกตำบลเสมอมา จึงเป็นสื่อพื้นบ้านที่ทำให้ภายนอกรู้จักตำบลสทิงหม้อมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การละเล่นแข่งเรือเพรียวก็เป็นการเล่นที่บุคคลภายนอกให้ความสนใจมาก เพราะเป็นการละเล่นที่ทำให้เห็นถึงความสามัคคีของชาวพุทธและมุสลิมที่ต้องมาร่วมออกแรงกายและแรงใจในการจ้วงฝีพายให้ได้จังหวะอย่างพร้อมเพรียงกันจึงจะชนะ การละเล่นดังกล่าวมีบุคคลภายนอกที่ทราบเข้ามาในสทิงหม้อมากมายเพื่อมาดูการแข่งขัน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่การแข่งขัน

เรือเพรียวเล็กไปได้ประมาณ 8 ปี การละเล่นว่อก็เป็นอีกการละเล่นหนึ่งที่มีบุคคลภายนอกที่ทราบโดยบังเอิญว่าภายในชุมชนมีผู้ชำนาญในการประดิษฐ์ว่วจึงเข้ามาเพื่อสั่งทำว่มาจาก คุณสงบ มณีรักษ์ ด้วยประการดังกล่าวเหล่านี้ตำบลท่งหม้อจึงเป็นที่รู้จักจากบุคคลภายนอกมากมายทำให้เกิดการสานสัมพันธ์เชื่อมโยงหลายด้าน เช่น การลงทุนจากบุคคลภายนอก การเข้ามาสร้างงาน การมาจับจองที่ดิน ในปัจจุบันภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจของชาติได้ส่งผลถึงชาวสท่งหม้อ หลายด้าน เช่น ราคาที่ดินลดลง การละเล่นต่าง ๆ ลดลงเพราะไม่มีเงินว่าจ้าง เด็กวัยรุ่นไม่ได้เข้ารับการศึกษาก่อนเพราะไม่มีเงินเรียน เป็นต้น

ปัจจัยภายนอกที่เข้ามามีบทบาทต่อการละเล่นชุมชนมี ดังนี้

2.1 องค์การการศึกษา เป็นปัจจัยหนึ่งที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมการละเล่นภายในชุมชนคือ หนึ่งตระกูล สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้เชิญให้หนึ่งฉิ้น อรมุตไปแสดงเป็นวิทยากรบรรยาย เช่น มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาลัยนาฏศิลป์พัทลุง สถาบันราชภัฏสงขลา จนในปี พ.ศ. 2531 สถาบันราชภัฏสงขลาได้ศึกษารวบรวมประวัติของนายฉิ้น อรมุต ส่งเข้าร่วมพิจารณาเป็นศิลปินแห่งชาติและได้รับการยกย่องประกาศให้เป็นศิลปินแห่งชาติในปีพ.ศ. 2532 นับเป็นเกียรติและศักดิ์ศรีของชาวสท่งหม้อ ในปี พ.ศ. 2542 ถึงปัจจุบัน สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลาได้เชิญให้หนึ่งฉิ้น อรมุตเป็นประธานกรรมการร่วมพิจารณาผู้มีผลงานดีเด่นทางวัฒนธรรมสาขาศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ดังนั้นชุมชนสท่งหม้อจึงมีความรู้สึกชื่นชม หนึ่งตระกูลคณะอรอดโหมชีวิต ประกอบกับหนึ่งตระกูลจัดเป็นวิถีชีวิตพื้นบ้านของชุมชนด้วย ชุมชนจึงมีความรักและยกย่องท่านมาก

หนึ่งฉิ้น ชาวบ้านไม่มีใครไม่รู้จัก แก่ดั่งมาก ในชุมชนต้องทำป้ายชื่อถนนเป็นรูปตัวหนึ่งตระกูลด้วยเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของตำบลเรา

(บรรยงค์ โชติศิริ : สัมภาษณ์)

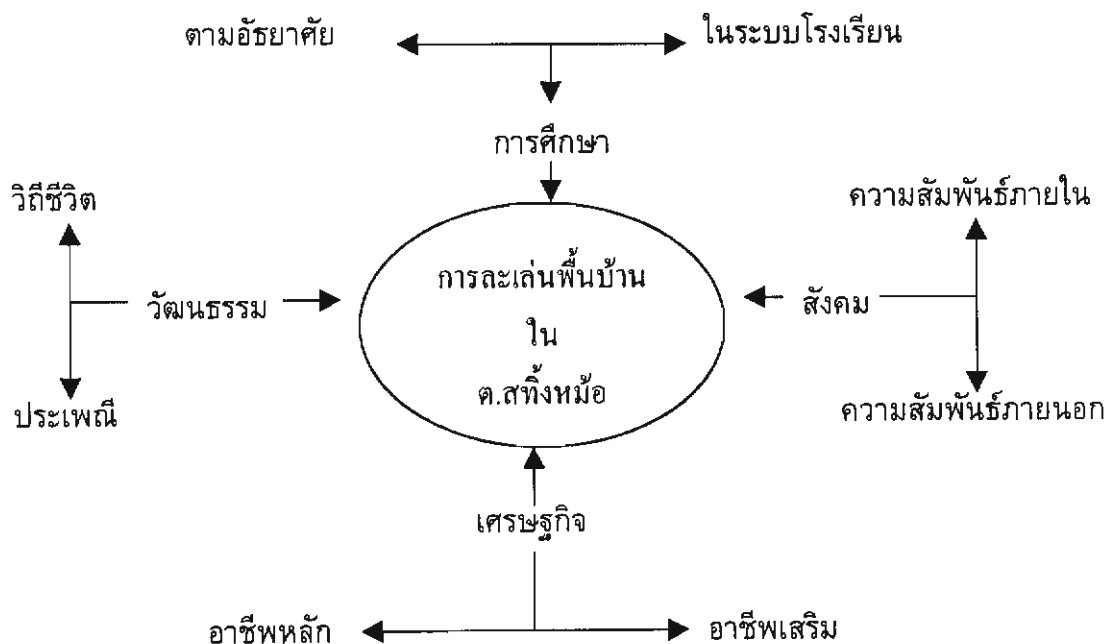
2.2 ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยหนึ่งในการส่งเสริมการละเล่นบางชนิด แต่ในขณะเดียวกันก็มีส่วนทำให้การละเล่นเสื่อมถอยลง การละเล่นที่นับว่ายังคงเป็นที่นิยมอยู่ช้านานคือ การละเล่นที่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ เช่น วัวชน ไก่ชน มีการแข่งขันเพื่อเอาเงินเดิมพันกัน บ่อนวัวชนในตำบลท่งหม้อไม่มีแต่ชุมชนก็ยังนิยมนำวัวไปชนที่บ่อนตำบลชิงโค, ตำบลทุ่งหวัง, อำเภอหาดใหญ่, อำเภอรัตภูมิ นอกจากนี้ความเจริญทางเศรษฐกิจจากภายนอกตำบลทำให้ชุมชนภายนอกมีกำลังเข้ามาจัดหาการละเล่นในตำบลไปแสดงที่ต่าง ๆ ทั้งยังเป็นส่วนทำให้ชุมชนต้องปรับปรุงรูปแบบการละเล่นเพื่อให้ทันสมัย เช่น หนึ่งตระกูล เริ่มมีการปรับปรุงการสร้างจอบแบบสำเร็จรูป การใช้วงดนตรีสากลผสมกับดนตรีพื้นบ้านจึงเป็นเหตุให้หนึ่งตระกูลยังคงได้รับความนิยม

ผลของสภาพเศรษฐกิจที่เจริญขึ้นแม้จะส่งผลให้การละเล่นพื้นบ้านหลายชนิดเสื่อมความนิยมลง แต่กลับมีผลต่อการละเล่นบางชนิดเช่น ว้าว เริ่มเป็นที่จักของบุคคลภายนอก

มีพวกไกลก (อำเภอสุโขทัย) ขับรถเข้ามาเที่ยวเห็นผมทำว้าว
เลยจอดรถเข้ามาขอซื้อว่าเรา บางทีก็เป็นคนจากที่อื่นเข้ามาเห็นเรา
ฝึกเด็ก ๆ ทำว้าวก็จอดรถเข้ามาเล่นบ้าง ขอซื้อบ้าง

(ประทีป มณีรักษ์ : สัมภาษณ์)

นอกจากนี้เมื่อโรงงานต่าง ๆ มีการจัดงานเลี้ยง เช่น ปีใหม่ หรืองานต้อนรับคณะกรรมการของโรงงานอุตสาหกรรม ก็มักมีการจัดขอการแสดงจากโรงเรียนในชุมชนไปแสดงโดยเฉพาะโนรา ได้เริ่มมีการฝึกหัดนักเรียนและนำออกแสดงที่ต่าง ๆ คือ โรงเรียนสงขลาวิทยาคม โรงเรียนสภานุชิตยธรรมา ได้ตั้ง โครงการนาฏศิลป์เพื่อชุมชน บริหารจัดการแสดงโนราในที่ต่าง ๆ ตามแต่ชุมชนจะขอความอนุเคราะห์ ดังนั้นการละเล่นที่เคยเป็นการเล่นเพื่อพิธีกรรมตามวิถีชีวิตของชุมชนจึงกลายเป็นการเล่นเพื่อความบันเทิง อาจสรุปปัจจัยและผลของการละเล่นพื้นบ้านที่มีต่อชุมชนในด้านต่าง ๆ เป็นโครงสร้างได้ ดังนี้

แผนผังการละเล่นกับชุมชน

ปัจจัยและผลที่มีต่อการละเล่นพื้นบ้านของตำบลทั้งหมด สรุปได้ 4 ประเด็น คือ

1. **ด้านการศึกษา** การละเล่นนับเป็นองค์ความรู้หนึ่งที่บรรพบุรุษสั่งสมมาเป็นเวลาช้านาน และใช้เป็นเครื่องมือในการสั่งสอนอบรมลูกหลานให้เกิดการยอมรับนับถือ การเคารพเชื่อฟัง ตลอดจนการปลูกฝังให้รู้จักกฎระเบียบของสังคม เพื่อที่จะดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข การถ่ายทอดของภูมิปัญญาด้านการละเล่นมีวิธีการถ่ายทอดตามระบบอัยยาศัย ส่วนมากเป็นแบบระบบเครือญาติและแบบภายในชุมชนเอง นอกจากนี้สถาบันการศึกษาต่าง ๆ ก็ได้เชิญผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นไปเป็นวิทยากรบ้างในบางโอกาส

2. **ด้านสังคม** การละเล่นเป็นเครื่องมือหล่อหลอมบุคคลภายในสังคม ในบางโอกาสการละเล่นเป็นเสมือนผู้สื่อสารที่จะแจ้งข่าวสารความเป็นไปของบุคคลในชุมชนให้ทราบ เหตุการณ์ที่กำลังดำเนินอยู่จึงทำให้บุคคลในสังคมเกิดสัมพันธ์ภาพต่อกันสู่การเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับภายนอกชุมชนและความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคมก็เป็นเหตุทำให้เกิดการละเล่นขึ้นได้เช่นกัน

3. **เศรษฐกิจ** เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้การละเล่นคงอยู่เพราะการละเล่นบางชนิดก่อให้เกิดรายได้แก่ผู้เล่นหรือศิลปิน มีการละเล่นที่สามารถนำรายได้หลักมาสู่ครอบครัว คือ หนึ่งตะลุงคณะอรธโฆสิต ส่วนการละเล่นที่มีส่วนให้เกิดรายได้เสริมคือ วาว และการละเล่นบางชนิดอาจนำมาซึ่งรายได้ของครอบครัวหรือการสูญเสียรายได้ของครอบครัวคือ วัวชน ไก่ชน นอกจากนี้ภายในชุมชนยังมีการจัดการละเล่นไปแสดงภายนอกชุมชนตามแต่จะมีผู้เชิญไป

4. **ด้านวัฒนธรรม** นับเป็นส่วนสำคัญยิ่งต่อโครงสร้างของชุมชนตำบลทั้งหมด เนื่องจากวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนแต่โบราณได้ใช้การละเล่นเป็นส่วนหนึ่งในการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน และนับเป็นส่วนหนึ่งของการดำรงชีวิตประจำวัน การละเล่นจึงสะท้อนสภาพชีวิตในชุมชน นอกจากนี้ประเพณีพื้นบ้านบางชนิดได้มีการสอดแทรกการละเล่นเข้าไปเพื่อสร้างความบันเทิง อันเป็นเครื่องผ่อนคลายความตึงเครียดและเป็นส่วนหนึ่งของการประกอบพิธีกรรม เช่น ประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่จะต้องมีการเล่นกลองยาว

บทที่ 5

การมีส่วนร่วมของโรงเรียนกับชุมชน

การศึกษาสภาวะพื้นฐานของชุมชนจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงศักยภาพในการพัฒนาชุมชนไปในทิศทางที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น องค์ประกอบของความเป็นชุมชนนอกจากจะมีภูมิประเทศ ภูมิอากาศ โครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมประเพณีแล้วยังต้องมีระบบการศึกษาเป็นองค์ประกอบร่วมของความร่วมมือร่วมใจในการพัฒนาท้องถิ่น เพราะชุมชนจะเจริญได้ด้วยเยาวชนที่เป็นคนดีของสังคม โรงเรียนจึงมีฐานะเป็นผู้ขัดเกลาคุณภาพของเยาวชนให้มีความคิดสร้างสรรค์ในสิ่งที่ดีงาม เพราะโรงเรียนเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชนที่ทำหน้าที่ร่วมพัฒนาชุมชน ในขณะเดียวกันโรงเรียนก็ต้องมีชุมชนคอยอุปการะเกื้อหนุนเพื่อให้โรงเรียนมีพลังความสามารถในการบริหารงานและบริหารการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของท้องถิ่นพร้อมกับต้องทำหน้าที่ตอบสนองนโยบายการศึกษาของชาติด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษามาตราที่ 29 (2541 : 16) รวมถึงการศึกษาของท้องถิ่นว่า

ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูลข่าวสารและรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่าง ๆ เพื่อพัฒนาชุมชน ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

นอกจากโรงเรียนกับชุมชนที่มีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนแล้ว อีกหน่วยหนึ่งของชุมชนที่เป็นองค์กรร่วมในการเสริมสร้างศักยภาพของท้องถิ่นคือ วัด มัสยิด ซึ่งทำหน้าที่ขัดเกลาศีลธรรม จริยธรรมของชุมชนให้เป็นผู้มีจิตใจดีงาม วัดและมัสยิดเป็นองค์กรทางวัฒนธรรมของชาวดำบละห์ทั้งหม้อที่มีความผูกพันต่อวิถีชีวิตเป็นศูนย์กลางของศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อ และเป็นเครื่องมือของสังคมในการทำหน้าที่สานความรัก ความสามัคคี ให้ชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน อีกทั้งวัดยังมีส่วนเกื้อหนุนด้านการศึกษาแก่โรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชนด้วย

ดังนั้นการศึกษาด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนกับโรงเรียนจึงต้องผนวกศึกษาเรื่องบทบาทของผู้นำศาสนาด้วยอย่างขาดไม่ได้เพื่อให้เห็นโครงสร้างที่เป็นรูปธรรมและเห็นพลังขับเคลื่อนของชุมชนในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่น การศึกษาการมีส่วนร่วมจะเป็นการศึกษาถึงสภาพ

ทั่วไปของโรงเรียนและวัดภาวะผู้นำ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ดังจะได้อธิบายต่อไป

สภาพทั่วไปของโรงเรียนในตำบล

ตำบลสทิงหม้อมีโรงเรียนที่ให้การศึกษาระดับอนุบาล ระดับประถมศึกษา และมีระดับมัธยมศึกษา ไม่มีระดับอุดมศึกษา มีโรงเรียนอยู่ในเขตตำบลสทิงหม้อ 4 โรงเรียน จัดเป็นกลุ่มโรงเรียนชื่อ “กลุ่มโรงเรียนเมืองเก่า” อยู่ในสังกัดสำนักงานการศึกษา เขตอำเภอสิงหนคร ปัจจุบันมีจำนวนชั้นเรียนและนักเรียน ดังนี้

ตารางที่ 14 แสดงข้อมูลโรงเรียนในตำบลสทิงหม้อ

ที่	ชื่อโรงเรียน	ที่ตั้งหมู่ที่	ศตบริการหมู่ที่	อนุบาล		ประถม		มัธยม		ศาสนา:นักเรียน		รวม น.ร.	ครู
				ห้อง	พระ	ห้อง	พระ	ห้อง	พระ	พุทธ	อิสลาม		
1	วัดสฤติยชลธาร	6	1,2,6	6	183	28	1,024	6	169	258	1,118	1,376	63
2	วัดธรรมโพธิ์	3	3,5	3	67	-	189	-	-	256	-	256	16
3	วัดโลกา	4	4	1	21	-	123	-	-	142	2	144	10
4	วัดบ่อปราบ	3	3	2	17	-	61	-	-	48	30	78	8

ข้อมูล : สำนักงานการศึกษาอำเภอสิงหนคร ปีการศึกษา 2542

นอกจากนี้ยังมีโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตตำบลสทิงหม้อและตำบลชิงโค 1 โรง คือ โรงเรียนสงขลาวิทยาคม ซึ่งเป็นโรงเรียนสังกัดกรมสามัญ กระทรวงศึกษาธิการเป็นโรงเรียนสอนระดับมัธยมศึกษา ปัจจุบันมีครูทั้งสิ้น 135 คน จำนวนชั้นเรียนและนักเรียน ดังนี้

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนนักเรียนของโรงเรียนสงขลาวิทยาคม

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม	ชั้นเรียนที่จัด	ชั้นเรียนเต็มรูป
ม. 1	283	283	566	14	16
ม. 2	327	259	586	14	14
ม. 3	304	322	626	14	14
รวม ม.ต้น	914	864	1,778	42	46

ตารางที่ 15 แสดงจำนวนนักเรียนของโรงเรียนสงขลาวิทยาคม (ต่อ)

ชั้น	ชาย	หญิง	รวม	ชั้นเรียนที่จัด	ชั้นเรียนเต็มรูป
ม. 4	106	118	224	8	9
ม. 5	114	124	238	7	9
ม. 6	169	127	296	6	8
รวม ม.ปลาย	389	369	758	21	26
รวมทั้งสิ้น	1,303	1,233	2,536	63	72

โรงเรียนที่สังกัดสำนักงานการศึกษาเอกชนมี 1 โรงเรียนคือ โรงเรียนบัวหลวง ตั้งอยู่ในเขตหมู่ 5 นาออก เปิดสอนระดับอนุบาลถึงประถมศึกษา มีนักเรียนทั้งสิ้นเป็นชาย 118 คน เป็นหญิง 134 คน รวม 252 คน

โรงเรียนต่าง ๆ ที่อยู่ในสังกัดส.ป.ช. 4 โรง ถ้วนเป็นโรงเรียนที่มีการก่อตั้งมาจากวัดทั้งสิ้น แม้ในปัจจุบันวัดต่าง ๆ ก็ยังเป็นผู้อุปการะโรงเรียนอยู่ได้แก่

1. โรงเรียนวัดสถิตย์ ได้รับอุปการะด้านทุนการศึกษาและพื้นที่ของวัดสถิตย์ชลธาร
2. โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ ได้รับอุปการะด้านทุนการศึกษาและพื้นที่ของวัดธรรมโฆชน์
3. โรงเรียนวัดโลกา ได้รับอุปการะด้านทุนการศึกษาและพื้นที่ของวัดโลการาม
4. โรงเรียนวัดบ่อปราบ ได้รับอุปการะด้านทุนการศึกษาและพื้นที่ของวัดบ่อปราบ

สภาพพื้นที่โดยทั่วไปของโรงเรียนทั้ง 4 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตพื้นที่ของวัดโดยมักจะมีเจ้าอาวาสเป็นผู้ร่วมก่อตั้งกับฆราวาสทั้งสิ้น โรงเรียนกับวัดจึงมีความผูกพันกัน จากการสอบถามความเป็นไปได้ของโรงเรียนที่ถึงความพร้อมในการร่วมส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านโดยเฉพาะด้านการละเล่นพบว่า โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์และโรงเรียนสงขลาวิทยาคม มีความพร้อมในการมีส่วนร่วมกับชุมชน

โรงเรียนระดับประถมศึกษา ควรจะเป็นโรงเรียนวัดธรรมโฆชน์เพราะ อาจารย์รวย นนทพันธ์ เป็นอาจารย์ใหญ่ที่อยู่ในพื้นที่ตำบลชิงโค ซึ่งติดกับตำบลสทิงหม้อ อาจารย์เป็นที่รู้จักของตำบลสทิงหม้อ นอกจากนี้โรงเรียนที่มีการส่งเสริมการละเล่นตลอดมาคือ โรงเรียนธรรมโฆชน์ เด็ก ๆ จะเข้าไปเล่นในโรงเรียน ศูนย์กีฬาประจำตำบลชอบไปแข่งกีฬาที่โรงเรียนธรรมโฆชน์

(เจริญ ขุนเสถียร : สัมภาษณ์)

ดังนั้นโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์จึงเป็นโรงเรียนเป้าหมายแรกให้เข้าไปศึกษาความพร้อมในด้านสภาพโรงเรียนและบุคลากร อาจารย์รวย นนทพันธ์ ครูใหญ่โรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์แสดงความรู้สึกว่า

ยินดีมากถ้าได้มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการเล่นพื้นบ้านโดยเฉพาะผู้ทรงภูมิปัญญา ด้านหนังตะลุง ชาวสตึงหม้อชอบดูหนังตะลุง เรามีหนังฉิ้น เป็นศิลปินแห่งชาติอยู่ในหมู่บ้านของเรา ท่านช่วยเหลือโรงเรียนมากมายให้ทั้งที่ดินให้ทั้งเงิน ส่วนโรงเรียนก็ส่งเสริมกีฬาและการเล่นของเด็กตลอดมา

(รวย นนทพันธ์ : สัมภาษณ์)

เมื่อศึกษาจำนวนนักเรียนเปรียบเทียบกับโรงเรียนบ่อปราบ และโรงเรียนวัดโลกา พบว่าโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์มีจำนวนนักเรียนมากกว่า และมีเขตรับผิดชอบพื้นที่มากกว่าในขณะที่โรงเรียนบ่อปราบมีจำนวนนักเรียนจำนวน 78 คน เขตรับผิดชอบอยู่หมู่ 3 โรงเรียนวัดโลกามีนักเรียนจำนวน 144 คน เขตรับผิดชอบอยู่หมู่ 4 ส่วนโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์มีนักเรียนจำนวน 256 คน เขตรับผิดชอบอยู่หมู่ 3 และหมู่ 5 ส่วนโรงเรียนวัดสถิตย์ชลธาร คณะวิจัยได้เข้าไปสำรวจความพร้อมในการมีส่วนร่วมกับชุมชน ได้รับคำตอบจากอาจารย์ใหญ่ว่า

โรงเรียนไม่สนใจหรือการการเล่น เพราะไม่มีประโยชน์ นักเรียนที่นี้ยากจน ถ้าเอาเงินมาให้จะเอา หรือมาสอนอาชีพก็ได้ นักเรียนขาดแคลนทรัพยากรไม่รู้จะส่งเสริมการเล่นไปทำไม ทั้ง ๆ ที่นักเรียนไม่มีอะไรจะกิน

(ประสิทธิ์ ใสสะอาด : สัมภาษณ์)

ในด้านความรู้สึกรู้สึกของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนจากการสอบถามคุณสุทิป มณีรักษ์ ชาวบ้านตำบลหมู่ 3 กล่าวถึงความผูกพันระหว่างวัดกับโรงเรียนว่า

โรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์ โหม่เรารักพ่อท่าน (เจ้าอาวาส) พ่อท่านช่วยชาวบ้านลุย (มาก) และก็ช่วยโรงเรียนด้วย เด็ก ๆ ชอบเล่นในโรงเรียนด้วย โลกาไม่สนใจ ท่านเอาตัวเอง เอาเข้าวัดทำชาวบ้านเดือนร้อน โหม่เราไม่อยากจะถูกไปเรียน

(สุทิป มณีรักษ์ : สัมภาษณ์)

เมื่อพิจารณารอบด้านทีมงานวิจัยจึงตัดสินใจเลือกโรงเรียนวัดธรรมโฆชน์เป็นโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการวิจัย โดยมีอาจารย์รวย นนทพันธ์ อาจารย์ใหญ่ยินดีร่วมกันส่งเสริมการส่งเสริมการเล่นพื้นบ้าน ต่อมาเมื่อเดือนตุลาคม 2542 อาจารย์รวย นนทพันธ์ เข้าโครงการเกษียณอายุราชการ ดังนั้นในเดือนธันวาคม 2542 สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลาจึงแต่งตั้งให้อาจารย์อศล สุวรรณโณ มารักษาการเป็นอาจารย์ใหญ่ ปรากฏว่าอาจารย์อศล สุวรรณโณ ยินดีประสานงานและร่วมเป็นทีมงานวิจัยในชุมชนด้วย ดังนั้นการส่งเสริมการเล่นสำหรับเด็กจึงเลือกโรงเรียนธรรมโฆชน์เป็นโรงเรียนแกนนำให้แก่ชุมชน

โรงเรียนระดับมัธยมมี 2 โรงเรียนคือ โรงเรียนวัดสถิตยชลธาร และโรงเรียนสงขลาวิทยาคม เมื่อผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสถิตยชลธารไม่ประสงค์จะส่งเสริมการเล่น จึงได้สอบถามความคิดเห็นของผู้อำนวยการโรงเรียนสงขลาวิทยาคม คือ อาจารย์อาวุธ วรรณชาติ ก็ได้รับการตอบตกลงโดยให้เหตุผลว่าโรงเรียนสงขลาวิทยาคมเป็นของชุมชนยินดีทำเพื่อชุมชนตลอดจนการพูดคุยกับชุมชน

ด้วยประการดังกล่าวจึงพิจารณาเลือกโรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ และโรงเรียนสงขลาวิทยาคมเพื่อร่วมกับชุมชนในการส่งเสริมการเล่นพื้นบ้าน

โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์

โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ ตั้งอยู่ในหมู่ 3 ตำบลธรรมโฆชน์ มีเนื้อที่ 3 ไร่ 73 ตารางวา เริ่มจัดตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2466 โดยอาศัยศาลาการเปรียญของวัดธรรมโฆชน์ใช้เป็นสถานที่เรียน เปิดสอนระดับ ป. 1 – ป.3 ในปี พ.ศ. 2497 พระครูธรรมโฆสิต (พ่อท่านคง โกกนุดโต) ได้สร้างอาคารเรียนชั้นเดียวให้ 1 หลัง ปี พ.ศ. 2521 พระครูวิจิตร ธรรมรัตน์ (พ่อท่านหัง รัมมโรโต) เจ้าอาวาสร่วมกับคณะครูผู้ปกครองนักเรียนได้จัดซื้อที่ดินเพื่อจัดสร้างอาคารเรียนให้เป็นเอกเทศแยกออกจากวัดพื้นที่ดิน 2 ไร่ โดยนายฉิ้น อรมุต (หนั่งอรรถโฆสิต) ได้มอบที่ดินเพิ่มให้อีกจำนวน 2 ไร่ ให้เป็นสมบัติของโรงเรียน นอกจากนี้ยังได้รับบริจาคสิ่งของ เงิน เสาธงทุนการศึกษา จากผู้มีจิตศรัทธาที่เป็นชาวบ้านมากมายหลายรายการ ทั้งนี้ทางราชการได้จัดสรรงบประมาณเพื่อสร้างอาคารเรียน 1 หลัง 2 ชั้น 8 ห้องเรียนในปี พ.ศ. 2533 นายฉิ้น อรมุตได้บริจาคเงินส่วนตัวอีก 100,000 บาท และในปี พ.ศ. 2534 ศ.ส.พรรคประชาธิปัตย์ ได้เสนอรับงบประมาณมาสร้างถนนคอนกรีตและอุปกรณ์สนามเด็กเล่นจำนวน 8 ชุด รวมเป็นเงิน 285,000 บาท ปี 2540 โรงเรียนเข้าโครงการปฏิรูปการศึกษาได้รับงบประมาณจากส่วนกลางมาปรับปรุงห้องปฏิบัติการภาษาและวิทยาศาสตร์ และ ศ.ส.พรรคประชาธิปัตย์บริจาคเงินซื้อเครื่องคอมพิวเตอร์

โรงเรียนธรรมโฆณเปิดสอนระดับอนุบาลศึกษาและระดับประถมศึกษา มีอาคารเรียนถาวร 2 หลังจำนวน 14 ห้อง และมีอาคารอเนกประสงค์ 1 หลัง ใช้เป็นโรงอาหาร ห้องประชุม หน่วยเลือกตั้ง หรือการจัดประชุมผู้ปกครอง ภายในโรงเรียนมีถนนคอนกรีตขนาด 5 เมตร ยาว 185 เมตร และมีสนามกีฬาภายใน ด้านการเรียนการสอนมุ่งเน้นสอนวิชาทักษะภาษาไทยใช้เทคนิควิธีการสอนโดยฝึกนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เคยได้รับรางวัลรองชนะเลิศการแข่งขันกลุ่มทักษะภาษาไทยนักเรียนประถมศึกษาปีที่ 5 – 6 ในปี 2540 และรางวัลรองชนะเลิศการประกวดสิ่งแวดล้อมดีเด่นในโรงเรียนระดับอำเภอ พ.ศ. 2541

ปัญหาของโรงเรียน เนื่องจากโรงเรียนมีพื้นที่อยู่ติดถนนและด้านป่าช้าของวัดธรรมโฆณจึงเกิดปัญหาเสียงดังรบกวนจากยานพาหนะและกลิ่นจากการเผาศพ นอกจากนี้ สภาพแวดล้อมภายนอกโรงเรียนมักจะพบปัญหาด้านยาเสพติดที่กำลังแพร่ระบาดจากกลุ่มชาวมุสลิม เป็นปัญหาที่โรงเรียนต้องเร่งหาทางป้องกันไม่ให้นักเรียนติดยา และมีบ่อยครั้งที่มีการลักลอบนำยาเสพติดเข้ามาในบริเวณของโรงเรียนในตอนกลางคืนและวันหยุดราชการ ปัญหาความยากจน นักเรียนขาดแคลนเครื่องเขียนแบบเรียน เครื่องแต่งกาย และขาดอาหาร เป็นสาเหตุให้มีนักเรียนหลายคนเรียนไม่จบหลักสูตร ปัญหานักเรียนขาดเรียนเนื่องจากผู้ปกครองนิยมให้ลูกหลานไปร่วมกิจกรรมประเพณีต่าง ๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวชนาค งานศพ งานทำบุญ โดยผู้ปกครองเห็นว่าการขาดเรียนเพื่อไปร่วมกิจกรรมนี้เป็นการถูกต้องไม่เกิดผลเสีย เมื่อนักเรียนหยุดไปก็มิได้ช่วยเหลืออะไรแก่ครอบครัว แต่กลับไปวิ่งเล่นสนุกสนาน ส่งผลเสียงดังสร้างความรำคาญแก่ผู้ร่วมงานและขาดเรียนอย่างไม่มีประโยชน์เลย

ด้านการเรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับการทะเล่น เช่น ส.ล.น. ประกอบด้วยวิชาดนตรี ศิลปะ นาฏศิลป์ ทางโรงเรียนไม่มีผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน ครู 1 ท่านจึงสอนทั้ง 3 วิชา

โรงเรียนสงขลาวิทยาคม

โรงเรียนสงขลาวิทยาคม จัดตั้งขึ้นตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการเมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2519 แต่ยังไม่มีการเรียนต้องใช้สถานที่เรียนที่โรงเรียนวัดประตูลี้ ตำบลชิงโค อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ต่อมาคณะกรรมการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ดำเนินการขออนุญาตใช้ที่ดินสงวนเลี้ยงสัตว์จำนวน 80 ไร่ ตั้งอยู่บนถนนสงขลา – ระโนด ติดสภาพตำบลชิงโค และสภาพตำบลทิงหม้อ ใช้เป็นสถานที่ของโรงเรียน ดังนั้น ในปีการศึกษา 2519 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนจึงย้ายสถานที่และใช้เป็นที่ตั้งมาจนถึงปัจจุบัน หลังจากนั้น ก็ได้รับการอุปการะจากประชาชนบริจาคเงิน เพื่อสร้างอาคารเรียนได้ 2 หลัง และในปี 2522 เป็นต้นมา ก็ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากราชการในการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ และเงินค่าสาธารณูปโภค ในปัจจุบันโรงเรียนมีอาคารเรียน 3 อาคาร นอกจากนี้การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยได้บริจาคเพื่อสร้างถนนคอนกรีตภายในโรงเรียนเป็นเงิน

2,030,000 บาท และอาคารปฏิบัติการเกษตร 1 หลัง ปัจจุบันมีนายประดิษฐ์ สุขุม เป็นผู้อำนวยการโรงเรียนแทนนายอาวสุ สุวรรณโณ

โรงเรียนมีการเปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาและมัธยมศึกษาปลายการศึกษาเน้นคุณภาพนักเรียนที่เรียนวิทย์ – คณิต คอมพิวเตอร์ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอน ตามศักยภาพของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่น มีการประเมินผล ตามระเบียบนำมาประยุกต์ใช้เครื่องคอมพิวเตอร์เพื่อประมวลผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสามารถรายงานผลได้ในภาพรวมและแยกเป็นรายหมวดวิชา รายวิชา และรายบุคคล ทำให้ระบบบริหารงานวิชาการเป็นไปอย่างรวดเร็ว

ปัญหาของโรงเรียนคือ ความยากจนของชุมชน จึงทำให้นักเรียนหลายคนไม่มีเงินเข้าศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา มีนักเรียนหลายคนผู้ปกครองไม่มีเงินต้องออกก่อนจบหลักสูตร สำหรับนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ ก็มีปัญหาระยะ การขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน นอกจากนี้ปัญหาสภาพของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ใกล้บริเวณที่เป็นแหล่งยาเสพติดซึ่งเป็นส่วนที่ก่อให้เกิดความเสี่ยงของนักเรียนในการติดยาเสพติด

บทบาทของผู้นำชุมชน

ผู้นำชุมชนที่เป็นทางการได้แก่ ผู้นำด้านการปกครอง ด้านการศึกษา ด้านศาสนา ผู้นำต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับชุมชนในฐานะเป็นตัวแทนชุมชนในการประสานงานกับภาครัฐ

ผู้นำด้านการปกครอง ตำบลสทิงหม้อเป็นเขตการปกครองของเทศบาลตำบลสิงหนคร มีนายเสริมศักดิ์ จันทร์สว่าง เป็นนายกเทศมนตรี นายนิพนธ์ บัลลังโค เป็นกำนันตำบล และมีผู้ใหญ่บ้านแต่ละหมู่บ้านดูแลชาวบ้านและจะสิ้นสุดวาระผู้ใหญ่บ้านในวันที่ 10 พฤษภาคม 2544 ปัจจุบันภายในหมู่บ้านมีคณะกรรมการบริหารประชาคมหมู่บ้านละ 6 คน ประชาคมประกอบด้วยตัวแทนกลุ่มชาวบ้านต่าง ๆ คือ กลุ่มฝ่ายการปกครอง กลุ่มอาชีพ กลุ่มเกษตรกร กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มแม่บ้าน พระครู กลุ่มอาสาสมัครหมู่บ้าน ทุกฝ่ายทำหน้าที่ควบคุมดูแลชุมชนให้เกิดความสงบสุข และพัฒนาชุมชนให้มีชีวิตที่ดีขึ้นโดยมุ่งเน้น การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเช่น น้ำไฟฟ้า ประปา ถนน และเน้นการพัฒนาอาชีพให้แก่ชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทต่อการสร้างความเจริญเติบโตหรือความเสื่อมถอยให้แก่ชุมชนได้เป็นอย่างมาก และต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกลในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยเฉพาะด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สร้างความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นมีการยกย่องเชิดชูส่งเสริมความเป็นวัฒนธรรมชุมชนให้คงอยู่สืบไป จะพบว่าบทบาทด้านการส่งเสริมการละเล่นพื้นบ้านของผู้นำได้ให้ความสำคัญเพียงเล็กน้อย การส่งเสริมนิยมปฏิบัติในลักษณะของการจัดงานประเพณีพื้นบ้าน ได้แก่ งานประเพณีสงกรานต์ กำหนดลักษณะงานเป็น “วันกตัญญู” มีการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ กลางวันมีการแข่งขันการละเล่นพื้นบ้าน กลางคืนมีมหรสพหนัง

ตะลุง โนรา นอกจากนี้ได้มีการนำวงดนตรีวงลูกทุ่งมาร่วมในงานด้วย ผู้นำเห็นความสำคัญของการละเล่นพื้นบ้านเพียงเล็กน้อย เพราะคิดว่าเป็นการเล่นเพื่อความสนุกสนานเท่านั้น โดยคิดว่าการพัฒนาถนนทางสำคัญกว่า อย่างไรก็ตามเมื่อมีการพบปะข้อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันอยู่เสมอ ๆ มีส่วนทำให้มีการปรับโครงสร้างการบริการงานของเทศบาลตำบลมากขึ้น เพื่อให้มีการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการละเล่นพื้นบ้านของชุมชน ดังนั้นจึงเกิดแผนพัฒนาต่าง ๆ ดังนี้

สาขาการพัฒนาเศรษฐกิจและการท่องเที่ยว

1. โครงการฟื้นฟูอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่นส่งเสริมการท่องเที่ยว
2. โครงการจัดตั้งศูนย์ศิลปินท้องถิ่น ประเภทหนังตะลุง

สาขาการพัฒนาด้านสังคม

1. โครงการจัดงานวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันกตัญญู วันลอยกระทง วันสารทเดือน 10
2. โครงการจัดงานการละเล่นพื้นบ้าน
3. โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้าน
4. โครงการส่งเสริมศิลปะพื้นบ้าน

สาขาพัฒนาการเมืองการบริหาร

โครงการจัดงานส่งเสริมศิลปาชีพและวัฒนธรรม

ผู้นำที่เป็นที่รู้จักกันดีคือ นายกเทศมนตรี มีบทบาทต่อการพัฒนาตำบลทั้งหมดเป็นอย่างมาก เป็นผู้มีส่วนในการจัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาท้องถิ่น นายเสริมศักดิ์ จันทร์สว่าง เป็นชาวมุสลิม ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในตำบลท่งหม้อมาช้านานจนเป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางทั้งชาวไทยพุทธและชาวมุสลิม ส่งเสริมให้มีประเพณีวันกตัญญูและส่งเสริมให้มีการละเล่นโนรา หนังตะลุง พยายามจะรื้อฟื้นประเพณีการทำบุญตักบาตร นอกจากนี้บทบาทของผู้นำที่มีความเกี่ยวข้องใกล้ชิดกับชุมชนมาแต่ดั้งเดิมคือ ผู้ใหญ่บ้าน แม้ว่าปัจจุบันจะลดความสำคัญลงแต่ชุมชนก็ยังคงให้ความเชื่อถือโดยถือว่าเป็นผู้แจ้งข้อมูลข่าวสารจากรัฐสู่ชุมชนทั้งยังคอยปกป้องผลประโยชน์ให้แก่ชุมชนด้วยโดยเฉพาะในกลุ่มชาวมุสลิมจะมีการเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านมากข่าวสารจะมีการแจ้งกันอย่างสม่ำเสมอ แม้ภายในชุมชนจะไม่มีหอกระจายข่าวก็ตาม เช่น ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 2 นายแอ ไทยยะ เป็นผู้ประสานความเข้าใจกับผู้บริหารโรงเรียนวัดสถิตยชลธารในการเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่บิดา-มารดาของเด็กผู้เสียชีวิตจากความประมาทของครูในโรงเรียนอันเป็นเหตุให้นักเรียนต้องเสียชีวิตถึง 6 คน ชุมชนจะเชื่อฟังผู้ใหญ่บ้านในการเป็นผู้เจรจาต่อรองเพื่อเรียกค่าเสียหายและร่วมมือกันในชุมชนไม่ให้ลูกหลานไปโรงเรียนจนมีการตกลงกันเรียบร้อยจึงหมดความขัดแย้ง ในด้านบท

บาทการส่งเสริมการเล่นพื้นบ้านทั้งของเด็กและผู้ใหญ่จะพบว่าไม่มีการส่งเสริมชัดเจนแต่มักจะให้ความสำคัญในงานประเพณีมากกว่า

ผู้นำด้านศาสนา ในตำบลทั้งหม้อมีทั้งพระสงฆ์และโตะอิหม่านทำหน้าที่อบรมสั่งสอน ศีลธรรมจริยธรรมแก่ชุมชน ส่งเสริมให้มีการจัดงานประเพณีสำคัญ ๆ คืองานสารทเดือน 10 ประเพณีชักพระ ประเพณีวิสาขบูชา มาฆบูชา งานประเพณีดังกล่าวนี้ว่าเป็นวิถีชีวิตของชุมชนที่ยังคงยึดมั่นปฏิบัติสืบทอดกันมาช้านาน ดังนั้น การละเล่นที่เป็นส่วนหนึ่งของประเพณีจึงยังคงมีอยู่ เช่น หนึ่งตะลุง โนรา เพื่อเล่นฉลองเรือชักพระ บทบาทของพระสงฆ์ยังทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาแก่พ่อแม่ ที่มีปัญหาเรื่องลูกเกรหรือปัญหาความขัดแย้งกันในชุมชนมักจะมาปรึกษากับพระสงฆ์เพื่อหาทางแก้ไข ในอดีตที่ผ่านมา วัดยังทำหน้าที่ในการส่งเสริมชุมชนโดยเป็นส่วนหนึ่งในการจัดตั้งสถานการศึกษา ดังนั้นชื่อโรงเรียนจึงมักมีชื่อวัดอยู่ด้วย เช่น โรงเรียนวัดสถิตยัลลาร โรงเรียนวัดโลกา โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ แม้ในปัจจุบันวัดจะไม่มีส่วนในเรื่องการจัดการศึกษาแล้วก็ตาม แต่วัดต่าง ๆ ยังเป็นผู้อุปการะโรงเรียนต่าง ๆ

วัดธรรมโฆชน์ โดยพระครูธรรมโฆชน์ เป็นเจ้าอาวาสรูปที่ 1 หรือชุมชนส่วนมากเรียกกันว่า “พ่อท่านคง” นับว่าเป็นพระอาจารย์ที่มีชื่อเสียงจนมีผู้ทำเหรียญรูปท่านหลายรุ่น เนื่องจากท่านได้ทำยาสมุนไพรรักษาโรคให้แก่ชุมชนจนมีชื่อเสียงและสนับสนุนงานประเพณีทุกชนิดโดยเฉพาะประเพณีงานชักพระ ในปัจจุบันประเพณีชักพระของวัดธรรมโฆชน์ยังคงรักษาแบบแผนดั้งเดิมไว้ และเป็นวัดหนึ่งในชุมชนที่จะมีชาวบ้านไปร่วมงานมากที่สุด เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันคือ พระครูศิริธรรมานุสาสน์ เป็นผู้นำศาสนาที่ชุมชนคงความเคารพเลื่อมใสโดยท่านได้ร่วมกับชุมชนพัฒนาถนนหนทาง สนับสนุนทุนการศึกษาทั้งยังเปิดสอนธรรมะวันอาทิตย์มีพระในวัดเป็นผู้สอนให้แก่เยาวชนที่สนใจ

วัดโลการาม มีพระครูปัญญาวรภิกขเป็นเจ้าอาวาสจำพรรษามานานถึง 35 พรรษา และดำรงตำแหน่งเป็นเจ้าคณะตำบลทั้งหม้อ ได้ร่วมกับชุมชนทั้งภายในและภายนอกตำบลในการในการพัฒนาวัดเพื่อให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมของตำบลมีการสร้างสิ่งก่อสร้างมากมายขึ้นในวัด พัฒนารอบ ๆ บริเวณใกล้เคียงวัดโลการามตลอดจนเป็นผู้มีส่วนร่วมในการทำประตูกั้นเก็บน้ำเพื่อไม่ให้น้ำเค็มเข้าคลองอด เป็นเหตุให้ชุมชนเกิดความไม่พอใจ ชุมชนเกิดความรู้สึกว่าการที่คลองอดหมดพันธุ์ปลานานาชนิดโดยเฉพาะเป็นพันธุ์ปลาทางเศรษฐกิจมีสาเหตุมาจากการต้องการพัฒนาวัดเพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามพระครูปัญญาวรภิกขเป็นผู้สนับสนุนด้านการศึกษาให้แก่ชุมชนมาโดยตลอด เช่น ได้บริจาคทรัพย์เพื่อสร้างศูนย์ศึกษาพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ไว้ที่โรงเรียนสงขลาวิทยาคม 1 หลัง เพื่อให้เป็นสถานที่ให้เยาวชนศึกษาธรรมและเป็นสนามสอนพุทธศาสนาธรรมะสนามหลวงแก่พระภิกษุในอำเภอสิงหนครและบริจาคทรัพย์เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้

แก่โรงเรียนสงขลาวิทยาคมทุก ๆ ปี นอกจากนี้ท่านพระครูยังได้จัดตั้งศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ขึ้นในวัด มีเด็กก่อนเกณฑ์เป็นลูกของชาวบ้านใกล้เคียง ๆ วัดเข้าเรียน 20 คน วัดได้จ้างครูมาสอนและเป็นพี่เลี้ยงด้วยเงินของวัด 2 คน

วัดสถิตยชลธาร มีพระมหาประทีปเป็นเจ้าอาวาส เดิมวัดมีการสอนวิปัสสนาจึงมีผู้มาวัดมากและมีคนมาค้างคืน วัดเคยจัดสัมมนาศาสนา 3 ศาสนาคือ พุทธ อิสลาม คริสต์ ชาวมุสลิม จึงเคยเข้ามาในวัดเลข ปัจจุบันชุมชนใกล้เคียง ๆ วัดมีชาวมุสลิมมากขึ้นชาวพุทธเริ่มลดลงเพราะย้ายออกนอกหมู่บ้าน ประกอบกับพระมหาประทีปเป็นพระที่ออกไปสั่งสอนชาวบ้านยังที่ต่าง ๆ ไม่ค่อยอยู่วัด และเคยได้รับการผ่าตัดเป็นโรคหัวใจจึงไปจำพรรษาอยู่ที่ธรรมสถานหาดทรายแก้ว ตำบลชิงโค ดังนั้น พระในวัดมีเหลือเพียง 3 รูป ภายในวัดกว้างไม่ค่อยมีผู้เข้าไปทำบุญในวัด นอกจากวันพระมีชาวบ้าน 10 – 15 คน จะไปร่วมฟังเทศน์ และช่วยงานมาฆบูชา วิสาขบูชา และงานชักพระ มีชาวไทยพุทธเข้าไปทำบุญอยู่บ้าง

นอกจากนี้ในตำบลทังหม้อยังมีผู้นำทางศาสนาอิสลามที่เรียกว่า โต๊ะอิหม่ามเป็นผู้ดำเนินการละหมาดทุกวันศุกร์ภายในมัสยิด หากประชาชนท่านใดมีปัญหา ก็มักจะไปปรึกษาโต๊ะอิหม่าม เช่น การแย่งที่ปักอวน ไซนั้งในทะเล ปัญหาการแบ่งมรดก ปัญหาการบุกรุกที่ดินทำกิน ปัญหาที่ชุมชนต้องพึ่งพาโต๊ะอิหม่ามรวมไปถึงเรื่องการออกระเบียบในชุมชนเพื่อควบคุมปัญหาอาชญากรรม คือ การห้ามไม่ให้ทุกคนไปร่วมงานฝังศพถ้าใครติดยาเสพติด

ผู้นำด้านการศึกษา ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนในตำบลทังหม้อ นอกจากเป็นผู้ควบคุมการศึกษาภายในสถานศึกษาแล้วยังมีส่วนในด้านการพัฒนาชุมชนอีกด้วย ผู้บริหารการศึกษาที่ในชุมชนรู้จักกันมากคือ อาจารย์สาโรช แก้วคำ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสถิตยชลธาร โดยเฉพาะในกลุ่มชาวไทยมุสลิมในตำบล เนื่องจากเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ดี มักพัฒนาโรงเรียนให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น เช่น การพัฒนาวิชาชีพให้แก่นักเรียนเพื่อให้ออกมาช่วยเหลือครอบครัวเมื่อกลับจากโรงเรียน การจัดโครงการอบรมจริยธรรมทางศาสนาอิสลาม การเยี่ยมครอบครัวนักเรียนที่มีปัญหาเพื่อร่วมแก้ปัญหาให้แก่นักเรียน ความมุ่งหวังของอาจารย์ต่อการส่งเสริมการเล่น คือ

1. ต้องการให้ชุมชนมีแผนหรือแนวทางในการนำภูมิปัญญาและการละเล่นนำไปใช้ในการพัฒนาทางการศึกษา
2. ต้องการให้ชุมชนมีองค์ความรู้ที่เป็นแกนนำในการพัฒนาการเล่น
3. ต้องการให้พื้นที่ในตำบลทังหม้อเป็นแหล่งการเรียนรู้ในชุมชนให้แก่ชุมชนและท้องถิ่นอื่น ๆ และเป็นศูนย์กลางในการเผยแพร่ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของตำบล

(สาโรช แก้วคำ : สัมภาษณ์)

อาจารย์อดกล สุวรรณโณ ครูใหญ่โรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์ แม้จะเพิ่งย้ายเข้ามาเป็นอาจารย์ใหญ่ได้ไม่นาน แต่ด้วยอัธยาศัยที่เป็นกันเองมีมนุษยสัมพันธ์ ทำให้อาจารย์เป็นที่รักของชาวบ้านโดยเฉพาะชาวไทยพุทธ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการประชาคมหมู่บ้านหมู่ที่ 3 อาจารย์ได้เริ่มต้นจัดตั้งโครงการอนุรักษ์คนตรีไทยโดยให้นักเรียนฝึกคนตรีไทยเพื่อออกบริการให้แก่ชุมชนในโอกาสต่าง ๆ และอนุญาตให้ชุมชนมาใช้สนามกีฬาของโรงเรียนเพื่อจัดการแข่งขันกีฬาคู่ตำบลโดยมีความมุ่งหวังว่า

จะร่วมส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการละเล่นให้นำไปสู่การปฏิบัติอย่างจริงจัง

(อดกล สุวรรณโณ : สัมภาษณ์)

อาจารย์อานวย สงนวล อาจารย์ 2 ระดับ 7 หัวหน้าศูนย์ธรรมศึกษา โรงเรียนสงขลาวิทยาคม เป็นที่รู้จักของชุมชน เป็นผู้มีความรู้พิเศษด้านจิตรกรรมไทย การทำลายกนกโลหะ เมรุ แกะลายแทงหยวกและได้ออกช่วยเหลือบริการชุมชนตลอดมา เนื่องจากอาจารย์เป็นผู้ส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะภูมิปัญญาท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วยการช่วยเหลือให้คำแนะนำในด้านงานประเพณี งานวัฒนธรรม งานพระราชพิธีต่าง ๆ ทั้งยังเป็นผู้รับผิดชอบโครงการเปิดสอนธรรมแก่นักเรียน โครงการสอบธรรมะสนามหลวง โครงการส่งเสริมพัฒนาจริยธรรมแก่นักเรียน โครงการข่าวสารชุมชนจัดทำบอร์ดข่าวสารกับชุมชนในตำบล อาจารย์ได้รวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาด้านการละเล่นพื้นบ้านไว้ แต่ยังไม่ได้รับการส่งเสริมให้นำมาใช้ประโยชน์ทางโรงเรียนเอง มีโครงการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการละเล่นยังไม่เด่นชัดนัก แม้ว่าโรงเรียนจะมีห้องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่นแต่ก็ไม่มีโครงการพัฒนาต่อเนื่องและขาดผู้ดูแลเอาใจใส่ นับเป็นปัญหาของโรงเรียนในการจัดกิจกรรมที่สามารถครอบคลุมเรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้านและการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ผู้นำไม่เป็นทางการในตำบลทั้งหม้อเกิดจากการยอมรับของชุมชน เนื่องจากผู้นำนั้นเป็นผู้มีส่วนในการนำการพัฒนาชุมชน มีวิสัยทัศน์ในการมุ่งพัฒนาท้องถิ่นด้วยความเสียสละ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ผู้นำที่ชุมชนรู้จักกันดีมีหลายคน เช่น

คุณบรรยงค์ โชติศิริ ผู้จัดการร้านโชคสมบูรณ์วัดศุก่อสร้าง อยู่หมู่ที่ 4 เป็นบุคคลที่ชาวสทิงหม้อหลายหมู่บ้านรู้จักดี ด้วยมีอัธยาศัยสุภาพ รักพวกพ้องทุกคนที่เป็นชาวสทิงหม้อ เพราะมีภูมิลำเนามาตั้งแต่เกิดได้รับเชิญให้เป็นวิทยากรที่ต่าง ๆ เรื่อง การออมทรัพย์ เป็นคณะกรรมการตำบล และโรงเรียนวัดบ่อปราบ และเป็นประธานชมรมผู้สูงอายุ ริเริ่มโครงการให้ผู้สูงอายุในอำเภอสิงหนครมารับการตรวจสุขภาพและใช้เวลาว่างในการประกอบอาชีพจักสานมีความรู้เรื่องการละเล่นพื้นบ้านในชุมชนหลากหลายชนิด

คุณวิน จิตจันทร์ เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน แม้จะมีการศึกษาน้อยแต่เป็นผู้มีความรู้ความสามารถด้านอาชีพหลายอย่าง เป็นวิทยากรภูมิปัญญาพื้นบ้าน อบรมอาชีพต่าง ๆ เช่น พิมพ์น้ำดอกไม้เกร็ดปลา ขนมหันบ้าน ชอบช่วยเหลือสังคมโดยไม่หวังผล ชาวบ้านทั่ว ๆ ไปจะรู้จักเป็นอย่างดีเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจสภาพท้องถิ่นสทั้งหมดเป็นอย่างดี เธอกล่าวว่า

โหลก(ลูก) ฉัน เห็นฉันมาช่วยสังคมเข้าไมให้ออกจากบ้าน เขาอยากให้อยู่บ้านจะได้มีความสุข แต่เขาไม่รู้หลอก อย่างนี้แหละ (การช่วยเหลือสังคม) คือ ความสุขของฉัน

(วิน จิตจันทร์ : สัมภาษณ์)

คุณฉิ้น อรุมต นับเป็นผู้อาวุโสของหมู่บ้าน เป็นที่รักที่เกรงใจของชุมชน มีความรักเสียสละเพื่อชุมชน เป็นคณะกรรมการโรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ โรงเรียนสงขลาวิทยาคม คณะกรรมการสภาวัฒนธรรมประจำอำเภอ ประธานคณะกรรมการในการคัดเลือกและตัดสินผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านศิลปการแสดงของจังหวัดสงขลา นอกจากนี้ท่านยังเสียสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อบริจาคเป็นทุนการศึกษาให้แก่ โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์และโรงเรียนสงขลาวิทยาคมตลอดมา บริจาคที่ดินส่วนหนึ่งให้เป็นสถานที่จัดตั้ง โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์

นายหมัด หมัดอาลี เป็นชาวมุสลิมที่อยู่ในชุมชนรู้จักกันดีและชาวบ้านมักจะเรียกว่าบางบ่าว เป็นชาวมุสลิมที่เข้ามาอยู่ในตำบลสทิงหม้อกว่า 40 ปี มีอาชีพเป็นชาวประมง ได้รับความไว้วางใจจากชาวบ้านให้เป็นผู้ใหญ่บ้านและลาออกในปี 2536 และในปีนี้ได้รับเลือกให้เป็นประธานชมรมชาวประมงรอบทะเลสาบสงขลาตอนล่าง มีเครือข่าย 10 หมู่บ้าน เป็นผู้พัฒนาตำบลสทิงหม้อทั้งถนนหนทาง และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทะเลสาบ เป็นแกนนำในการประท้วงเรือวนหาปลาจะดักโดยการส่องไฟ และร่วมประท้วงเรื่องท่อแก๊ซที่อำเภอจะนะ ปัจจุบันถูกจับและศาลพิพากษาให้จำคุกเนื่องจากเคยมีประวัติเรื่องการรับเงินจากการเซ็นชื่อเพื่อนุมัติให้ชาวบ้านขายที่ดินในตำบลสทิงหม้อ

ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ตำบลสทิงหม้อ จัดว่าเป็นตำบลที่มีองค์ภาพของชุมชนครบถ้วน กล่าวคือในชุมชนประกอบด้วยโครงสร้างพื้นฐานที่มีหน่วยงานราชการหลายหน่วยงานช่วยเหลือ ด้านถนนหนทาง น้ำปะปา ไฟฟ้า โทรศัพท์ มีครบครัน โครงสร้างทางกายภาพเป็นชุมชนดั้งเดิมที่บรรพชนร่วมกันพัฒนา

จนเป็นตำบลที่เจริญถึงขั้นยกฐานะเป็นเทศบาลตำบล โครงสร้างทางเศรษฐกิจมีโรงงานอุตสาหกรรม เกิดในตำบลหลายโรงงาน มีการประกอบอาชีพหลากหลาย อาชีพดั้งเดิมยังคงอยู่และมีอาชีพใหม่เกิดขึ้น เช่น นาุ้ง โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมมีความเป็นอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกันทั้งลักษณะเพื่อนบ้าน และเครือญาติ มีการรักษาประเพณีที่สืบทอดกันมาช้านานให้คงอยู่ นับเป็นสังคมแนวราบ มีผู้นำ การปกครองที่รับนโยบายจากรัฐบาลมาดำเนินการและสื่อสารสู่ชุมชนเป็นสังคมแนวตั้ง

โรงเรียนหรือสถานศึกษาในชุมชนนับเป็นองค์กรหนึ่งของชุมชนที่เป็นผ่านสานสังคม แนวราบ และสังคมแนวตั้ง ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันโดยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียน กับชุมชน ดังจะปรากฏเป็นลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันทางวิถีชีวิต ภายในชุมชนมีความรู้จักรักกันดีกับครูใน โรงเรียนมีการคบหากันช่วยเหลือซึ่งกันและกันครูกับชุมชนมีความผูกพันกันในลักษณะเครือญาติ เป็นส่วนมาก ครูส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในชุมชนมีลูกหลานร่วมเรียนอยู่ในโรงเรียนของชุมชนทั้งในระดับ ประถมศึกษาและมัธยมศึกษา จึงมีการทำกิจกรรมร่วมกันเป็นการพึ่งพาอาศัยกัน เช่น ทานอาหาร ร่วมกันในงานบุญต่าง ๆ เช่น งานศพ งานแต่ง งานบวช การช่วยเหลือดูแลลูกหลานของชาวบ้านที่มีนิสัย เกเร การร่วมกันพัฒนาตำบล ทำถนนหนทาง ถางพงหญ้า ขุดลอกคูระบายน้ำ การร่วมกันสร้างศาลา ภายในหมู่บ้าน เหล่านี้เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนที่ยังดำรงมาจนถึงปัจจุบัน

2. ความสัมพันธ์ในด้านการเป็นคณะกรรมการของโรงเรียนเพื่อการพัฒนาาร่วมกัน กล่าว คือ ชุมชนมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่เสนอนโยบายการศึกษา และเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา นอกจากนี้ชุมชนก็มีการให้ครูในโรงเรียน เป็นคณะกรรมการประชาคมหมู่บ้าน คณะกรรมการประชาคมตำบลมีหน้าที่สอดส่องดูแลปัญหา ต่าง ๆ พร้อมเสนอแผนงานปรับปรุงพัฒนาหมู่บ้านและตำบล ดังนั้นจะเห็นว่าทั้งโรงเรียนและชุมชน มีการเกื้อหนุนกัน และร่วมกันทราบปัญหาของกันและกัน มีการกำหนดโครงการร่วมกัน เช่น โรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์ คณะกรรมการโรงเรียน ประกอบด้วย

1) นายวิมล	อรมุต	ช่างศิลปกรรมพื้นบ้าน
2) นายสุนันท์	มณีคุณ	ประธานคณะกรรมการกีฬาตำบล
3) นายปทุม	ปานสิงห์	ประชาชนตำบลสทิงหม้อ
4) นายหลิม	หอมจันทร์	ประชาชนตำบลสทิงหม้อ
5) นายสุเทพ	สิลปัสสังข์เลิศ	ประชาชนตำบลสทิงหม้อ
6) นางสมบุญ	บุรณะ	อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์
7) นางสมทรง	พันธุ์กุล	อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์
8) นายรวบ	นนทพันธุ์	อดีตครูใหญ่โรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์
9) นายสมพร	มณีรักษ์	

10) นายวัลลภ	สุวรรณโณ	
11) นายเฉลิม	สุวรรณโณ	
12) นางนิตย	มณีรักษ์	ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านเพลงร้องเรือ
13) นายโพน	อุดมศิลป์	
14) นายสมชาติ	วิริยกุลโอกาส	อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดธรรมโฆชน์
15) นางอุไรรัตน์	สุจริตธรรการ	อาจารย์ประจำโรงเรียนวัดธรรมโฆชน์

การดำเนินการเพื่อให้เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน คณะกรรมการได้ร่วมกันประชุมปรึกษาหารือ เพื่อนำเสนอโครงการและให้มีการนำโครงการไปพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม โครงการที่เกี่ยวกับชุมชน โครงการการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ลักษณะโครงการต่อเนื่องทุกปี กิจกรรมของโครงการ คือ

- การประชาสัมพันธ์ จัดทำวารสาร และเอกสารภาคเรียนละ 2 ครั้ง
- การจัดกิจกรรมวันปีใหม่ วันเด็ก โดยเชิญผู้ปกครองมาร่วม
- การรับบริจาคทุนการศึกษาจากชุมชน
- การให้บริการแก่ชุมชนด้านสถานที่เช่น การจัดการแข่งขันกีฬาตำบล การเป็น

หน่วยเลือกรับเลือกตั้งการปกครองท้องถิ่น

ในส่วนของหมู่บ้านมีการตั้งกรรมการบริหารประชาคม อาจารย์ยอดกล สุวรรณโณ เป็นอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ และคุณครูอื่น อิสสระ รองอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ เป็นกรรมการประชาคมหมู่ที่ 3 มีนายไพโรจน์ โชติศิริ เป็นประธานประชาคม มีหน้าที่เสนอปัญหา และแนวทางแก้ปัญหาให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ปัญหาส่วนมากเกี่ยวข้องกับโครงสร้างพื้นฐานที่เป็น ความจำเป็นแก่การดำรงชีวิต เช่น น้ำปะปาไม่ครบทุกครัวเรือน และความต้องการแก้ทางระบายที่ ประตุน้ำของวัดโลการาม

โรงเรียนสงขลาวิทยาคม มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ

1) นายธงชัย	แก้วบัวสง	ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียน 31/4 หมู่ 10 ต.ชิงโค
2) นายเชาวลิต	สุวรรณรัตน์	ผู้แทนผู้ปกครองนักเรียนเจ้าหน้าที่สำนักงาน โบราณคดีอำเภอเมือง
3) นายหนูชุม	ใจรักษ์	อาจารย์โรงเรียนสงขลาวิทยาคม
4) นายประพิชญ์	นิลพันธ์	อาจารย์โรงเรียนสงขลาวิทยาคม
5) นายคณิต	รองสวัสดิ์	ผู้แทนองค์กรชุมชน ผู้จัดการ โรงเรียนบัวหลวง
6) นางเกษมณี	ช่อมณี	ผู้แทนองค์กรชุมชน สมาชิกกลุ่มแม่บ้านต.ชิงโค
7) นางจินตนา	จิโนวัฒน์	ผู้แทนองค์กรปกครอง ประธานสภาเทศบาล

		ตำบลสิงหนคร
8) นางอุบลรัตน์ สุขสวัสดิ์		ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริหาร อ.บ.ด.ร.แดง
9) นายสุทธิพงษ์ มุสิกโร		ผู้แทนศิษย์เก่า ชมรมศิษย์เก่าต.สท.ทั้งหมด
10) นางสาวกัญชกร บัณฑิตโต		ผู้แทนศิษย์เก่า สถาบันวิทยุโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11
11) ศศ.กฤตวิทย์ ดวงสร้อยทอง		ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยทักษิณ
12) นายไชยยันต์ ปราบนคร		ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการคลังปิโตรเลียมสงขลา
13) นางสุวิมล อนวัชพันธ์		ผู้ทรงคุณวุฒิ มหาวิทยาลัยทักษิณ
14) นายฉิน อรมุต		ผู้ทรงคุณวุฒิศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง

คณะกรรมการมีการประชุมปรึกษาและพิจารณาโครงการต่าง ๆ ซึ่งโรงเรียนต้องดำเนินการตามนโยบายของกรมสามัญคือ ยุทธศาสตร์การประกันคุณภาพการศึกษาตามพระราชบัญญัติการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นโครงการต่าง ๆ จึงมุ่งตอบสนองการปฏิรูปการเรียนรู้ 66% คือ โครงการพัฒนาการเรียนการสอนของครูอาจารย์ภายในโรงเรียน ส่วนโครงการที่ต้องเกี่ยวข้องกับชุมชนคือการส่งเสริมเครือข่ายชุมชนและการมีส่วนร่วมมีเพียง 3% และมี 1 โครงการคือ โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียน เพื่อทราบปัญหาและแก้ไขให้นักเรียนได้เรียนอย่างมีความสุข ความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับชุมชนส่วนใหญ่จึงเป็นลักษณะแบบพึ่งพาอาศัยกันแบบเครือญาติอย่างไรก็ดีโรงเรียนได้พยายามฝึกให้นักเรียนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน โดยการเปิดตลาดนัดให้นักเรียนมาร่วมขายของให้กับประชาชนในวันเสาร์ อาทิตย์ สินค้ามาจากการซื้อขายภายในชุมชนประเภท พืช ผัก ผลไม้ และรับสินค้าประเภทเครื่องใช้ในครัวเรือนจากอำเภอเมืองสงขลาขายได้รับความร่วมมือจากชุมชนด้วยดี ทำให้โรงเรียนมีรายได้ส่วนหนึ่งเพื่อเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนที่ยากจน และชุมชนได้เข้ามาในโรงเรียนมากขึ้น นอกจากนี้โรงเรียนได้มีการเตรียมแผนภายในโรงเรียนที่จะศึกษาถึงสภาพชุมชนและความสัมพันธ์กับชุมชน จึงมีโครงการสร้างความพร้อม คือ

- โครงการวิจัยความคาดหวังของชุมชนต่อโรงเรียน
- โครงการสำรวจแหล่งเรียนรู้ในชุมชน
- โครงการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนและให้บริการชุมชนทุกรูปแบบ
- โครงการจัดตั้งคณะทำงานเพื่อกำหนดกรอบงานการประสานความสัมพันธ์กับชุมชน

นอกจากนี้ ยังส่งเสริมภูมิปัญญาด้านการละเล่นโดยได้เชิญนายวิมล อรมุต มาสอนการแกะสลักลายไทยและการเล่นหนังตะลุงให้นักเรียนกลุ่มสนใจอีกด้วย

3. ความสัมพันธ์ในการจัดเทศกาลศีลธรรมร่วมกัน โรงเรียนกับวัดได้ร่วมมือกันเปิดสอนพุทธศาสนาเพื่อฝึกอบรมศีลธรรม จริยธรรมให้แก่เยาวชนในชุมชน

โรงเรียนวัดธรรมโฆชนได้จัดคาบกิจกรรมให้นักเรียนไปเรียนในวัดทุกชั้นปี สัปดาห์ละ 1 คาบ โดยนิมนต์พระในวัดให้ช่วยอบรมศีลธรรม บางครั้งมีการเปิดสอนธรรมะแก่ผู้สนใจในวันอาทิตย์โดยเข้ามาเรียนในโรงเรียนเมื่อจบหลักสูตรมีการมอบเกียรติบัตรการเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนกับวัดก็อยู่ในอาณาเขตเดียวกัน

โรงเรียนสงขลาวิทยาคมมีการเปิดสอนพุทธศาสนาภายในโรงเรียนในวันอาทิตย์เช่นกัน โดยมีพระวัดโลการามเป็นผู้มาสอนแก่เยาวชนภายในโรงเรียน และมีโครงการสอนพุทธศาสนาสนามหลวงแก่พระวัดต่าง ๆ ในอำเภอสิงหนครด้วย นอกจากนี้โครงการเยี่ยมบ้านนักเรียนนับเป็นการร่วมกันดูแลอบรมเยาวชนไปพร้อมกันระหว่างบ้านกับโรงเรียนทำให้ชุมชนรู้จักครู และครูเข้าใจสภาพครอบครัวในชุมชนมากยิ่งขึ้น

4. ความสัมพันธ์ในการแสดงออกทางสังคมร่วมกัน เนื่องจากตำบลทั้งหม้อเอง มีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเอง ทั้งนี้ย่อมเกิดจากความร่วมมือร่วมใจของชาวบ้าน โรงเรียน วัด ช่วยกันส่งเสริมดำรงรักษาเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่นร่วมกัน มีลักษณะดังนี้

4.1 รูปแบบการพักผ่อนหย่อนใจยามว่าง มักจะมีชาวบ้านนั่งอยู่ตามร้านกาแฟ ร้านขายกล้วยเคี้ยว ศาลาของหมู่บ้าน หรือในสนามชนไก่ของหมู่ 3 มีการพบปะพูดคุยเรื่องราวต่าง ๆ ชาวบ้านที่มีตำแหน่งทางสังคมเป็นครูบาอาจารย์ก็นิยมมานั่งคุยเมื่อย่างจากภาระกิจ ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบปัญหาของนักเรียนการร่วมกันช่วยเหลือทางแก้ปัญหาให้แก่ชุมชนและชุมชนก็มีส่วนร่วมในการมองและควบคุมสังคม อาจารย์เอ็น อิสสระ เป็นผู้ที่คนในชุมชนรู้จักดีว่าเป็นรองอาจารย์ใหญ่โรงเรียนวัดธรรมโฆชน

พวกเราชอบนั่งคุยกันตามที่ตั้งต่าง ๆ ถ้าว่างบางทีคุยกันจนมีจุดคุยกัน
คุยกันได้รับรู้เรื่องของชาวบ้าน เรื่องของลูกศิษย์ บางครั้งคุยไปคุยมา
พวกเราก็คิดหากิจกรรมกันทำเหมือนว่าเราคุยว่าเด็กเดินไปโรงเรียน
ลำบากทางเราก็นัดแนะกันมาช่วยถางพงถางหญ้าเพื่อทำทางบ้านโน่น
เอ้าเข้ามาให้ บ้านนี้เอ้ากับมา ขนมาสนุกกันมาก เราทำกันมาหลายทีแล้ว
มีชาวบ้านที่ไม่ได้มาคุยพอรู้เรื่องก็มาช่วยกันเอง

(เอ็น อิสสระ : สัมภาษณ์)

4.2 รูปแบบ การใช้ประเพณีของชุมชนในการเชื่อมโยงสังคมให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น หลายประเพณี เช่น

งานทำบุญชักพระทั้งครูและชาวบ้านจะร่วมกันไปช่วยสร้างเรือชักพระในวัด มี

การจัดงานสมโภช เช่น ในโรงเรียนวัดโลกา มีการเล่นมหรสพ หนังสติ่ง วงดนตรีลูกทุ่ง มีการแสดงนาฏศิลป์ของโรงเรียนที่อยู่ในหมู่บ้าน เช่น โรงเรียนสงขลาวิทยาคม โรงเรียนวัดสถิตย์ชลธาร งานสารทเดือนสิบมีการจัดขบวนหมฺรบุ อาจารย์ทรัพย์สินสถิตย์ จูคจันทร์, อาจารย์ อำนวย สงนวล จะเป็นวิทยากรจัดให้ชุมชนมีการประกวดสาธิตประเพณีการจัดหมฺรบุ การห่อข้าวต้มด้วยใบพ้อ

งานอเมซึ่งสงขลา จัดโดยจังหวัดสงขลา ทางอำเภอสิงหนครได้นำเอกลักษณ์อันโดดเด่นของตำบลสทิงหม้อ ไปเป็นเอกลักษณ์ของอำเภอ คือ เครื่องปั้นดินเผา และหนังสติ่งซึ่งเป็นตำบลที่มีศิลปินแห่งชาติอยู่ในตำบล พร้อมกับคัดเลือกชาวบ้านในตำบลไปร่วมขบวนแห่มีทั้งชาวบ้านและครูในโรงเรียนต่าง ๆ ของสทิงหม้อเป็นตัวแทนชาวอำเภอสิงหนคร

งานแข่งขันกีฬารุ่นเยาวชนประจำตำบลจัดขึ้น โดยเทศบาลตำบลสิงหนครเพื่อชิงถ้วยรางวัลของนายกเทศมนตรีรุ่นเยาวชนมีชาวบ้านรวมกลุ่มเยาวชนจากตำบลต่าง ๆ เข้าร่วมแข่งขันกันเป็นประจำทุกปี ใช้สนามกีฬาโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์แข่งขันกันเวลาเย็น ทั้งชาวบ้านและครูบาอาจารย์มาร่วมกันเชียร์มากมาย มีการเปิดงานด้วยการแสดงจากโรงเรียนต่าง ๆ ในตำบลสทิงหม้อ

นอกจากนี้ชุมชนยังมีการจัดตั้งสภาวัฒนธรรมตำบลสทิงหม้อขึ้น มีทั้งครู และชาวบ้านร่วมกันเป็นกรรมการ คือนายเชียว บุญก่าเนิด กำนันตำบลสทิงหม้อเป็นประธาน ส่วนกรรมการสภาวัฒนธรรมอำเภอสิงหนคร มีตัวแทนจากตำบลหัวเขา(แดง) ชิงโค ม่วงงาม ป่าขาด วัดขุน และตำบลสทิงหม้อ ร่วมเป็นคณะกรรมการ และมีคณะกรรมการที่เป็นครูและผู้นำชุมชนในตำบลสทิงหม้อเป็นกรรมการ คือ

นายหมัดเสถียร	เถินลิหมัน	เป็นประธาน
นายอำนวย	สงนวล	เป็นเหรัญญิก อาจารย์ร.ร.สงขลาวิทยาคม
นายทรัพย์สิน	จูคจันทร์	เป็นกรรมการ อาจารย์ร.ร.สงขลาวิทยาคม
นายเชียว	บุญก่าเนิด	เป็นกรรมการ กำนันตำบลสทิงหม้อ
นายจิ้น	อรมุต	เป็นกรรมการศิลปินแห่งชาติสาขาศิลปะการแสดง
นายศุภชัย	พลกักดี	เป็นกรรมการ หมู่ 6 ตำบลสทิงหม้อ

สภาวัฒนธรรมอำเภอและตำบลได้มีการจัดงานฟื้นฟูวัฒนธรรมพื้นบ้านทุกปีโดยมีการจัดงานกันในวัดธรรมโฆษณ์ มีการสาธิตประเพณีต่าง ๆ เช่น การรำโนราจจากโรงเรียนในตำบล นิทรรศการหนังสติ่ง การทำขนมพื้นบ้าน การสาธิตการจัดหมฺรบุรับในงานประเพณีสารทเดือนสิบ สาธิตการแทงหยวกกล้วย การต้มยาแผนไทย งานทุกงานเกิดจากการร่วมแรงร่วมใจระหว่างโรงเรียน วัด ชุมชนได้ช่วยกันสืบสานวัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสิงหนคร (ก.ศ.น.) สำนักงานตั้งอยู่ใน หมู่ 5 ตำบลทังหม้อ เป็นหน่วยงานที่ให้การศึกษานอกระบบและมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่าง ๆ ในชุมชน เนื่องจากมีจุดมุ่งหมายในการส่งเสริมวิชาชีพแก่ชุมชน และยกระดับการศึกษาของชุมชน มีการพัฒนาชุมชนในหลาย ๆ ด้าน จึงเป็นแรงกระตุ้นส่วนหนึ่ง ในการทำให้ชุมชนรู้จักกัน เช่น โครงการศูนย์ข้อมูลท้องถิ่น โครงการห้องสมุดประชาชน โครงการพัฒนาที่อ่านหนังสือในหมู่บ้าน โครงการพัฒนาอาชีพ แบบเร่งด่วนครบวงจร โครงการจัดตั้งและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนที่สมบูรณ์แบบ เป็นต้น จึงนับว่าก.ศ.น.เป็นองค์กรหนึ่งที่ก่อให้เกิดความ สัมพันธ์ของชุมชนในหมู่บ้าน และพัฒนาจิตใจชาวบ้านให้เกิดความรู้สามารถพึ่งพาตนเองได้

ปัจจัยการสานสัมพันธ์

ปัจจัยเกื้อหนุน

ปัจจัยที่สนับสนุนการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป็นบริบทของ สังคมและวัฒนธรรม การรับรู้ร่วมกันในการเกื้อหนุนทั้งนี้เพื่อการสร้างรากฐานที่ดีให้แก่ชุมชน มี ประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. วิสัยทัศน์ของผู้นำชุมชน มีโลกทัศน์กว้างในการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และชุมชนมีความเข้าใจในศักยภาพของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนและโรงเรียนต่าง ๆ ได้เป็นตัวแทน ให้แก่กันและกันในการเป็นคณะกรรมการบริหารมาร่วมคิดพัฒนาชุมชนจึงเป็นลักษณะของผู้นำที่ ยอมรับฟังเรื่องราวข้อคิดเห็นจากผู้อื่น การเสนอแนวคิดของผู้นำมักจะได้รับ การยอมรับจากชุมชน เพราะความเชื่อถือทางสังคมและคุณลักษณะพิเศษของผู้นำชุมชนหลายท่านคือ การมอบความรัก ความเสียสละ เอื้ออาทรต่อบุคคลในชุมชน การร่วมกันลดความขัดแย้งของสังคม การให้เกียรติผู้ อาวุโสของหมู่บ้านของตำบลมีการรดน้ำอวยพรตามประเพณีของชุมชนในวันว่าง นอกจากนี้ผู้นำยัง มีการนำชุมชนมารวมเป็นพลังกลุ่มที่สร้างสรรค์สังคมได้ เช่น การรวมกลุ่มของผู้สูงอายุ การรวม กลุ่มของชาวประมงเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การรวมกลุ่มแม่บ้านเพื่อร่วมกันหารายได้เสริม หรือ การรวมกลุ่มตามธรรมชาติที่เกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรม ซึ่งผู้นำเห็นคุณค่าจึงเกิดการร่วมกัน อนุรักษ์ประเพณีของท้องถิ่นต่อไป ไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนหรือชุมชนล้วนมีผู้นำที่ได้รับการยอมรับ จากสังคมและมีความเข้าใจต่อกันจึงสามารถทำงานที่เป็นส่วนร่วมด้วยกันได้

2. วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งชุมชนร่วมกันอนุรักษ์ไว้มาช้านาน ประเพณีที่ต่างไปจากสังคม อื่น ๆ เช่น ประเพณีไว้ต้นไม้ใหญ่ ประเพณีไหว้ทวดกควัม ประเพณีชักพระ ซึ่งชาวสตงหม้อจะไม่ ยอมลากเรือพระไปร่วมขบวนของจังหวัดซึ่งจัดที่แหลมสมิหลา บริเวณสระบัวแต่ชาวบ้านยังคงลาก

เรือไวยังบ่อจอมทิพย์ ซึ่งปฏิบัติกันมาช้านาน และประเพณีวันว่างมีการจัดงานวันกตัญญู ด้วยประเพณีต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเสมือนศูนย์รวมพลังใจของชุมชนให้เกิดความปรองดองสามัคคีทั้งโรงเรียนและชุมชนรวมตัวกันเป็นหนังสือเดิยวอดดทั้งตำแหน่งทางสังคมเป็นชาวบ้านเต็มตัวในการร่วมบำเพ็ญกุศลทำให้ชุมชนเกิดการปะทะสังสรรค์กันในหลากหลายอาชีพ จึงเป็นภาพสะท้อนของชุมชนที่ยังมีวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นของตนเองและพร้อมกันในการร่วมจรโลงไว้

3. การละเล่นพื้นบ้านที่มีลักษณะเด่น คือ การมีภูมิปัญญาอยู่ภายในชุมชนอย่างหลากหลาย ด้านภูมิปัญญาด้านการละเล่นพื้นบ้านในตำบลสทิงหม้อนับเป็นผู้รับใช้สังคมในการนำการละเล่นชนิดต่าง ๆ ไปร่วมจัดงานประเพณีต่าง ๆ

หนังตะลุง เพื่อการแก้บนเป็นสื่อติดต่อกันระหว่างมนุษย์กับสิ่งเร้นลับเช่น ผีตายาย ได้รับทราบเรื่องราวของลูกหลานได้ปฏิบัติตามคำมั่นสัญญาว่า เมื่อขอสิ่งใดแล้วสมความประสงค์ก็จะรับขันหมากหนังตะลุงไปแสดง

กลองยาว เพื่อมาบรรเลงในงานประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ เสียงของดนตรีเป็นสื่อให้ทวดแม่ ม่วงทองได้รับรู้ถึงความกตัญญูลูกหลานจึงแสดงกิริยาเร่งรำไปกับเสียงกลอง

ลิเก เพื่อเป็นเครื่องมือในทางผ่อนคลายความเหน็ดเหนื่อยอันเนื่องจากขบวนแห่ประเพณีแต่งงานของชาวไทยมุสลิมที่ต้องเดินทางจากบ้านเจ้าบ่าวไปบ้านระยะสาวระยะทางไกล จึงมีการร้องเพลงลิเกสลับไปตลอดทางเพื่อให้ขบวนขันหมากเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินจนลืมระยะทางและความเหน็ดเหนื่อย

ว่าว เป็นกิจกรรมที่เล่นได้ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ ทำให้เกิดความเข้าใจความสัมพันธ์กันในกลุ่มผู้เล่นทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ผู้ใหญ่ใช้ในการสั่งสอนลูกหลานให้รักกัน รู้จักใช้เวลาว่างเพื่อผ่อนคลายจิตใจและเพื่อให้เยาวชนเล็งจากการเสพยาเสพติด

กิจกรรมการละเล่นมีมากมายที่โรงเรียนและชุมชนได้มีโอกาสมาปฏิบัติร่วมกัน โดยนำมาเป็นส่วนของการสร้างความเข้าใจของชุมชน สร้างความสัมพันธ์ให้ชุมชนในแง่มุมต่าง ๆ โดยเฉพาะเป็นแนวทางในการนำผู้ทรงวุฒิปัญญาของชุมชนมาเป็นส่วนในการเสริมสร้างศักยภาพให้แก่ชุมชนได้อย่างเหมาะสมกับวิถีชีวิตของท้องถิ่น

4. การดำรงวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม มีส่วนในการผลักดันให้ชุมชนได้มีความสัมพันธ์ที่ถูกกัน เนื่องจากธรรมชาติที่มีลำคลองเพื่อการเกษตร บางส่วนมีพื้นที่อยู่ติดทะเล พื้นที่เป็นดินทราย ทำให้เหมาะแก่การประกอบอาชีพเกษตรและประมงเป็นอาชีพดั้งเดิมซึ่งชุมชนยังประกอบการอยู่ในชีวิตประจำวัน เช่น การขึ้นตาล ปาดตาล เคียวตาล หนังตะลุง ประมงชายฝั่ง เครื่องปั้นดินเผา แม้จะมีจำนวนลดลงแต่ยังมีชาวบ้านอีกหลายครัวเรือนยังประกอบการอยู่ จึงเป็นแหล่งชุมชนโบราณที่มีผู้สนใจและเยาวชนและสถานศึกษาระดับต่าง ๆ ให้ความสนใจเข้ามาศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลนับเป็นแหล่งข้อมูลท้องถิ่นและเป็นสื่อให้ชุมชนภายนอกรู้จักสทิงหม้อยิ่งขึ้น ดังนั้นภายในชุมชนมักจะเห็น

ความสำคัญ ประการนี้จึงมักร่วมกันจัดงานนิทรรศการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับชุมชนในงานต่าง ๆ เช่น งานฟื้นฟูสืบสานภูมิปัญญาไทย

ปัญหาของชุมชน

ปัญหาทางสังคมในชุมชนเป็นอุปสรรคสำคัญในการร่วมพัฒนาระหว่างบุคคลในชุมชน และการทำงานร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ผลมาจากการไม่สามารถปรับตัวให้ทันตามความเจริญทางเศรษฐกิจ สังคม และการศึกษา ในขณะที่ด้านวัฒนธรรม ประเพณี ศาสนา ยังเป็นข้อขัดแย้งให้ชุมชนเกิดระบบย่อยที่ถ้อยอาศัยกันโดยมีผู้ประสานความสัมพันธ์เป็นผู้นำ เครือญาติ ตลอดจนได้ะอิหม่าม พระสงฆ์ ครูในท้องถิ่น ร่วมกันช่วยเหลือ แต่กระนั้นก็ยังพบปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน บางครั้งชุมชนสามารถแก้ปัญหาาร่วมกันได้ แต่บางครั้งเมื่อแก้ปัญหาแล้วก็ยังไม่พบวิธีการใดที่ดีกว่า ทำให้ยังคงเป็นปัญหาของชุมชน ความขัดแย้งทางสังคมด้านต่าง ๆ มีดังนี้

ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
1. ชาวบ้านและเยาวชน ดินยาเสพติด	- ตำบลสทิงหม้อยู่ติดกับตำบลหัวเขาแดง ซึ่งเป็นตำบลที่มีการเสพยาเสพติดสูงที่สุดในจังหวัดสงขลา เป็นเหตุให้รุกรามเข้ามา - ผู้เสพยาส่วนมากมีอาชีพเป็นชาวประมงซึ่งต้องจากครอบครัวไปทะเลเล็มักจะมีการนำไปเสพกันขณะออกทะเล - ลักษณะสภาพการตั้งอาคารบ้านเรือนที่มีการย้ายถิ่นฐานบ้านรกร้าง ประตูกั้นน้ำหน้าวัดโลกรามที่หยุดใช้มีต้นไม้ขึ้นรกมีการแอบไปเสพได้สะพานและที่รกร้างว่างเปล่าจนเป็นแหล่งมั่วสุมเสพยา - ปัญหาค่าครองชีพต่ำเกิดความเครียดต้องพึ่งยา	- ชาวมุสลิมมีการประชุมตกลงกัน ถ้าทราบว่าใครเสพให้เลิกคบค้าสมาคม และเมื่อตายไม่ให้ไปงานศพ - บริเวณหมู่ 3,4 มีกลุ่มอาชีพช่างไม้ มักจะรวมลูกหลานเมื่อเวลาปิดภาคเรียนเพื่อสอบการทำวุ้นชนิดต่าง ๆ ให้ลูกหลานเล่นเพื่อให้มีกิจกรรมอื่นมาช่วยแก้ปัญหาว่างของเยาวชน - มีการอบรมลูกหลานให้รักท้องถิ่น และฝึกมันในศาสนา บางครั้งมีงานบุญพ่อ-แม่เด็กบางคนยอมให้ลูกหลานหยุดเรียนเพื่อไปพบเห็นประสบการณ์ - โรงเรียนจัดโครงการรณรงค์ด้านยาเสพติด และจัดให้มีการแข่งขันกีฬาในตำบลเสมอ ๆ โดยเฉพาะฟุตบอล

ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
2.ขาดการศึกษา	- ชาวบ้านยากจน การประกอบอาชีพมีรายได้ต่ำ จึงไม่มีเงินส่งบุตร-ธิดาให้เข้าเรียนได้ - อาชีพดั้งเดิมเป็นชาวประมง มีการถ่ายทอดวิชาชีพไว้ในครอบครัว ซึ่งแต่เดิมประมงเป็นอาชีพที่มีรายได้สูง จึงมีผู้อพยพเข้ามาทำกินกันมากขึ้น ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางทะเลแปรเปลี่ยนทำให้การจับสัตว์น้ำลดปริมาณลงจนเป็นภาวะขาดแคลน ดังนั้นชุมชนประมงช่วงมีรายได้สูงจะไม่เข้าศึกษาเพราะไม่เห็นความจำเป็น ปัจจุบันไม่มีเงินส่งบุตรธิดาเข้าเรียนเพราะความยากจน - สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาในท้องถิ่นไม่มีต้องเดินทางเข้ามาในอำเภอเมืองสงขลาทำให้สิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย สำหรับระดับมัธยมมี 2 โรงเรียนมักจะมีนักเรียนที่พ่อแม่มีฐานะยากจนหรือระดับกลาง ผู้มีฐานะดีมักนิยมส่งลูกเข้ามาเรียนในอำเภอเมืองสงขลา - เด็กนักเรียนเข้าเรียนไม่สม่ำเสมอ เนื่องจากพ่อ-แม่ยังไม่เห็นความสำคัญของการศึกษา โดยเฉพาะพ่อแม่นิยมให้บุตร-ธิดาหยุดเรียนหากต้องติดตามพ่อ-แม่ไปช่วยงานบุญต่าง ๆ	- มีหน่วยงานหลายแห่งมาช่วยฝึกวิชาชีพเพื่อหารายได้เสริมให้แก่ครัวเรือนในชุมชน - ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนจัดทำโครงการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชน มีครูอาสาสมัครทำไปเปิดโครงการสอนในหมู่บ้าน มีโครงการที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน - โรงเรียนสงขลาวิทยาคมทำการประชาสัมพันธ์ในชุมชนให้รู้จักโรงเรียนและให้ชุมชนเห็นคุณค่าของการศึกษา โรงเรียนวัดสถิตย์ชลธารเปิดสอนวิชาชีพให้แก่กลุ่มแม่บ้านในชุมชนคือ การทำผ้าบาติกโรงเรียนสงขลาวิทยาคม ครูอาจารย์มักจะไปพบเด็กนักเรียนตามบ้านอยู่เสมอ - วัดและผู้มีฐานะดีในชุมชนมีการอุปการะโรงเรียนไทยให้ทุนการศึกษาแก่โรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชน - กลุ่มมุสลิมนิยมให้ลูกชายไปเรียนในโรงเรียนบ่อนะต่างอำเภอเช่น อำเภอหาดใหญ่ อำเภอนะบือ โดยไม่เสียค่าใช้จ่าย

ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
3 อหิพั้งคิมประสบปัญหา	- ชาวประมงแม้ว่าจะมีการลงไปปักกักไซในทะเลโดยไม่ต้องเสียเงินค่าจับจอง แต่ก็ไม่มีปลาให้จับ เพราะสภาพแวดล้อมเปลี่ยนไป เนื่องจากการสร้างเขื่อนกั้นน้ำที่ปากกรอทำให้น้ำกร่อยในช่วงฤดูน้ำลด เมื่อน้ำขึ้นเกิดปัญหาเรือลากอวนรุนที่มาจากปัตตานี นราธิวาสจับสัตว์น้ำจนเกือบสูญพันธุ์ - ดันตาลโดนลดลงจำนวนมาก เนื่องมาจากชาวนาให้เช่าที่นาเพื่อทำบ่อกุ้ง ทำให้น้ำเต็มดันตาลที่มีอยู่จึงยืนตายหลายต้น หรือการทำบ่อกุ้งที่ต้องล้มดันตาลจำนวนมากมาย นอกจากนี้คนหนุ่มสาวสมัยใหม่ไม่มีใครขึ้นตาลเป็นผู้ที่ขึ้นตาลได้จะมีอายุ 40 ปีขึ้นไป ซึ่งจะค่อย ๆ เลิกอาชีพไปเพราะขึ้นไม่ไหว - การแข่งที่ทำกินมักเป็นชาวประมงมีการวางไซ กัก จับจองในทะเลเมื่อชาวน้ำลดคนเครื่องมือขึ้นมาเก็บซ่อมทำให้ผู้ถือโอกาสไปแข่งที่ทำกิน - คลองอดน้ำตื้นเงินทำให้ชุมชนที่เคยจับสัตว์น้ำในคลองหมดอาชีพ	- ชาวประมงมีการประท้วงใช้อวนรุนและการส่องไฟหาปลาประท้วงเรื่องการสร้างเขื่อน - ชาวประมงมีการจัดทำโครงการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในทะเลสาบการปล่อยพันธุ์ปลา - ชาวบ้านเปลี่ยนอาชีพเป็นค้าขาย บ้างหรือให้เช่าที่นาทำบ่อกุ้งมากขึ้น - การยอมให้ลูกหลานออกไปทำงานนอกหมู่บ้านในโรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ - หน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐพยายามจัดอาชีพเสริมให้ชุมชนและเตรียมจัดสร้างศูนย์จำหน่ายผลิตภัณฑ์ - โรงเรียนต่าง ๆ เริ่มทำโครงการสืบสานภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านอาชีพต่าง ๆ และการสนับสนุนส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน - โรงเรียนต่าง ๆ เชิญภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในโรงเรียนเช่น ฉิ้น อรมุต วิมล อรมุต และโรงเรียนธรรมโฆษณ์เปิดสอนดนตรีให้แก่ นักเรียน

	- หน่วยงานต่าง ๆ ที่ส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้เสริมให้นักสอนวิชาแก่กลุ่มแม่บ้าน แต่ปรากฏว่าชุมชนผลิตสินค้าขาดคุณภาพบ้าง สินค้าไม่มีผู้รับซื้อเพราะชาวบ้านค้าขายไม่เป็นเนื่องจากพื้นฐานดั้งเดิมภายในชุมชนผู้นำทำหน้าที่เอาสินค้าไปค้าขาย จะต้องเรือไปขายยังต่างถิ่นเป็นหน้าที่ของฝ่ายชาย ฝ่ายหญิงเป็นผู้ผลิตเมื่อมีการจัดอาชีพเสริมแก่กลุ่มแม่บ้าน ฝ่ายชายไม่สามารถนำออกไปค้าขายได้ เช่น การทำผลิตภัณฑ์จากเกลือปลา พืมน้ำ คอกไม้จัน มะม่วงแช่อิ่ม ขนมหันบ้าน ถั่วเป็นอาชีพใหม่ที่ชุมชนยังไม่เคยทำมาก่อน - การทำเครื่องปั้นดินเผาเริ่มหมดความนิยมเพราะมีภาชนะสมัยใหม่มาแทน ไม่มีบุตร วิชาขอรับการถ่ายทอดเพราะเห็นว่ารายได้ต่ำไม่ทันสมัย - การละเล่นต่าง ๆ เริ่มเสื่อมสูญ เพราะความเจริญด้านเศรษฐกิจ การคมนาคม และเทคโนโลยี	

ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
4. ผู้นำด้านการปกครอง หลายท่านที่มีผลต่อ การพัฒนาชุมชนเป็น ไปอย่างช้าและมุ่ง พัฒนาแต่ถนนหนทาง มากกว่าพัฒนาอย่าง อื่น	- ชาวบ้านขาดความสนใจและจิต สำนึกในการปกครองบ้านเมือง จึง ไม่สนใจในการเลือกตั้งผู้นำว่าผู้ สมัครจะมีคุณสมบัติอย่างไร แต่ สนใจว่าใครจะได้มากกว่าหรือการ เล่นพวกพ้องในการเลือก - มุ่งพัฒนาถนนหนทางทำให้ไม่ สนใจปัญหาสาธารณสุขพื้นฐาน ชุมชนสกปรกอยู่กันอย่างแออัด สืบเนื่องจากผู้นำมีบริษัทรับบำ ทำถนนเป็นของตนเอง - ผู้นำมีหนี้สินมากเนื่องจากมีธุรกิจ ส่วนตัวต้องกู้เงินมาลงทุน นอก จากนี้ยังไม่นำตัวเป็นกลางในการ เลือกตั้งสส. เพราะบ้านพักเป็นที่ ทำการของพรรคการเมืองพรรค หนึ่ง จึงมักนำเงินไปต้อนรับผู้ใหญ่ มีภาระการใช้เงินสูงจึงมีหนี้สิน มาก มักไม่อยู่เป็นที่และไม่เคยเข้า ตรวจเยี่ยมความทุกข์สุขของชุมชน ทำให้ชุมชนพัฒนาช้าลง	- ชาวบ้านแสดงความเห็นวิพากษ์ วิจารณ์ผู้นำการปฏิบัติงานของกลุ่ม ของผู้นำ - ชุมชนช่วยกันถางที่มากกว่าเพราะ เป็นหนทางคมนาคมชุมชนยังขาดจิต สำนึกในด้านการรักษาความสะอาด ของหมู่บ้านโดยเฉพาะหมู่ที่ 1, 2, 6 - โรงเรียนมักสอนประชาธิปไตยให้ แก่นักเรียนโดยการเลือกตั้งประธาน นักเรียนด้วยวิธีเช่นเดียวกับการ เลือกสส. - ครูในโรงเรียนมักได้รับการปรับ ทุกข์จากชุมชน

ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
5. ผู้นำการศึกษาไม่รู้จักชุมชนดี	- ผู้นำการศึกษาเป็นบุคคลนอกพื้นที่แต่ต้องถูกย้ายให้มาทำงานในตำบล จึงยังไม่คุ้นเคยชาวบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นทำให้ไม่สามารถเข้าใจสภาพชุมชน - ผู้นำการศึกษามีภาระหน้าที่ต้องเข้าร่วมการประชุมกับหน่วยงานต่าง ๆ มาก เช่น อำเภอ จังหวัด สอ.บ.ต ศึกษาธิการจังหวัด เป็นต้น - ผู้นำการศึกษาไม่มีบ้านพักอยู่ในตำบลต้องเดินทางไปกลับระหว่างอำเภอเมืองกับอำเภอสิงหนคร	- ชาวบ้านจะประสานงานกับครูในโรงเรียนเพื่อขอคำแนะนำต่าง ๆ เช่น การขอความร่วมมือในการขอใช้สถานที่จัดงานการให้ลูกเข้ารับการศึกษ - ผู้นำชุมชนจะเข้าไปพบผู้นำการศึกษาเองในโรงเรียน - ผู้นำการศึกษาจะสอบถามเรื่องราวต่าง ๆ ของชุมชนจากครูในโรงเรียน แทนการลงไปพบปะ หรือ ไปในหมู่บ้านบ้างหากมีการนัดพบกับบุคคลต่าง ๆ เช่น การเข้าไปรับประทานอาหารกลางวันร้านค้าในหมู่บ้าน
ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
6. ผู้นำชุมชนใช้บทบาทของตนเองในการสร้างความขัดแย้งกับโรงเรียนเมื่อได้รับผลประโยชน์ไม่เป็นที่พอใจ	- ครูไม่เข้าใจวัฒนธรรมต่างศาสนา เช่น ครุณาฏิสถิปีต่อนักเรียนเมื่อสอนรำเพลงอริยฐานมีท่าไหว้ นักเรียนมุสลิมไม่ยอมไหว้จึงไปแจ้งแก่ บิดา – มารดา ทำให้มีเรื่องลามถึงกับประท้วงขับไล่ให้ครูออกจากพื้นที่ - ครูประมาทเป็นเหตุให้นักเรียนเสียชีวิต 7 ราย ในขณะที่พานักเรียนออกค่ายลูกเสือ ผู้นำชุมชนมีส่วนในการให้ผู้ปกครองรายอื่น ๆ ร่วมประท้วงโรงเรียนเพื่อเรียกร้องสิทธิประโยชน์และจากกรณีดังกล่าวผู้บริหารโรงเรียนถูกคำสั่งย้าย	- ผู้นำชุมชนเรียกร้องสิทธิและความชอบธรรมโดยอ้างเหตุผลทางศาสนา - ผู้นำชุมชนเรียกร้องความเป็นธรรมให้แก่ผู้เสียหาย 14 ราย (ผู้ปกครองของเด็กที่เสียชีวิต และเด็กที่ตกใจ) - ดำเนินการตามกระบวนการยุติธรรมโดย สป.จ. ประสานงานและหาทางช่วยเหลือทั้งสองฝ่าย - ผู้นำการศึกษาไกล่เกลี่ยประนีประนอมจนเข้าใจกันได้ดี

ปัญหา	สาเหตุ	วิธีการแก้ปัญหา
7. ชุมชนยากจนไม่สามารถส่งลูกเรียนต่อได้	- สภาพชุมชนที่แออัดเมื่อมีการย้ายเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้น โดยเฉพาะอาชีพประมงที่แต่เดิมมีรายได้สูงมีการย้ายเข้าจนต้องมีหมู่บ้านเกิดขึ้น คือ หมู่ 1 บ้านใหม่ เดิมหมู่ 2 เป็นบ้านเก่าแก่เรียกบ้านท่าเสา ปัจจุบันประมงส่วนมากจะยากจนเพราะหาปลาได้น้อยลง - หลังจากมีการสร้างสะพานดิน ๑ ทำให้ที่ดินมีราคาสูงขึ้นมีคนภายนอกมาซื้อที่ทำบ่อกุ้ง มีการอพยพเข้ามามากขึ้น ทำให้ชาวนาหมอค้าชีพคันดาลถูกทำลาย	- ชาวบ้านให้ลูกเรียน กศ.น. มากขึ้น ปัจจุบันเป็นการเรียนเพื่อประกอบอาชีพ - มีกลุ่มแม่บ้านได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานเกษตรสอนประกอบอาชีพเสริม เช่น ดอกไม้เกสรปลากุ้ยเสกน้ำ แต่หาตลาดขายไม่ค่อยได้ - บางครอบครัวไม่ได้ให้ลูกเรียน โดยเฉพาะชาวมุสลิมไม่นิยมให้เด็กหญิงเรียนให้อยู่ช่วยงานบ้าน เด็กชายส่งไปเรียนที่โรงเรียนปอเนาะต่างอำเภอ บางครอบครัวให้ลูกมาช่วยงานประมง เด็กมีเวลาว่างมาก - พ่อ แม่ กู้เงินมาส่งให้ลูกเรียน - ผู้ปกครองส่งลูกไปเรียนในอำเภอเมือง - โรงเรียนทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลของโรงเรียนให้ชุมชน - มีการจ้างวัฒนธรรมในโรงเรียนให้ชุมชนเข้ามาในโรงเรียนมากขึ้น เป็นการสร้างความสัมพันธ์ทางหนึ่ง

บทที่ 6

สรุปและเสนอแนะ

กระบวนการชุมชนในการนำการเล่นพื้นบ้านเป็นสื่อและกิจกรรมการสอนในโรงเรียน ตำบลท่งหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ดังนี้

1. เพื่อศึกษาสภาพตำบลท่งหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การศึกษา วิถีชีวิตของชุมชน
2. เพื่อศึกษาการเล่นพื้นบ้านและผู้ทรงภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านการเล่นพื้นบ้าน ตำบลท่งหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ในการสืบสาน ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน อันจะนำไปสู่การให้ชุมชนมีส่วนในการอนุรักษ์ พื้นฟู และ เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมตลอดจนภูมิปัญญาให้เป็นเอกลักษณ์ประจำท้องถิ่น

สรุปผลการวิจัย

วิธีการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลสภาวะพื้นฐานของชุมชนและการเล่นพื้นบ้านจาก เอกสาร ตำรา การสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนเช่น การไปมัสยิด การประกอบอาชีพและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม เช่น ประเพณี ต่างๆ งานชักพระ งานวันสารทเดือนสิบ งานไหว้ต้นไม้ใหญ่ การร่วมนั่งพูดคุยกับชาวบ้าน ตามร้านค้าแฟ ร้านก๋วยเตี๋ยวภายในหมู่บ้าน นอกจากนี้มีการสนทนากลุ่มชาวบ้านหลายครั้ง และการจัดเวทีประชาคมกับผู้นำชุมชน และกลุ่มชาวบ้านเพื่อให้ได้ข้อมูลของชุมชนและกระบวนการคิดของชุมชนในการช่วยกันร่วมพัฒนาตำบล จากการศึกษาสภาวะพื้นฐานของชุมชน มีดังนี้

โครงสร้างทางกายภาพ มีพื้นที่ทั้งหมด 15,950 ตารางกิโลเมตร เป็นแหล่งชุมชนโบราณตั้งอยู่บนชายฝั่งคาบสมุทรสงขลา พื้นที่บ้านเรือนจึงตั้งอยู่ใกล้ทะเลและมีภูเขาเขียวตั้งอยู่ในพื้นที่เป็นที่กำบังมรสุม มีคลองอดและคลองสท่งหม้อที่ในอดีตเป็นจุดยุทธศาสตร์ในการดำรงชีวิต คือเป็นเส้นทางออกสู่ทะเลเพื่อติดต่อกับโลกภายนอกและการจับสัตว์น้ำเพื่อค้าขายและเพื่อการบริโภค ปัจจุบันเส้นทางคมนาคมเปลี่ยนเป็นเส้นทางรถยนต์แทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาลได้สร้างสะพานติณสูลานนท์ตัดผ่านเส้นทางในตำบล เพื่อเชื่อมฝั่งอำเภอสิงหนคร ตำบลเกาะยอ และอำเภอเมืองจังหวัดสงขลา และการทำประตูกันน้ำเค็มหลังวัดโลการาม เป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพกายภาพ ในตำบลขึ้นมากมาย ทั้งด้านการดำรงชีวิต และ วัฒนธรรม ได้แก่พื้นที่ลำคลอง ถูกถมทับเพื่อให้เป็นเส้นทางคมนาคม การใช้เส้นทางคมนาคมทางน้ำหมดสิ้นคลองสท่งหม้อเริ่มต้นขึ้น สภาพคลองอดที่เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ปลานานาชนิด เพราะมีน้ำเค็มจากทะเลหล่อเลี้ยงก็เริ่มหมด กลายเป็นน้ำกร่อย ประเพณีชักพระที่เคยชาวบ้านเคยชักเรือพระทางน้ำกลายมาเป็นทางบก

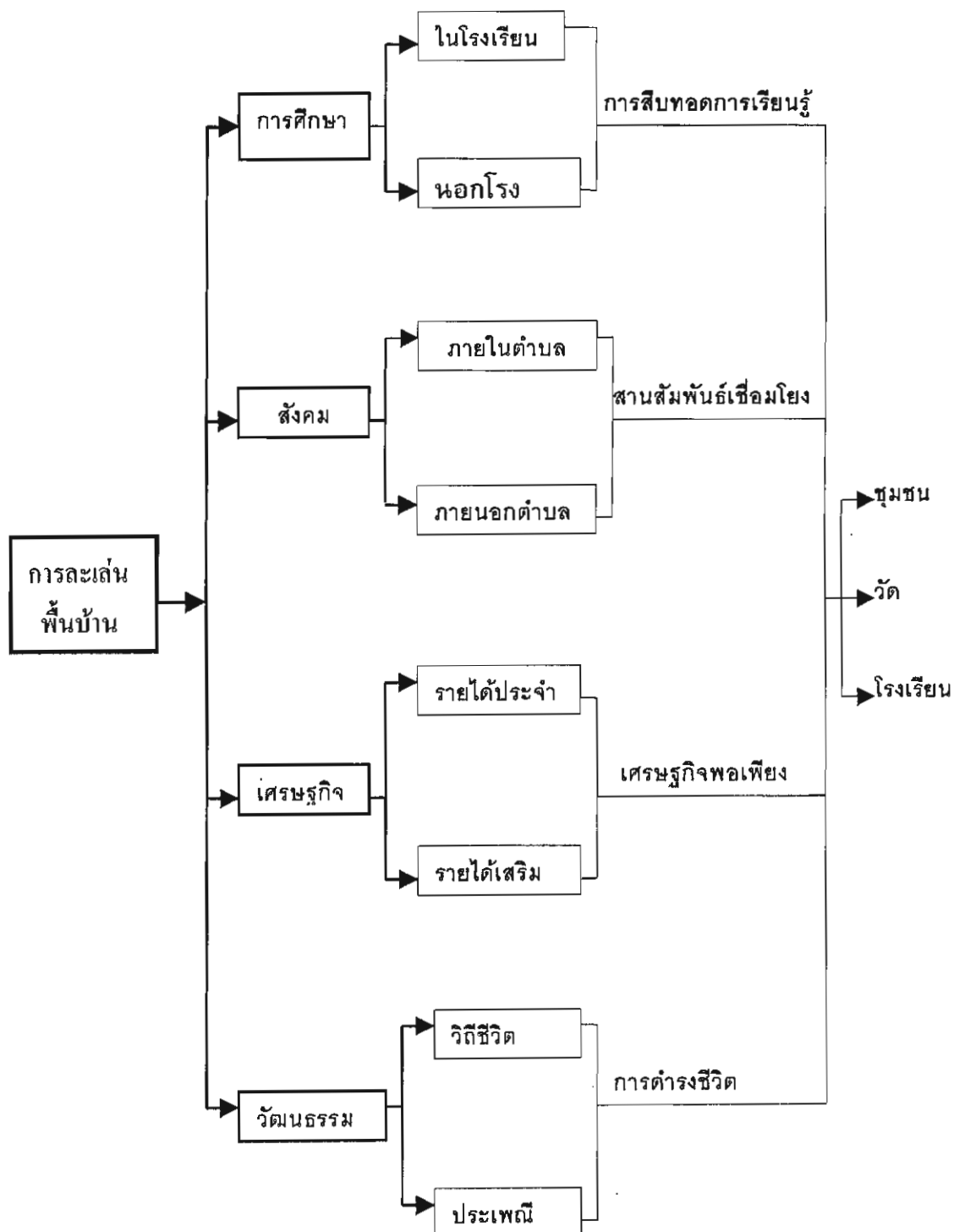
โครงสร้างพื้นฐาน ภายใต้การปกครองของเทศบาลตำบลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา โดยมีนายกเทศมนตรีเป็นผู้นำชุมชนด้านการปกครอง ประสานความเข้าใจระหว่างรัฐและชุมชน แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 6 หมู่บ้าน ประชากรมีจำนวน 14,444 คน แต่ดั้งเดิมชุมชนทั้งหมดเป็นศูนย์กลางการค้าขายโดยเดินทางทางเรือออกสู่ทะเลภายนอก มีการเดินทางภายในตำบลด้วยทางเท้าตามคันนา ต่อมาเมื่อมีเส้นทางคมนาคมสายหลักของจังหวัดตัดผ่าน คือ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 408 และมีสะพานติณสูลานนท์ตัดเชื่อมโยงระหว่างอำเภอสิงหนคร กับ อำเภอเมืองสงขลา เป็นเหตุให้ชุมชนเปิดตำบลออกสู่ชุมชนภายนอก และ ชุมชนภายนอกเข้ามาทำมาหากินภายในตำบลสร้างความเจริญเข้าสู่ชุมชนอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะความเจริญด้านเศรษฐกิจในขณะที่ชาวบ้านยังมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างชนบท เทศบาลตำบลพยายามใช้งบประมาณเพื่อปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานให้ทันกับความเจริญภายนอก มีการสร้างถนนต่าง ๆ ในชุมชนหลายสาย เส้นทางเดินทางเท้าของชุมชนค่อย ๆ หดไป กลายเป็นทางสัญจรของพาหนะรถยนต์ ชาวบ้านมีการซื้อรถยนต์ใช้กันเป็นส่วนมาก โดยเฉพาะวัยรุ่นมักนิยมซื้อรถยนต์นั่งเล่นมากกว่าการช่วยเหลือครอบครัวทำมาหากิน

โครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม ภายในชุมชนมีการจัดการศึกษา 2 ระบบ คือ การศึกษาในระบบโรงเรียน มีโรงเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา รวม 6 แห่ง และมีการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอสิงหนคร ที่เริ่มมีการเปิดสอนวิชาชีพให้แก่ชุมชน ประชาชนมีการนับถือศาสนาพุทธประมาณ 7,098 คน มีวัดภายในตำบล 5 แห่ง ซึ่งมีบทบาทต่อการให้การศึกษแก่ชุมชนและการจัดงานประเพณีต่าง ๆ มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามประมาณ 7,346 คน มีมัสยิด 4 แห่ง ประเพณีต่าง ๆ มีทั้งที่เป็นของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมซึ่งชุมชนถือปฏิบัติเป็นประเพณีมาแต่ดั้งเดิมแสดงออกถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ ประเพณีวันว่าง ประเพณีชักพระ ประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ หรือ ประเพณีแต่งงานกับต้นไม้ ส่วนประเพณีทำบุญคูเมืองได้สูญหายเสียแล้ว นอกนั้นเป็นประเพณีตามวันเทศกาลต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับชุมชนภายนอก ในงานประเพณีชุมชนได้จัดให้มีมหรสพชนิดต่าง ๆ มาร่วมฉลองด้วย เช่น รำวง หนึ่งตะลุง ลิเก กลองยาว โนรา

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ ชุมชนทั้งหมดดั้งเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม มีการทำนาข้าว ตาลโตนด การเลี้ยงสัตว์โค ไก่ เป็ด อาชีพที่สร้างชื่อเสียงให้แก่ชุมชนชาวไทยพุทธ คือ การทำหม้อเครื่องปั้นดินเผา ที่นับเป็นอุตสาหกรรมในครัวเรือน เมื่อมีไฟฟ้าและถนนเข้ามาในตำบล ทำให้อาชีพปั้นหม้อดินเผาหมดความสำคัญลง สำหรับชาวไทยมุสลิมอาชีพที่มีชื่อเสียง คือ การประมงพื้นบ้านมีการใช้เครื่องมือจับสัตว์น้ำแบบพื้นบ้านดั้งเดิม ในด้านวิถีการดำรงชีวิตประชาชนอยู่แบบพึ่งพาตนเอง แต่เดิมมีการเกื้อหนุนผูกเกลือกกันในกลุ่มนาข้าวมาแลกเปลี่ยนกับกลุ่มประมง ปัจจุบันเมื่อมีความเจริญมากขึ้นเกิดอาชีพขึ้นใหม่ในชุมชน คือ ก่ออาชีพการเลี้ยงบ่อกุ้ง นอกจากนี้ยังเกิดโรงงานอุตสาหกรรม 6 บริษัทที่เกี่ยวกับน้ำมันปิโตรเลียม และเป็นการลงทุนจากชาวต่างชาติ แม้ว่าจะมีการลงทุนจากภายนอกเข้ามาในชุมชน แต่ก็ไม่ได้ทำให้ชุมชนมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ชีวิตความเป็นอยู่ยังมีลักษณะเป็นสังคมชนบทอยู่ ยังมีความเชื่อถือประเพณีพื้นบ้านที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลอยู่

การเล่นพื้นบ้านที่ปรากฏในตำบลมีมากมายและมีส่วนผูกพันกับการดำรงชีวิตในลักษณะต่าง ๆ หลายด้าน ดังนี้

อิทธิพลของการเล่นที่มีต่อชุมชนตำบลสทิงหม้อ

การเล่นพื้นบ้านของเด็กในตำบลทั้งหม้อมีหลายชนิด ได้แก่ การเล่นประเภทจับ วึ่งโยน รับ, การเล่นในน้ำ, การเล่นล้อ กลิ้ง, การเล่นเลียนแบบอาภัพกิริยาสัตว์, การเล่นแบบที่มีตาราง, การเล่นต่อสู้อยู่, การเล่นปิดตา, การเล่นที่ใช้อุปกรณ์, การเล่นที่ต้องเล่นคนเดียว, การเล่นที่เป็นกีฬา

การเล่นของผู้ใหญ่ มีลักษณะที่สัมพันธ์กับการดำรงชีวิตและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น การเล่นที่ปรากฏในชุมชน ได้แก่

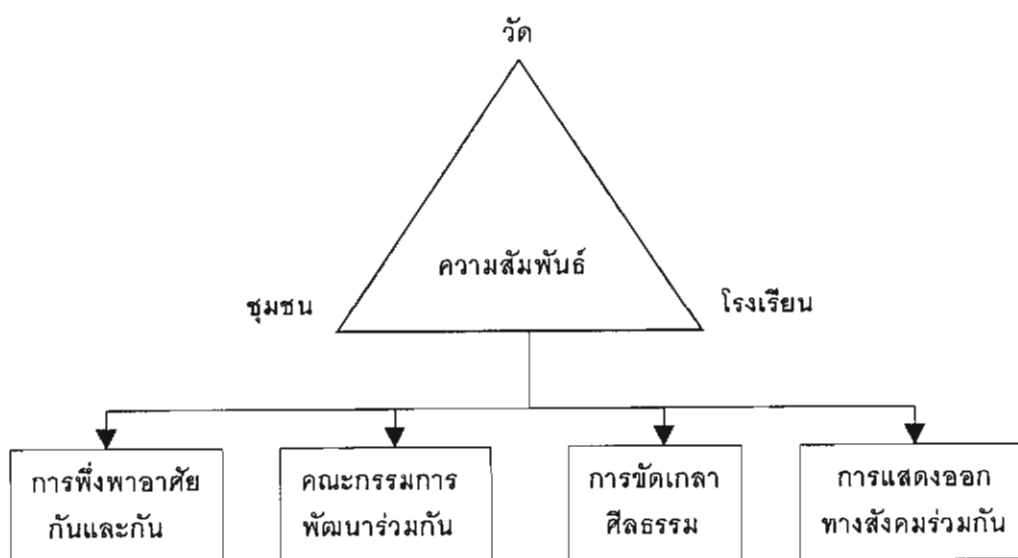
กีฬาพื้นบ้าน คือ แข่งขันตาสล ชนไก่ วัวชน สะบ้า ลิงลม มวยทะเล ตะกร้อ ชัดดัม แข่งเรือเฟรียว

ดนตรีพื้นบ้าน คือ ซอฮู้ ซอด้วง กลองยาว โพน

เพลงพื้นบ้าน คือ เพลงมาลัย เพลงร้องเรือ เพลงกล่อมทารก

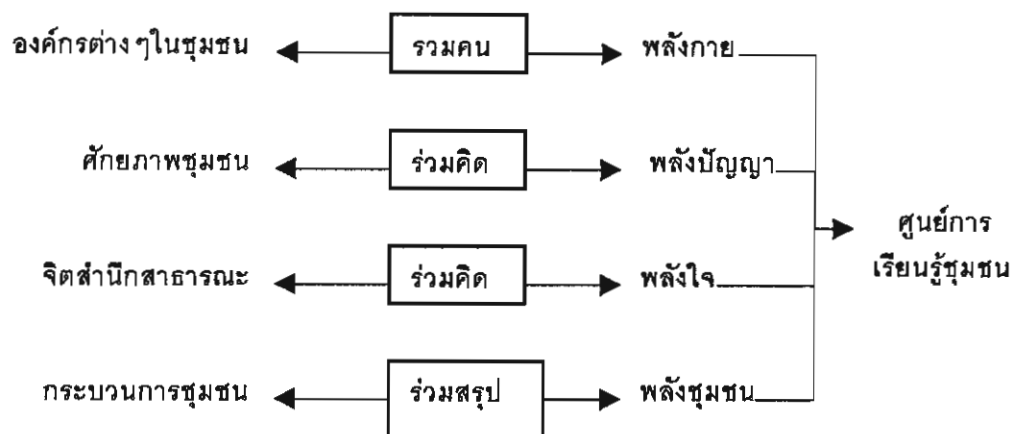
การแสดงพื้นบ้าน คือ หนึ่งตะลุง ลิเก รำพราน ซี่ละ

การเล่นพื้นบ้านนับเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ในการสร้างพลังความสามัคคีของชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดการรักท้องถิ่นเกิดความสัมพันธ์ต่อกัน การเล่นที่มีชื่อเสียงของชุมชน คือ การเล่นหนึ่งตะลุงเนื่องจากในตำบลมีศิลปินแห่งชาติ สาขา การแสดงพื้นบ้าน(หนึ่งตะลุง) ได้แก่ หนึ่งคณะอรุณโชติ ของ นายฉิ้น อรุณ ทำให้ชุมชนมีความผูกพันและภาคภูมิใจในผลงานของบุคคลในชุมชนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ฐานของชีวิตคนในจังหวัดสงขลาที่นิยมหนึ่งตะลุงอยู่แล้วยังทำให้ชุมชน ได้รับการยกย่องว่าเป็นท้องถิ่นที่มีคณะหนึ่งตะลุงชื่อดัง จนมีคำติดปากกันจากชุมชนภายนอกว่า ฉิ้นทั้งหม้อ หรือ ฉิ้นธรรมโฆษ ในปัจจุบันเริ่มมีมหรสพชนิดใหม่เกิดขึ้นมากทำให้การเล่นในชุมชน เช่น กลองยาว เพลงแห่หน้า เพลงมาลัย หมตความบพบาทและกำลังสูญหาย โรงเรียนต่าง ๆ ในชุมชนได้พยายามส่งเสริมการเล่นหนึ่ง โดยมีการสอนเสริมหลักสูตร การเชิญผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นมาเป็นวิทยากรในโรงเรียน ดังนั้น โรงเรียนจึงควรร่วมมือกับชุมชนในการสร้างความสัมพันธ์ ในตำบลพบว่าความสัมพันธ์ของชุมชนกับโรงเรียนมีดังนี้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษากระบวนการชุมชนในการนำการเล่นพื้นบ้านเป็นสื่อและกิจกรรมการสอนในโรงเรียนตำบลท่งหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา มีการศึกษากระบวนการ ดังนี้

จากการร่วมสนทนา ปรึกษาหารือ การประชุม ชุมชนตำบลยังมีความชื่นชมในการเล่นพื้นบ้าน พร้อมมีความต้องการร่วมมือกันพัฒนาให้การเล่นดำรงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นต่อไป ทั้งนี้มีความเชื่อร่วมกันว่า ทุกคนในชุมชนต้องช่วยเหลือซึ่งกันและกัน แต่ที่ยืนยันอยู่บนพื้นฐานความเชื่อที่ว่า ผู้นำต้องเป็นผู้เริ่มดำเนินการก่อนที่จะให้ชาวบ้านปฏิบัติ อีกทั้งการส่งเสริมจำเป็นต้องใช้งบประมาณสูง และทุกคนควรมีส่วนร่วมกันเป็นเจ้าของ ดังนั้นการส่งเสริมจึงควรนำมาซึ่งรายได้ของชุมชน โดยองค์กรหลายฝ่ายในชุมชนต้องร่วมมือกันนำการเล่นมาส่งเสริมและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน พร้อมทั้งเสนอประเด็นการพัฒนา ดังนี้

1. ควรส่งเสริมการเล่นควบคู่ไปกับการส่งเสริมอาชีพ เนื่องจากอาชีพและการเล่นของตำบลท่งหม้อเป็นส่วนเกื้อกูลกัน โดยเฉพาะอาชีพที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น คือ การปั้นหม้อ ประมงพื้นบ้าน การทำตาลโตนด อาชีพต่างๆ เหล่านี้มีการเล่นที่เกิดควบคู่กันอยู่แล้ว โดยเฉพาะอาชีพปั้นหม้อเครื่องปั้นดินเผามีชุมชนเสนอโครงการในการส่งเสริม คือ

- โครงการส่งเสริมภูมิปัญญาพื้นบ้านในการปั้นหม้อให้นักเรียน ผู้รับผิดชอบโครงการ คือ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนวัดโลกา

2. ควรส่งเสริมการเล่นควบคู่ไปกับประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น เป็นเอกลักษณ์ของตำบลท่งหม้อ คือ ประเพณีไหว้ต้นไม้ใหญ่ ประเพณีชักพระ ประเพณีวันว่าง

3. ควรส่งเสริมการเล่นหนังตะลุงให้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งสามารถแสดงออก

ได้หลายลักษณะ เช่น ทำป้ายชื่อถนนในหมู่บ้านเป็นรูปตัวหนังสือตะลุง การส่งเสริมให้โรงเรียนต่าง ๆ ได้เรียนหนังสือเป็นกิจกรรมพิเศษ โดยมีชุมชนเสนอโครงการ 2 โครงการ คือ

3.1 โครงการส่งเสริมการเล่นหนังสือตะลุงตำบลสทิงหม้อ ให้แก่เยาวชนที่สนใจ โดยโรงเรียนวัดธรรมโฆษณ์ เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ มีการจัดทำเป็นหลักสูตร 4 หลักสูตร คือ หลักสูตรการตัดรูปหนังสือตะลุง การแสดงหนังสือตะลุง การเล่นดนตรีหนังสือตะลุง การเขียนบทหนังสือตะลุง ทั้งนี้ต้องมีการสอดแทรกคุณค่าของแต่ละหลักสูตรด้วย แต่มีปัญหาด้านงบประมาณในการดำเนินการและการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์

3.2 โครงการฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านการเล่นพื้นตำบลสทิงหม้อ ผู้รับผิดชอบ คือ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนตำบลสทิงหม้อ โดยกำหนดให้ผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่นเป็นวิทยากร โดยต้องการความอนุเคราะห์สนับสนุนจากชุมชนด้านงบประมาณเพื่อจัดซื้อวัสดุและการดำเนินการ

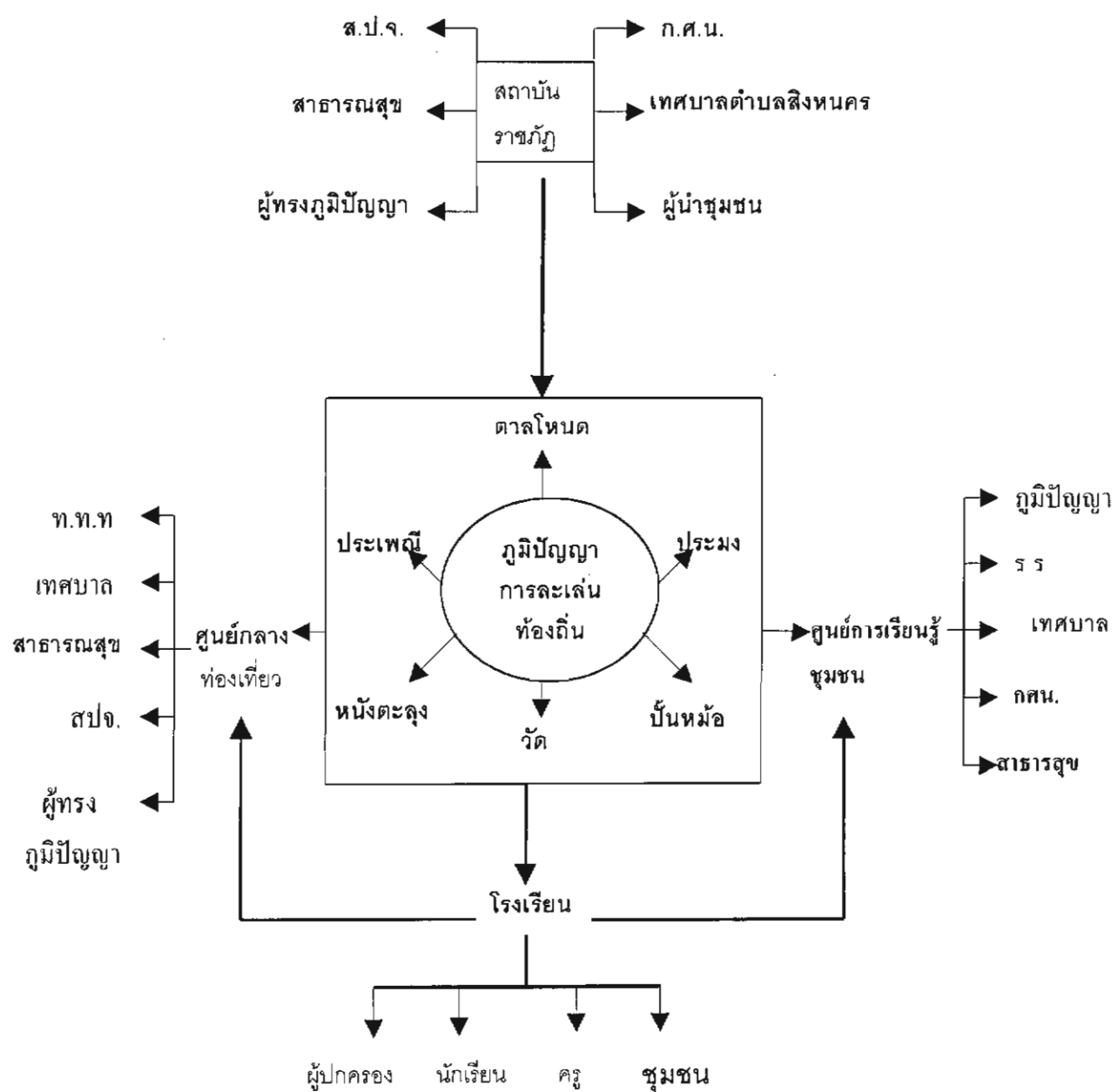
4. องค์การต่าง ๆ ต้องร่วมปฏิบัติการส่งเสริมโดยจัดให้มี ศูนย์กลางการเรียนรู้ชุมชน ทั้งนี้ โรงเรียนทั้งที่อยู่ในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียนสามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ โดยให้ชุมชนเป็นผู้มีส่วนรับรู้ และไม่ให้คนใดคนหนึ่งเป็นเจ้าของ และเทศบาลตำบลยี่สารสนับสนุนส่งเสริมด้านสถานที่ สาธารณสุขตำบลดำเนินการด้านการรณรงค์รักษาความสะอาดเพื่อให้ตำบลเป็นเมืองน่าอยู่และเข้ามาศึกษาหาความรู้ภายในชุมชน ทั้งนี้อยู่ภายใต้ศักยภาพของชุมชน

5. การส่งเสริมการเล่นถือเป็นการส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น อันเป็นเอกลักษณ์ของตำบลสทิงหม้อที่โดดเด่นแห่งหนึ่งในจังหวัดสงขลา ดังนั้นเมื่อชุมชนมีพลังร่วมในการพัฒนาจึงควรให้ศูนย์กลางการเรียนรู้เป็นพิพิธภัณฑ์ของท้องถิ่น และเมื่อพร้อมดีแล้วควรจัดให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อฝึกให้เยาวชนได้รู้จักท้องถิ่นมากขึ้น ให้ชุมชนสำนึกในความเป็นเจ้าของถิ่น และเปิดโอกาสให้ชุมชนภายนอกเข้ามาศึกษาหาความรู้อันจะนำมาซึ่งรายได้ท้องถิ่นอีกทางด้วย แต่ควรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องด้านการท่องเที่ยวเข้ามาช่วยเหลือแนะนำแก่ชุมชน

ดังนั้น จึงอาจประเมินสถานะของชุมชนได้เป็น กระบวนการชุมชนในการร่วมพัฒนาตำบล โดยมีการนำการเล่นมาเป็นสื่อเพื่อการพัฒนา ได้ดังนี้

กระบวนการชุมชนร่วมพัฒนา

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กองทุนสนับสนุนการวิจัย,สำนักงาน. ทีมประสานงานชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน.
แนวทางการพัฒนาประเด็นวิจัย ชุด โครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน. คณะ
ครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2541. (เอกสารอัดสำเนา)
- การศึกษานอกโรงเรียนอ.สิงหนคร,ศูนย์บริการ. แผนปฏิบัติการปีงบประมาณ 2542. สงขลา.
ม.ป.ป ; 2542.
- กรมวิชาการ,กระทรวงศึกษาธิการ. ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับการจัดการเรียนการสอนในโรง
เรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ; 2539.
- เกษม ขนานแก้ว,ภูมิปัญญาชาวบ้านแถบลุ่มทะเลสาบสงขลาที่ปรากฏในวรรณกรรมหนังสือ
ตะลุง. สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา ; 2540
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. แนวทางส่งเสริมภูมิปัญญาไทยในการจัดการ
ศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด,2541
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ.
2540 – 2544). กรุงเทพฯ : อรรถพลการพิมพ์,2539.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. ภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ : สถาบันแห่งชาติว่า
ด้วยภูมิปัญญาไทยและการศึกษาไทย ; ม.ป.ป.
- คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,สำนักงาน. รายงานการวิจัยเรื่องแนวทางส่งเสริมภูมิ
ปัญญาไทยในการจัดการศึกษา. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์ดีจำกัด,2541
- จิตต์ ธรรมานนท์. ปรีศนา ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร. ม.ป.ท. 2520.
- จรรยา หยุทอง. “ทุ่งระโนด 3 ทศวรรษแห่งความทุกข์ยากของหมู่เล,” ใน ทิทรรศน์วัฒนธรรม.
กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด ; 2540.
- ทักษิณคดีศึกษา,สถาบัน. การสัมมนาทางวิชาการสงขลาศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณ
คดีเมืองสงขลา. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด ; 2540.
- ทวีศักดิ์ นพเกษร,นายแพทย์. วิกฤตสังคมไทย 2540 กับบทบาทวิทยาการกระบวนการมี
ส่วนร่วมเพื่อจัดเวทีประชาคม. . กรุงเทพฯ :ม.ป.ท.,2541.
- ธิดา โมสิกรัตน์,รองศาสตราจารย์. “หน่วยที่ 12 การละเล่นพื้นบ้าน,” ใน เอกสารการสอนชุด
วิชาศิลปะการละเล่นและการละเล่นพื้นบ้านของไทยหน่วยที่ 19 -15.นนทบุรี : โรง
พิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ; 2532.
- _____. ธนรัชฎ์ ศิริสวัสดิ์. “หน่วยที่ 7 การละเล่นพื้นบ้านของไทย,” ใน เอกสารการ
สอนชุดวิชาภาษาไทย 8(คติชนวิทยา) หน่วยที่ 1-7. นนทบุรี :โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช ; 2532.
- นโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม, สำนัก. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่ง

ชาติ พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ ; โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว ; 2542.

ประเวศ วะสี, ศาสตราจารย์นายแพทย์. "พระสงฆ์กับการรู้เท่าทันสังคม" ใน หลักการบริหารและการจัดการวัดในยุคโลกาภิวัตน์. กรุงเทพฯ : เอ พี กราฟฟิคดีไซน์และการพิมพ์, 2539.

ปรีชาติ แก้วมิ่งศักดิ์. ปัญหา รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่ายของชาวประมงทะเลสาบ หมู่ที่ 2 ต.สทิงหม้อ อ.สิงหนคร จ.สงขลา.

พินิตา วีระชาติ. การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์ ; 2542.

พัฒนาการอำเภอ, สำนักงานเลขาธิการ. แผนพัฒนาอำเภอสิงหนคร 5 ปี (2540-2544). สงขลา. ม.ป.ท. ; 2540.

วรรณิ (วิบูลย์สวัสดิ์) แอนด์เดอส์สัน. การละเล่นของเด็กภาคกลาง. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ; 2526.

วิราภรณ์ ปนาทกุล. การละเล่นของไทย. นนทบุรี : ส.พิจิตรการพิมพ์ ; 2522.

ศึกษาธิการ, กระทรวง. แนวทางการสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน. กรุงเทพฯ : ประสานการพิมพ์, 2543.

ศรีศักร วัลลิโภดม. "เล่าเรื่องเมืองสงขลา," ใน การสัมมนาทางวิชาการสงขลาศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด ; 2540.

สงขลา, วิทยาลัยครู และ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. กีฬาและการละเล่นพื้นเมืองในจังหวัดสงขลาสงขลา : ม.ป.ท. ; ม.ป.ป.

สงบ ส่งเมือง. "ประวัติศาสตร์โบราณคดีเมืองสงขลา : พรหมแดนแห่งความรู้," ใน การสัมมนาทางวิชาการสงขลาศึกษาประวัติศาสตร์และโบราณคดีเมืองสงขลา. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด ; 2540.

สนิท สมักรการ, ศ.ดร. การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาการของสังคม. พิมพ์ครั้งที่ 3 กรุงเทพฯ : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ; 2542.

สุพรรณิ ไชยอำพร, รศ.ดร. และสนิท สมักรการ, ศ.ดร. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนาแนวคิดและวิธีการ. พิมพ์ครั้งที่ 5 กรุงเทพฯ : ไตรกราฟฟิค ; 2542.

สุลักษณ์ ศิวลักษณ์. "การศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น," ใน กึ่งทศวรรษวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่งจำกัด ; 2540.

หน่วยศึกษานิเทศก์, กรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการ. แนวทางส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา ; ม.ป.ป.

อภินันท์ รพีพัฒน์, ม.ร.ว. และคณะ. การวิจัยเชิงคุณภาพเพื่องานพัฒนา. กรุงเทพฯ : บริษัท

ด้านสุขภาพการพิมพ์จำกัด ; 2536.

อัจฉรา โพธิยานนท์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์. การศึกษากับการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา ; 2539.

รายนามผู้ให้สัมภาษณ์

คล้อย หมานหมัด,นาง.	เลขที่ 153 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
จวง อินทะเล,นาย.	เลขที่ 46 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
จีบ สัตถาวร,นาง.	เลขที่ 23 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
เจษฎา แสงงาม,นาย.	เลขที่ 140/4 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
เจิม วิริยะ,ร.ต.อ.	เลขที่ 246/5 หมู่ 5 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
จั่น อรมุต,นาย.	เลขที่ 116 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ชื่น ประทุมมณี,นาย.	วัดโล伽าราม ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
แซม สันศาลา,นาง	เลขที่ 31 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ชลิต จำนงักดี,นาย.	เลขที่ 19/1 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ทัศน์ อินทสุวรรณ,นาย	เลขที่ 84 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ธวัช โมกสิโร,นาย.	เลขที่ 85 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
แนม มณีรักษ์,นาง	เลขที่ 147 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
บุญกิจ จูดจันทร์,นาย.	ส.ป.อ.สิงหนคร ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
บรรยงค์ โชติศิริ,นาย	เลขที่ 25 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ประทีป มณีรักษ์,นาย.	เลขที่ 115/4 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ประเสริฐ รัชชวังศ์,นาย.	เลขที่ 20/9 ซอย 7 ถ.คลองเรียน 2 อ.หาดใหญ่ จ.สงขลา
เปลื้อง หนูประกอบ,นาย.	เลขที่ 123 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ปราณี บุญกำเนิด,นาง.	เลขที่ 23 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ปลื้มใจ เกษตรสุนทร,นาง.	เลขที่ 20 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
พัน ญานะกะโต,นาง.	เลขที่ 27 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
พิภพ ผดุง,นาย	เลขที่ 26 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
พิมพา มณีกุล,นาง.	เลขที่ 189/1 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
พลอย ธรรมโณ,นาง.	เลขที่ 209 หมู่ 5 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
มีเดาะ อัดหมั่น,นาย	เลขที่ 20 หมู่ 2 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
เยี่ยน มณีสาย,นาง.	เลขที่ 67 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
เยื้อย สังข์ประดิษฐ์,นาง.	เลขที่ 22 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
วัฒนา กิติโกระ,นาย.	ที่ทำการเทศบาลกองช่าง กองสาธารณสุข นักบริหารงานออกแบบและก่อสร้าง. เทศบาลตำบลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.

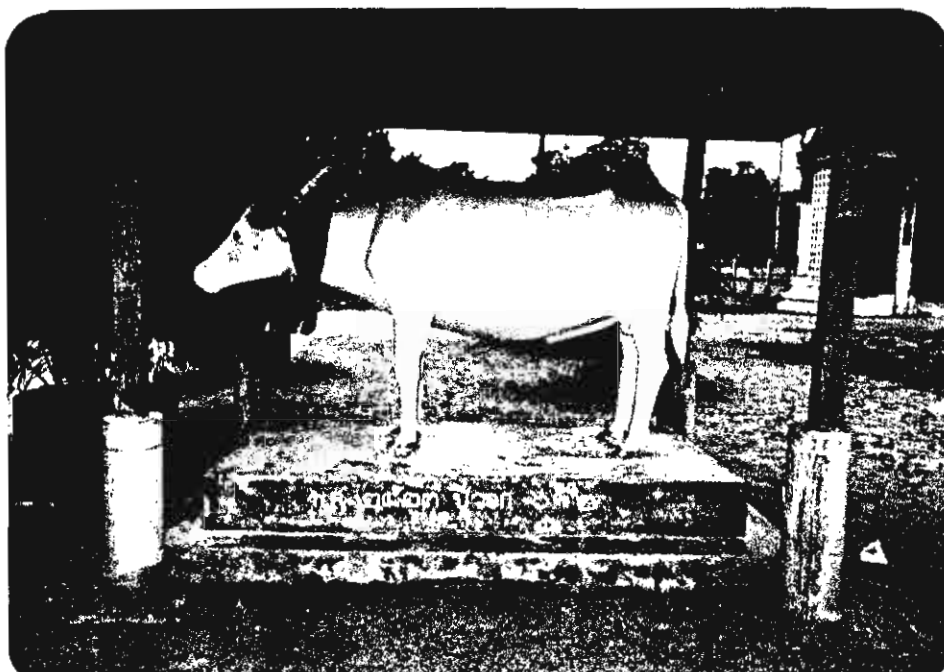
วอก นพรัตน์	เลขที่ 209/1 หมู่ 5 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ล้อม แก้วมณี,นาย.	เลขที่ 20 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
ฤทธิ บุญรังสี,นาย.	เลขที่ 244 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
สมพร มณีรักษ์,นาง.	เลขที่ 147 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
สงบ มณีรักษ์,นาย.	เลขที่ 115/1 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
สัน ขวัญทอง,นาย.	เลขที่ 110/2 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
สุเมธ รอดนวล,นาย.	เลขที่ 9 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
เส้น แผละดำ,นาย.	เลขที่ 158 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
สบ สามารถ,นาย.	เลขที่ 83 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
สมทรง กำทอง,นาง.	เลขที่ 132 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
สวาท แก้วมณี	เลขที่ 33 หมู่ 3 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
เสริมศักดิ์ จันทรสว่าง,นาย	เทศบาลตำบลสิงหนคร อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
เหียง พุ่มเจริญ,นาง	เลขที่ 170 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
หนูขาว สุวรรณรัตน์,นาย.	เลขที่ 98 หมู่ 5 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
หมัด เหมันต์,นาย.	เลขที่ 160 หมู่ 2 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
หมัด อารี,นาย.	เลขที่ 30 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
หมาน บุละ,นาย.	เลขที่ 39/1 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
เหลียม หลี่สัน,นาย.	เลขที่ 5 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
อดุล สุวรรณ,นาย.	โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
อิม สงนวล,นาย.	เลขที่ 162 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
อุบล บุญรังสี,นาง.	เลขที่ 244 หมู่ 1 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
อุไรวรรณ หอมจันทร์,นาง.	เลขที่ 147/4 หมู่ 5 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา.
เอ่ง แสงงาม,นาง.	เลขที่ 26 หมู่ 4 ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
เอ้น อีสระ,นาย.	โรงเรียนวัดธรรมโฆชน์ ตำบลสทิงหม้อ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา

ภาคผนวก

พ่อทวดคควัม กับ แม่ตำแก้ว ซึ่งชุมชนเชื่อว่าเป็นผู้สร้างเมืองสทิงหม้อ

ทวดโคขาวในวัดมะม่วงหมุ ซึ่งชุมชนปั้นเพื่อระลึกถึงคุณที่โคช่วยลากดินพัฒนาวัดจนตัวตาย

ศาลแม่ทวดม่วงทอง สร้างในปี พ.ศ. 2529 เป็นความเชื่อกันมาหลายยุคสมัย

ชาวบ้านจำนวนมากในการมาทำพิธีไหว้ต้นไม้ใหญ่ เพื่อให้เจ้านาคนำไปใช้ในวัด

ผู้สูงอายุในตำบลยังคงประกอบอาชีพหารายได้

ทำแว่นตาลจากใบจาก

จักสาน

ทำแว่นตาล

ผู้สูงอายุนิยมมานั่งพูดคุยกันในศาลาที่ต่าง ๆ

การสร้างหน้าต่างมีอยู่มากมายและเป็นที่พักอาศัยของชาวบ้าน

การเคียวตาล

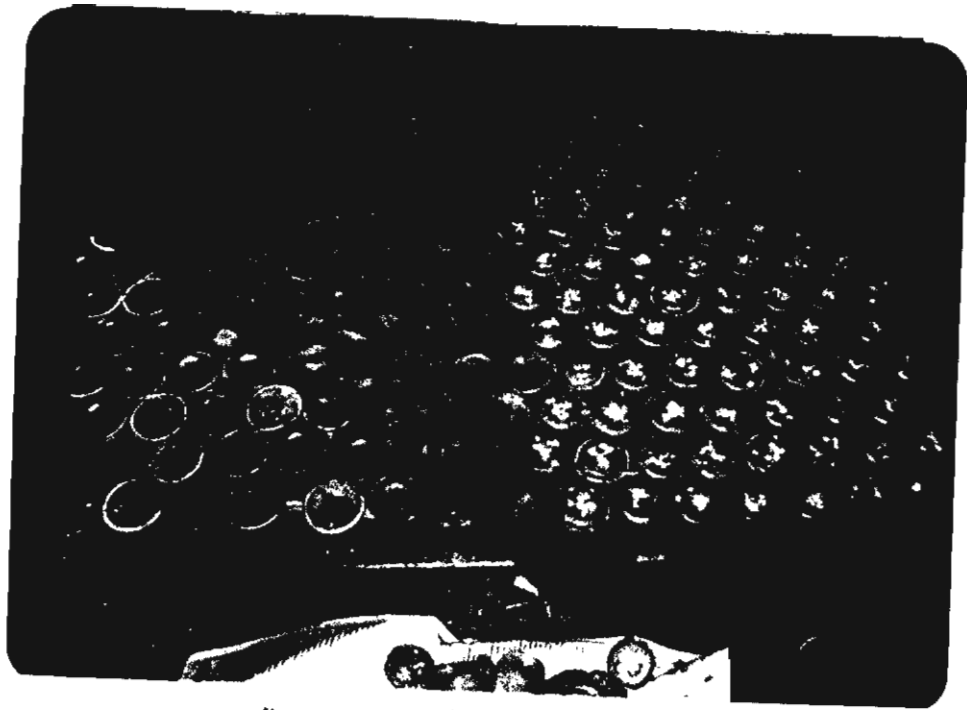
การทำเครื่องปั้นดินเผา

การปีนไถงขึ้นตาล

หามกระบอกลูกตาลเพื่อเตรียมนมมาเคี้ยวตาล
หญิงผู้สูงอายุในหมู่บ้านยังต้องทำงานหาเลี้ยงตัวเอง

การหยอดน้ำตาลใส่ถ้วยเครื่องปั้นดินเผาแบบโบราณ

โรงงานทำน้ำตาลแว่นในหมู่ 3 เพื่อส่งขายประเทศมาเลเซีย

การทำนาทุ่ง แทนการปลูกต้นตาล

รถบรรทุกแช่แข็งจอดข้างทางใบชอยเพื่อคัดพันธุ์กุ้ง

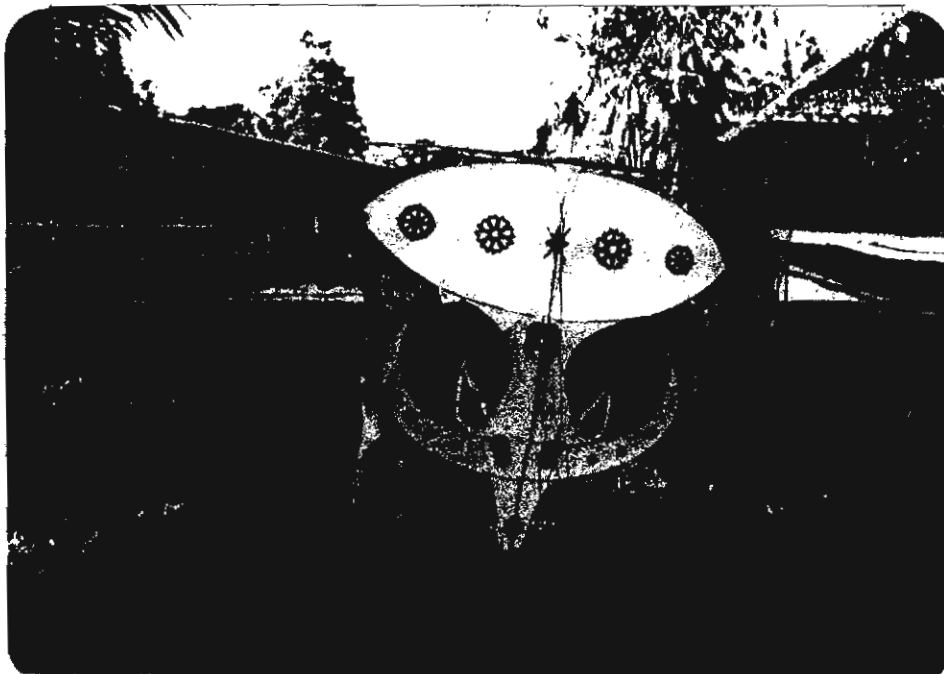
โรงหนังตะลุงหน้าวัดมะม่วงใหญ่ ร้างมากกว่า 50 ปี

คุณยายแนม มณีรักษ ผู้ร้องเพลงร้องเรือได้อย่างไพเราะ

คุณสุทิป มณีรักษ์สอนลูกหลานให้หัดทำว่าว และเล่นว่าว

ว่าวควายของคุณสมพร สุวรรณพรตน์ เจ้าของฟาร์มไก่เบทาโก้